

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Кафедра юридичного документознавства

УКРАЇНСЬКА МОВА В ЮРИСПРУДЕНЦІЇ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Матеріали
XV Всеукраїнської науково-практичної конференції
з проблем розвитку та функціонування державної мови
(Київ, 28 листопада 2019 року)

Частина 2

Присвячено Дню української писемності та мови

Київ
2019

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Кафедра юридичного документознавства

УКРАЇНСЬКА МОВА В ЮРИСПРУДЕНЦІЇ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Матеріали

XV Всеукраїнської науково-практичної конференції
з проблем розвитку та функціонування державної мови
(Київ, 28 листопада 2019 року)

Частина 2

Присвячено Дню української писемності та мови

Київ
2019

УДК 481(477):34(063)
У45

Редакційна колегія:

Черней В. В., доктор юридичних наук, професор;
Гусарєв С. Д., доктор юридичних наук, професор;
Чернявський С. С., доктор юридичних наук, професор;
Костицький М. В., доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України, академік НАПрН України;
Стратулат Н. В., кандидат філологічних наук, доцент;
Корольчук В. В., кандидат юридичних наук, старший
науковий співробітник

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Національної академії внутрішніх справ від 18 листопада
2019 року (протокол № 3)*

*Матеріали подано в авторській редакції. Відповідальність
за їхню якість, а також відсутність у них відомостей, що
становлять державну таємницю та службову інформацію,
несуть автори.*

У45 **Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми,
перспективи [Текст] : матеріали XV Всеукр. наук.-практ. конф.
(Київ, 28 листоп. 2019 р.): у 2 ч. / [редкол.: В. В. Черней,
С. Д. Гусарєв, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр.
справ, 2019. – Ч. 2. – 168 с.**

УДК 481(477):34(063)

ЗМІСТ
ПРИВІТАННЯ УЧАСНИКІВ КОНФЕРЕНЦІЇ

Черней В. В. 7

НАУКОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ

Андреева О. Д.

«ВІСНИК АКАДЕМІЇ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ»:
ІСТОРІЯ ТА СЬОГОДЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ 9

Асауленко А. Р.

МОВНА СИТУАЦІЯ НА ЧЕРКАЩИНІ
(ЗАХОДИ ЩОДО ВИКОРІНЕННЯ СУРЖИКУ) 13

Бабенко В. В.

ЗАПОЗИЧЕНА ЛЕКСИКА ЯК ЗАСІБ НАЙМЕНУВАННЯ
ПРАВНИЧИХ ПОНЯТЬ 15

Бандурка А. І.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УСНОЇ ТА ПИСЬМОВОЇ
ФОРМ УКРАЇНСЬКОГО ЛІТЕРАТУРНОГО МОВЛЕННЯ 18

Баранівська Н. М.

ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОВИ ПРАВА 20

Бондаренко Д. В.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ
МОВИ ЮРИСТА 24

Бразалук М. Ю.

ПОРУШЕННЯ НОРМ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ
МОВИ В НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТАХ 27

Брегін Т. В.

ЗАСОБИ ЮРИДИЧНОЇ ТЕХНІКИ 30

Гайдашук А. М.

СИНОНІМИ, ПАРОНІМИ, ОМОНІМИ
В МОВЛЕННІ ЮРИСТА 34

Гатала І. Ю.

ОСОБЛИВОСТІ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ПРАВОВИХ
СИМВОЛІВ 37

Гриневич А. Ю.

УКРАЇНСЬКА МОВА В УКРАЇНСЬКОМУ
СУСПІЛЬСТВІ 40

Дмитренко Д. Ю.

МОВЛЕННЄВА АГРЕСІЯ: ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ 43

Дудко О. Л.

ІНВЕКТИВНА ЛЕКСИКА В СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ	46
Зуєв М. О. ДЕРЖАВНА МОВНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ: ЕТАПИ, ПРОБЛЕМИ, РЕАЛІЗАЦІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	49
Капітанов Р. Д. МОВЛЕННСВІ ПРАВОПОРУШЕННЯ (МОВА ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВОПОРУШЕННЯ).....	51
Козут Є. О. ГОВОРІМО ПРАВИЛЬНО!	54
Кожан Ю. А. БІЛІНГВІЗМ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ	56
Колесник А. Є. ПЕРЕМОВИНИ З ПРАВОПОРУШНИКАМИ: МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ	59
Колесник В. В. ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПОНЯТЬ «ОФІЦІЙНА МОВА» ТА «ДЕРЖАВНА МОВА» НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ПРАВА	62
Колеснік О. О. ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ХАРТІЇ РЕГІОНАЛЬНИХ МОВ АБО МОВ МЕНШИН У ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ.....	66
Король М. Г. ЕТИМОЛОГІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНА «КІБЕРЗЛОЧИННІСТЬ» У ЮРИСПРУДЕНЦІЇ	69
Котовська О. А. ВПЛИВ ДІАЛЕКТІВ НА МОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ	71
Котяш О. В. ПРОБЛЕМА СУРЖИКУ СЕРЕД КУРСАНТІВ.....	75
Кравець Е. Б. УКРАЇНСЬКА МОВА СЕРЕД ІНШИХ МОВ СВІТУ	77
Красовський С. О. УЖИВАННЯ ІНШОМОВНИХ СЛІВ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ	81
Критович В. В.	

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОВНИХ ПРАВ У КОНСТИТУЦІЙНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ	84
<i>Кришталь Д. С.</i> ПРОФЕСІЙНЕ СПІЛКУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО	87
<i>Куча К. М.</i> РІДНА МОВА ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК КОНСОЛІДАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ	90
<i>Лагодич Т. П.</i> ПРАВОТВОРЧА ПОМИЛКА ЯК РЕЗУЛЬТАТ НЕДОТРИМАННЯ ВИМОГ ЮРИДИЧНОЇ ТЕХНІКИ.....	94
<i>Лобастова Д. К.</i> НАБУТТЯ ГРОМАДЯНСТВА І ДЕРЖАВНА МОВА	98
<i>Лощиніна К. А.</i> МОВНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ	102
<i>Мазуренко М. В.</i> ЮРИДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ ЯК ГАЛУЗЕВА СИСТЕМА ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИХ ПОНЯТЬ	105
<i>Малик О. О.</i> КУЛЬТУРНЕ МОВЛЕННЯ В СУЧАСНОМУ СВІТІ	109
<i>Миронова А. С.</i> СЛЕНГОВІ УТВОРЕННЯ В МОВЛЕННІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ВНУТРІШНІХ СПРАВ	111
<i>Місіюк П. В.</i> ШЛЯХИ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	114
<i>Ніколенко Є. М.</i> УЖИВАННЯ ЗАПОЗИЧЕНИХ ТЕРМІНІВ У ПСИХОЛОГІЇ	116
<i>Ознамець А. А.</i> ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОВИ ДОКУМЕНТІВ.....	120
<i>Остапюк О. П.</i> МОВА ПРАВА ЯК СПОСІБ ЗОВНІШНЬОГО ВИРАЖЕННЯ ПРАВОВИХ ПРИПИСІВ.....	123
<i>Панченко В. В.</i> АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ НОРМАТИВНОГО МОВЛЕННЯ	128
<i>Пеньковська М. С.</i> МОВЛЕННЄВА КРАДІЖКА	130

Пилип'юк В. В.	
АКТУАЛЬНІ ЗМІНИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В СУЧАСНИХ ЗАКОНОПРОЕКТАХ.....	132
Рябко Т. О.	
АСПЕКТИ ДИНАМІКИ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЖИТТЯ	134
Сарібекян Ю. А.	
ОСОБЛИВОСТІ МОВИ ПРАВА ЯК ФУНКЦІОНАЛЬНОГО СТИЛЮ.....	138
Сокол О. І.	
ЗАСТОСУВАННЯ ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИХ ЗНАНЬ У ДОСУДОВИХ РОЗСЛІДУВАННЯХ	140
Степанова Д. Р.	
ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ СУРЖИКУ В СУЧАСНОМУ МОВЛЕННІ УКРАЇНЦІВ.....	143
Удод М. М.	
КУЛЬТУРА МОВИ ЮРИСТА	146
Хмель Ю. О.	
НЕВЕРБАЛЬНА ПОВЕДІНКА ЯК ТЕСТ НА ІСТИННІСТЬ	148
Черевко В. В., Шкабара Н. О.	
ПОСТАТЬ ВОЛОДИМИРА СТАРОСОЛЬСЬКОГО В ІСТОРІЇ ПРАВА.....	150
Чернявська О. С.	
ПОНЯТТЯ ОБРАЗИ В ПЛОЩИНІ СЕМАНТИКО-ТЕКСТУАЛЬНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ.....	154
Шевчук Р. М.	
ЛИХОСЛІВ'Я: ПОНЯТТЯ Й ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ.....	157
Шутенко В. С.	
МОВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ	159
Яворницька А. М.	
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНІВ У ЮРИДИЧНИХ ТЕКСТАХ.....	162
Фінагесєв Є. В.	
ОКРЕМІ АСПЕКТИ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД.....	165

ПРИВІТАННЯ УЧАСНИКІВ КОНФЕРЕНЦІЇ

Черней Володимир Васильович,
ректор Національної академії внутрішніх
справ, доктор юридичних наук, професор

Шановні учасники та гості конференції!

Українську мову, що є основним засобом спілкування та одним з найголовніших чинників самоствердження нації, законодавчо закріплено в ст. 10 Конституції України як єдину державну. Згодом її статус засвідчено в Законі України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», ухваленому Верховною Радою України 25 квітня 2019 року. Зазначене сприяє підвищенню її престижу, становленню як соціально-психологічного явища, забезпечує духовне та соціально-політичне єднання суспільства, адже мова має важливе значення для формування особистості, національного менталітету й етнічної ідентичності.

Безпосереднім є вплив мови на формування норм права. Право як інструмент управління суспільними процесами набуває властивостей нормативного регулятора лише тоді, коли закріплене в мові. Правові поняття і норми не можуть існувати інакше, ніж у визначених мовних формах. Слово в правових джерелах постає тим вихідним матеріалом, що є основою відображення правової думки, способом донесення правових приписів до суб'єктів правозастосування. Точність і зрозумілість правових формулювань, чіткість мовного їх утілення, правильність уживання й однозначність юридичної термінології сприяють належному тлумаченню нормативно-правових актів.

У період розбудови демократичної правової держави та реформування її правової системи за загальноєвропейськими стандартами актуальним постає питання мовної підготовки правознавців. Юридична мова – ключовий засіб правотворчої та правозастосовної діяльності, правової комунікації, пізнання і передання правової інформації в суспільстві. Володіння фаховою мовою передбачає знання всіх її літературних норм, функціональних стилів, особливостей словотворення, дотримання чіткості, точності, послідовності, зрозумілості викладу думки в письмовому й усному мовленні.

Державна мова в юриспруденції дедалі частіше стає предметом активних дискусій і наукових досліджень. Тому

конференція «Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи», яку вже вчотирнадцяте організовує та проводить кафедра юридичного документознавства Національної академії внутрішніх справ, стала вже традиційною. Як і в попередні роки, цей захід присвячено Дню української писемності та мови, і відбувається він за участю провідних науковців та науково-педагогічних працівників таких закладів вищої освіти й наукових установ України, як: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Львівський національний університет імені Івана Франка, Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, Національний університет «Запорізька політехніка», Національний університет «Одеська юридична академія», Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Український мовно-інформаційний фонд НАН України, Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, Українська школа законотворчості Інституту законодавства Верховної Ради України, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, Національна академія Служби безпеки України, Херсонський національний технічний університет, Національна академія Національної гвардії України, Національна академія прокуратури України, Академія адвокатури України тощо.

З огляду на те, що питання розвитку й функціонування державної мови досі залишаються невирішеними, а також урахувавши широку географію учасників, можна дійти висновку, що потреба в спеціалізованому виданні, присвяченому особливостям уживання української мови в юриспруденції, залишається нагальною для всіх регіонів держави. Проблематика, порушена в темах виступів учасників конференції, актуальна як для академічної науки, так і для практичної діяльності органів виконавчої влади, зокрема поліції, органів місцевого самоврядування тощо.

Тож бажаємо всім учасникам наукового заходу натхнення, вагомих здобутків і плідної дискусії!

НАУКОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ

Андрєєва Олександра Дмитрівна,
здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра Академії адвокатури України
Науковий керівник: завідувач кафедри
української філології та суспільних наук
Академії адвокатури України, кандидат
філологічних наук, доцент **Конончук Т. І.**

«ВІСНИК АКАДЕМІЇ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ»: ІСТОРІЯ ТА СЬОГОДЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ

Загальний розвиток суспільної думки можливий при залученні значної кількості осіб до аналізу певних морально-етичних, науково-пізнавальних та суспільно важливих тем. Це проявляється в кооперативній роботі над вирішенням певних проблем сучасності не лише на побутовому, а й на загальнодержавному рівні. Таке вирішення потребує і кваліфікованої оцінки фахівців, і нових неординарних поглядів амбітних ентузіастів. Особливо плідним такий тип співпраці є в студентсько-викладацьких спільнотах. Наприклад, такий тренд можна прослідкувати і в науково-дослідницьких працях, експериментах, під час опрацювання матеріалу для написання статей.

Слідуючи традиції західноєвропейських та канадсько-американських університетських періодичних видань, набули поширення видання, що сконцентровані не лише на івентах, що проводяться, а й на більш суттєвих подіях, таких, як дослідження, спільні наукові роботи та опублікування праць студентів. Таким чином забезпечується тривалий та комплексний процес обміну досвідом, висловлення думок новими поколіннями та їх залучення в громадське життя й дослідження глибинних аспектів наукових положень у відповідній сфері. Чим більший обсяг висвітлених тем та кваліфіковане розроблення нових гіпотез, тим більший внесок молодого покоління в розвиток юридичної науки, що є невід'ємною частиною становлення правових держав. Цей внесок є потенційно-необхідним і без сумніву важливим через популяризацію цієї практики публікування наукових робіт студентів у різноманітних щотижневиках та вісниках.

«Вісник Академії адвокатури України» – це фаховий науково-практичний журнал, в якому автори висловлюють власні наукові позиції й погляди. Часопис висвітлює питання, пов'язані з побудовою демократичної правової держави, проведенням аграрної реформи, розвитком різних галузей права, наукові та практичні проблеми юриспруденції, наукові дискусії з проблем права [3, с. 161].

Законодавче оформлення нового покоління прав людини є суттєвим через глобалізацію та поширення застосування юридичної практики різних держав, що належать до цілком відокремлених правових систем, що повинно бути скрупульозно опрацьовано та подано у вісниках. Деякі томи вісника охоплюють юридичну різноплановість таких питань, як запобігання корупції, зменшення випадків вчинення корупційних злочинів та необхідність ретельного дослідження й застосування психологічних чинників, а також соціальних регуляторів. Не менш значущими є опрацювання мовознавчих тем у правовій царині, як-от: проблематика сучасної юрлінгвістики: дослідження з метою інтерпретації текстів законів, хід та закономірності відтворення законотворчості, її вербальний аспект; особливості розрізнення юридичної та законодавчої техніки, проблеми лінгвоправового простору (лінгвістична експертиза юридичних документів, рекомендації з розроблення текстів законів та інших нормативно-правових актів, проведення досліджень у галузі юридичного перекладу, криміналістичні дослідження у визначенні мовної стратегії й тактики), питання порівняльного юридичного мовознавства, судової лінгвістики; використання інтернаціоналізмів, релевантне оперування юридичною термінологією. Можна прослідкувати ще й осягнення дослідних матеріалів у сфері медичного права та біоетики.

Журнал розрахований на наукових та практичних працівників, викладачів вищої школи, аспірантів та студентів юридичних вищих навчальних закладів. Заснований 2004 року, виходить тричі на рік. Включений до переліку наукових фахових видань постановами Президії ВАК України. Законодавчо визначене тлумачення ВАКу як Вищої атестаційної комісії України. У журналі розміщуються наукові статті, які відповідають профілю й тематиці журналу, є оригінальними й правильно оформленими. Статті викладено українською, російською та англійською мовами. Журнал не приймає статті, раніше опубліковані в інших виданнях або одночасно

запропоновані до публікації кільком виданням, або перероблені чи перекладені раніше оприлюднені матеріали, які не містять новизни, чим забезпечується наявність нововведень та неодмінне виокремлення up-to-date даних у правовій царині для подання розгорнутих дефініцій та власне викладу матеріалу відповідно до вимог альтерації нормативно-правових актів. Окрім статей, що базуються на концептах функціонування сучасної юридичної науки, правничої лінгвістики та законодавчого оформлення положень, можемо назвати історичні та літературні аспекти досліджень. Прикладом може слугувати ряд статей на філософську, історичну та мистецьку тематику, як-от: «Поєднання тематичних та психологічних елементів романтизму в поезіях Т. Шевченка» на честь відзначення 200-річчя від дня народження Кобзаря (Джордж (Юрій) Солтис), що визначає не лише ідеологічні особливості романтизму у творах митця, а й окреслює психологічні підвалини, сформовані неодноразовим залученням до складних суспільних і політичних процесів, що загартували характер автора [4, с. 10]. Адже одним із найбільших речників соціальної справедливості (до якої ми зараз у сучасному праві концептуально прагнемо), в її оригінальному розумінні, а не ідеократичних рецепціях, у світовій історії був і залишається Т. Шевченко, авторський інтуїтивізм якого проявляється у безпомилковому сприйнятті вітчизняної історії. Тож значущість відзначення таких подій є безперечно окресленою і, як результат, публікування дослідницьких матеріалів видозмінює мету Вісника як носія сучасних теорій до неминучого звернення до минувшини та історичного концептуалізму. Це спричиняє виокремлення певного формалізму у змістовому наповненні часопису, адже багатосферність та розмаїття науково-дослідницького й творчого доробку не є осяжною в хаотичному нагромадженні матеріалу, а навпаки – в його послідовній структуризації.

Рубрики «Вісника»: 1) Наукові статті; 2) Студентська наукова творчість; 3) Наукові повідомлення; 4) Рецензії, наукова хроніка, персоналії. Багатоаспектність розглянутих у публікаціях проблем є визначальною для поділу самих статей на технічно-тематичні складові. Тож у кожній публікації містяться такі елементи: 1) Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями; 2) Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної

проблеми, котрим присвячується означена стаття; 3) Формулювання цілей статті; 4) Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів; 4) Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Критичне осмислення багатоплановості викладеного матеріалу можливе, як зрозуміло, завдяки багатьом аналітичним методам. Логічно висвітлюються теоретичні, історичні, аналітичні та порівняльні аспекти досліджень. Наприклад, компаративістський метод застосовується у статті «Організаційно-правове забезпечення діяльності спецслужб окремих країн Європи з протидії злочинам проти основ національної безпеки» (В. Ходанович) [5, с. 106], адже набуває все більшої практичної значущості позитивний досвід окремих європейських країн через певні значущі суспільно-політичні перетворення, зокрема набуття чинності Угодою про асоціацію з ЄС, старт реформ у багатьох секторах економіки тощо. Стаття «Історико-правовий аналіз становлення і розвитку пізнавальної діяльності в контррозвідці» (А. Ватраль) [1, с. 31] допомагає відслідкувати і зрозуміти зміни у ретроспективі. Навіть дослідження студентів-правників у царині практичної криміналістики дають уявлення про можливі задуми злочинця та способи перешкоджання їх втіленню («Способи зміни та підміни відбитків пальців (О. Волошенко)» [2, с. 148].

Отже, варто зазначити фундаментальну важливість публікування періодичних видань науково-дослідного спрямування, залучення студентів до розгляду та викладу дискусійних матеріалів та значення вісників для багатоспектрального аналізу історичних аспектів та сучасної проблематики у юридичній науці.

Список використаних джерел

1. Ватраль А. Історико-правовий аналіз становлення і розвитку пізнавальної діяльності в контррозвідці // Вісник Академії адвокатури України. – 2018. – Том 15. – № 1–2. – С. 31–39.
2. Волошенко О. Способи зміни та підміни відбитків пальців // Вісник Академії адвокатури України. – 2014. – Том 11. – № 1. – С. 10–17.
3. Керівництво для авторів: Вісник Академії адвокатури України. – 2018. – Том 1. – № 1–2. – С. 161.

4. Солтис Д. Поєднання тематичних та психологічних елементів романтизму в поезіях Т. Шевченка // Вісник Академії адвокатури України. – 2014. – Том 11. – № 1. – С. 10–17.

5. Ходанович В. Організаційно-правове забезпечення діяльності спецслужб окремих країн Європи з протидії злочинам проти основ національної безпеки// Вісник Академії адвокатури України. – 2018. – Том 15. – № 1–2. – С. 106–115.

Асауленко Анастасія Романівна,
курсант навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: завідувач кафедри
юридичного документознавства навчально-
наукового інституту № 1 Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
філологічних наук, доцент *Стратулат Н. В.*

МОВНА СИТУАЦІЯ НА ЧЕРКАЩИНІ (ЗАХОДИ ЩОДО ВИКОРІНЕННЯ СУРЖИКУ)

Мовна ситуація в Україні на сьогодні склалася така, що проблема ліквідування суржика є вкрай актуальною. Оскільки питання мовлення користувачів будь якої мови, зокрема української, залежить від мовного оточення, і правильність (дотримання мовних норм) відображає набуту мовну грамотність, то хотілося б розказати, як і в моєму рідному місті вболівають за «справжність» нашого українського слова.

Зрозуміло, що спілкування суржиком значно спотворює мовлення населення, і зокрема мовлення мешканців міста Черкаси. За статистикою в цьому місці розмовляють близько 64 % українською мовою, з них – більша половина тих, хто розмовляє суржиком [1]. Останнім часом здійснюються різні заходи для покращення мовної і мовленнєвої грамотностей, і тут не обійшлося без активістів, які організують та проводять ці заходи.

Так, цікавою стала новина для тих, хто хоче навчитися розмовляти українською мовою без суржика: Максим Тимчій, мешканець цього міста, придумав, як побороти суржик. Він презентував лінгвістико-культурологічний мобільний додаток «Р.І.Д».

З допомогою цієї програми усім зацікавленим буде легко і швидко виключити зі своєї мови суржик. Метою проекту є популяризація української культури та слова. Проект, як Максим Тимчій цілковито волонтерський. І нині команда тих,

хто постійно працює над мобільною новинкою, нараховує близько 10 людей. Автор мобільного додатку, який «вбиває» суржик зізнається, що їх команда завжди відкрита новим знайомствам та ініціативності [2].

Хотілося б звернути також увагу на те, що у вересні 2011 року у трьох студентів Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького – Анни Іваненко, Оксани Краснощок та Валерії Ігнатової виникла ідея проекту «Навіщо мові бур'яни?». Як розповідала Анна, то ця ідея до них прийшла після того, як вони побачили рекламні плакати в громадському транспорті щодо краси мовлення у Львові. І вирішили, що Черкаси нічим не гірші й також розмістили в своєму місті соціальну рекламу. Активісти наголошують, що варто звертати увагу на культуру мовлення, і нині мало людей про це знають. Багато людей помиляються, бо просто не знають, як про це сказати більш правильно.

Дівчата самостійно шукають матеріал та втілюють свої ідеї у життя. А також оформили близько 10 різновидів мовних плакатів. Половина з них містить афоризми про культуру мовлення, інша половина – вирази, у яких черкаські найчастіше роблять помилки. Наразі зі 150 плакатів організатори розмістили вже половину. Більшість черкащан, що побачили плакати схвально поставилися до цього проекту. Жителі Черкас вважають, що у будь-якому випадку «Навіщо мові бур'яни?» ефективно вплине на культуру мовлення мешканців міста [3].

Приємністю є й те, що на Черкащині і школярі долучаються до мовного питання. Так, вони за своєю ініціативою створили 20 аудіолекцій для того, щоб молодь вчилася на прикладі своїх однолітків розмовляти без суржиків. Кожна лекція триває по 5 хвилин, де школярі розповідають про те, як наголошувати слова і вчать правильному лексичному вживанню. Їх транслюють по радіо у школах під час перерв, а також у торговельних центрах. Перш ніж записати аудіолекцію, школярі ретельно готуються, читають посібники з виданнями різних дослідників мови, консультуються із вчителями.

Школярка місцевої гімназії Дар'я Коганова наголошує на тому, що радіуроки – це важливо, оскільки у такий спосіб краще запам'ятовуються слова. Наприклад, говорять слово «здача», а українською правильно «решта», на «мусор» краще називати «сміття» [4].

Отже, на сьогодні, не зважаючи на те, що питання суржиків є проблемне, як бачимо існують шляхи його вирішення, і ті, які

йдуть цими шляхами. Різні верстви населення (як молодь, так і зріле покоління) активно долучаються до мовного питання. Будемо сподіватися, що старання цих активістів-мовознавців, які дбають про чистоту нашого мовлення, стануть у пригоді всім, хто не байдужий до своєї рідної мови.

Список використаних джерел

1. Ділове спілкування та культура мовлення. Навчальний посібник. Пантелюк М.І.
2. Українська мова: культура мовлення медика: навчальний посібник (ВНЗ IV р. а.) / Г.Г. Кисіль, О.Ф. Черногуз.
3. <http://pravda.press/news/society/yakoju-movoju-spilkuuyutsya-v-regionakh-ukrainy--26894/>.
4. <https://umoloda.kyiv.ua/number/3098/2006/107291/>.
5. <https://www.radiosvoboda.org/a/24340799.html>.
6. <http://zmi.ck.ua/sotsium/u-cherkasah-uchn-vzylisya-borotisya-z-surjikom-vdeo.html>.

Бабенко Вікторія Вікторівна,

курсант навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: доцент кафедри
юридичного документознавства навчально-
наукового інституту № 1 Національної академії
внутрішніх справ, кандидат філологічних наук,
доцент *Клименченко С. Д.*

ЗАПОЗИЧЕНА ЛЕКСИКА ЯК ЗАСІБ НАЙМЕНУВАННЯ ПРАВНИЧИХ ПОНЯТЬ

Мова віддзеркалює навколишній та внутрішній (душевний) світ людини, її життєвий досвід, є результатом пізнання. Вона не тільки репрезентує реальність, але й сприяє нагромадженню знань та думок. Стан мови сьогодні – це наслідок її довготривалого розвитку під впливом різноманітних факторів, які тісно поєднуються в мовній ситуації того чи іншого суспільства.

Лексика будь-якої мови світу утворена в процесі її історичного розвитку та збагачена словами іншомовного походження. Відповідно, українська мова – це результат багатовікової історії, на кожному етапі якого відбувалося насичення мови запозиченими словами.

Походження і розвиток української юридичної термінології тісно пов'язані з витоками та історією

національного права, української державності та законодавства, історією української мови й науки.

У сучасній мовознавчій літературі з питань запозичень розрізняють дві групи причин появи запозиченої лексики: екстралінгвістичні та інтралінгвістичні. До причин зовнішніх насамперед належать контакти між народами, зумовлені як близькістю географічного розташування, так і потребами спільного розв'язання певних політичних, економічних питань, культурним та науковим обміном.

Суто лінгвістичними причинами запозичування є:

- а) потреба у збагаченні або утворення тієї чи іншої лексико-семантичної групи;
- б) усунення багатозначності слова;
- в) вищий ступінь термінологічної визначеності іншомовного слова.

Головним питанням у дослідженні запозичень є їх адаптація до системи мови. У науковій літературі з цього питання зосереджують увагу на таких показниках входження запозиченого слова до словникового складу іншої мови:

1. фонетико-графічна передача іншомовного слова засобами мови, що запозичає;

2. фонетичне освоєння слова, яке не обов'язково повинно бути повним і в процесі якого можуть з'явитися нові фонемні або периферичні підсистеми фонологічної системи мови, яка запозичує;

3. граматичне освоєння, головними показниками якого є входження іншомовного слова до певного граматичного класу слів іншої мови і набуття у зв'язку з цим відповідних морфологічних і синтаксичних ознак;

4. словотвірна активність, яка полягає в здатності іншомовних слів служити базою для творення нових слів;

5. семантичне освоєння запозичень – це питання про включення їх в лексико-семантичну систему мови, яка запозичає [1].

Запозичення правничих термінів ведеться в основному з давньогрецької та латинської мов, які давно вже стали інтернаціональними, а слова – інтернаціоналізмами.

Інтернаціоналізми – це запозичені слова з тим самим значенням з одного джерела в кілька мов, близьких за походженням. Це такі слова, як асоціація, бізнес, бюрократія, дедукція, демонстрація, індукція, еволюція, класифікація, мораль, штаб. Вживання інтернаціональної лексики в юридичних текстах

зумовлене схожістю правової форми різних держав, розвитком міжнародно-правового спілкування між державами [2].

Види інтернаціоналізмів за країною походження:

1. З латинської мови (адвокат, апеляція, нотаріус, прокурор, юрист);

2. З давньогрецької мови (евтаназія, автономія, демократія, політика, скандал, теократія, теологія);

3. З німецької мови (гауптвахта, офіцер, солдат, фельдмаршал, фланг);

4. З французької мови (абсолютизм, альтернатива, асамблея, бюлетень, бюрократ, імперіалізм, комюніке, режим, саботаж, шантаж);

5. З англійської мови (браунінг, бункер, докер, катер, мічман, снайпер);

6. Тюркського походження (кайдани, кинджал, аркан, батіг, казан);

Запозичена лексика є складним і водночас важливим явищем у правничій українській мові. Для недопущення помилок під час використання запозиченої лексики слід керуватися чіткими правилами:

1. Не вживати слів, які мають українські відповідники (не в термінологічному значенні);

2. Іншомовні слова повинні бути зрозумілими для тих, хто їх слухає або читає;

3. Не вживати в одному контексті і запозичене слово, й український відповідник – зупинити вибір на одному з них.

Дефініція права формулюється як загальноююридична (поширюється на всі галузі права), галузева (притаманна лише певній галузі права), міжгалузева (актуальна для двох або кількох галузей права), суміжна з іншими сферами діяльності.

Важлива характеристика юридичних термінів – їхній тісний зв'язок зі світоглядом та ідеологією панівного класу з різними політичними та юридичними теоріями, суспільними традиціями, правовим досвідом [3].

Список використаних джерел

1. URL: https://studwood.ru/1274752/literatura/prichini_royavi_zapozichenoyi_leksiki.

2. URL: <https://studfile.net/preview/5777194>.

3. URL: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/22791/1/28-120-123.pdf>.

Бандурка Ангеліна Іванівна,

курсант навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: доцент кафедри
юридичного документознавства навчально-
наукового інституту № 1 Національної академії
внутрішніх справ, кандидат філологічних наук,
доцент *Юлдашева С. А.*

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УСНОЇ ТА ПИСЬМОВОЇ ФОРМ УКРАЇНСЬКОГО ЛІТЕРАТУРНОГО МОВЛЕННЯ

У сфері мовленнєвої діяльності дуже важливою є загальна й професійна освіченість мовця, його ерудиція. Маючи ґрунтовні знання, зокрема з мови, досконало володіючи її усною і писемною формами, кожен носій мови може зарекомендувати себе в суспільному житті найефективніше.

Порівняльний аналіз усної і писемної форм українського літературного мовлення дає змогу виявити як спільні для них ознаки, так і розрізнявальні, які властиві лише одній із форм мовлення. Усне мовлення і писемне мовлення розрізняються:

– матеріально, фізично. Вони представлені неоднаковою матерією: усне мовлення – фонемами, звуками, інтонацією, а писемне мовлення втілюється в графічних (писаних, друкованих) знаках, переважно в літерах, ієрогліфах тощо;

– інструментально. Ці форми мовлення мають неоднаковий спосіб породження, вияву: одиниці усного мовлення (звуки, слова тощо) утворюються органами мовлення людини, артикуються, вимовляються, а одиниці писемного мовлення – це записані, надруковані (літери, розділові знаки) графічні знаки [1, с. 54];

– способом сприймання. Усі явища, елементи усного мовлення сприймаються на слух і становлять акустичні (слухові) одиниці, а явища писемного мовлення (літери, розділові знаки) сприймаються зором і є оптичними (зримими), спостережуваними мовними одиницями;

– сферою застосування і виконуваною функцією. Вони часто служать неоднаковій спілкувальній меті і використовуються по-різному: в одній ситуації – усно, в інших – доцільно або можна висловитись тільки писемно;

– виявом позамовних засобів спілкування. Жести й міміка в усному і писемному мовленні виявляються по-різному. В усному обміні думками ці засоби діють безпосередньо і сприймаються зором чи на слух у момент їх творення, у своєму

природному вияві, а в писемному мовленні вони передаються і сприймаються опосередковано (їх описують), а не в своїй натуральній і первісній формі [1, с. 55];

– варіативністю мовних одиниць. Усне мовлення, реалізуючись у найрізноманітніших виявах інтонації, супроводжуючись м'якожестукуляційними елементами, формами, порівняно з писемним має значно більшу варіативність значеннєвого і стилістичного вияву: будь-яке речення чи функціональний заміник речення можна реалізувати в безлічі інтонаційних варіантів.

– темпом, тобто швидкістю вимовляння слів у мовленнєвому потоці. Експериментально вже доведено, що висловлюватись усно можна в 10 разів швидше, ніж писемно;

– організованістю, продуманістю. Усне мовлення, навіть будучи літературним, менш організоване структурно, стилістично, вільніше в доборі мовних засобів, ніж писемне. Це особливо пояснюється технікою, характером вияву обох форм мовлення. Через нестачу часу усне мовлення редагувати, видозмінювати важче; натомість, записані думки автор може виправляти, змінювати, доповнювати. Писемне мовлення майже завжди більш продумане, усвідомлене, осмислене, ніж усне.

– способом і засобом спілкування. Усне мовлення є здебільшого способом і засобом безпосереднього, прямого спілкування між наявними співрозмовниками або по телефону, радіо і телебаченню, а писемне мовлення

– це здебільшого спілкування між тими, хто роз'єднаний і простором, і часом [1, с. 58];

– формою викладу. Писемне мовлення найчастіше монологічне, здебільшого не передбачає негайного реагування, зворотної інформації. Діалог у писемній формі зазвичай створюється за відсутності його учасників (персонажів, дійових осіб) і лише зрідка з метою прямого спілкування (обмін записками, скажімо, на зборах та ін.). В усному мовленні мовець і слухач взаємодіють здебільшого синхронно (одночасно). Поеднанням інформації у двох виявах (того, хто усно висловлюється, і того, хто сприймає висловлену інформацію, продукуючи в цей же час і свою) створюється діалогічне мовлення;

– часом виникнення. Початок формування усного мовлення сягає далеких тисячоліть, коли в найближчих предків людини поступово з'являлась «потреба щось сказати одне одному» (Ф. Енгельс), а писемне мовлення виникло тільки з появою письма приблизно в IV тис. до н. е. [2, с. 99].

Отже, підсумовуючи, можна стверджувати, що писемне мовлення є первинною формою літературної мови, воно започатковується створенням і використанням літер для позначення звуків. Без писемної фіксації звуків мова не може стати літературною, зрозумілою для всіх, хто нею послуговується. Лише так звані штучні мови (есперанто та ін.) не мають первинної усної форми вияву, не утворюються з неї, а створюються штучно, проте з орієнтацією на якусь мову. До прикладу, есперанто має в своїй основі «мертву» латинську мову. Штучною мовою спілкуються (переважно з іноземцями) лише окремі мовці.

Стосовно усного мовлення, можна наостанок зауважити, що воно слугує основою для мовлення писемного. Із запису одиниць усного мовлення і починається писемна форма мови, яка завжди репрезентує собою пізніше культурне надбання людини. Отже, писемне мовлення є відображенням усного.

Розвиток обох форм мови здебільшого визначається їх взаємодією і взаємовдосконаленням.

Список використаних джерел

1. Бабич Н.Д. Практична стилістика і культура української мови. Львів: Світ, 2003.
2. Мацько Л.І., Сидоренко О.М., Мацько О.М. Стилiстика української мови. К.: Вища школа, 2003.
3. Пентилюк М.І. Культура мови і стилістика. К.: Вежа, 1994.
4. Культура української фахової мови. Л.І. Мацько., Л.В. Кравець. Навчальний посiбник. Київ : Академія, 2007.

Баранiвська Надiя Миколаiвна,

курсант навчально-наукового iнституту № 1 Нацiональної академiї внутрiшнiх справ
Науковий керiвник: старший викладач кафедри юридичного документознавства навчально-наукового iнституту № 1 Нацiональної академiї внутрiшнiх справ *Ознамець Г. О.*

ЛIНГВIСТИЧНI ОСОБЛИВОСТI МОВИ ПРАВА

Функцiонування української лiтературної мови залежить вiд стану мовної полiтики в державi, адже вона є частиною загальнонацiональної полiтики, прiоритетом якої є утвердження i розвиток української мови – головної ознаки iдентичностi української нацiї.

Мовна ситуація на сучасному етапі ускладнюється наявністю на території України багаточисленних груп національних меншин, права яких мають бути захищені. Згідно Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 р., а саме у статті 7, яка стосується мовного питання. Зокрема, у ній ідеться, що мовою освітнього процесу у навчальних закладах є державна мова, а особливості застосування мов навчання на кожному рівні освіти визначаються спеціальними законами. Разом із тим, особам, які належать до національних меншин, гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних закладах освіти, які відповідно до навчальної програми можуть здійснювати освітній процес кількома мовами (державною мовою, мовами національних меншин, іншими мовами), викладати одну чи кілька дисциплін англійською та/або іншими мовами. Але лише українській мові надано статус державної. Намагання ж надати цього статусу будь-якій іншій мові – це політика руйнації держави України, розпалювання міжетнічної ворожнечі, порушення конституційного ладу.

Державна мовна політика на сьогодні має зосередитися на таких пріоритетних напрямках:

- утвердження української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на всій території України.

- вироблення дієвих засобів захисту від актів зовнішньої мовнокультурної експансії та публічної дискримінації української мови.

- урегулювання питань пов'язаних з удосконаленням юридичної відповідальності за порушення законів, які регулюють питання використання державної мови.

Використання ж лінгвістичних знань охоплює різні сфери життя, зокрема і правового поля: законодавство, судочинство, нотаріат, діловодство, юридична наука й освіта, правова інформація, правова публіцистика. Без мови немає і не може бути правового регулювання. Майже півстоліття тому російський вчений О.С. Піголкін на основі узагальнення «особливих ознак правової мови» та висновків теоретиків різних країн у сфері теорії права зробив припущення про існування особливої юридичної мови. На думку О.С. Піголкіна, лише тісна співпраця вчених-юристів та лінгвістів здатна забезпечити успіх у дослідженні проблем мови права та юридичної термінології. Узагальнення, висновки, зроблені цим науковцем, стали хрестоматійними,

і давно вважаються системою вимог до мови та стилю законодавчих актів. Цілком очевидно, що права без мови немає і бути не може, а мові права притаманні свої особливості і навіть закони, які і з'ясовують учені-мовознавці. Безперечно, і право здійснює значний вплив на мову, формує мову права в межах правової системи, сім'ї, концепції, доктрини тощо.

Досить вагомий вплив на мову права має така особливість, як високий ступінь абстракції юридичних понять. Правові поняття і норми можуть бути виражені лише через мову. Мова є єдиним «робочим інструментом» юриста, інструментом, який має досить добре бути пристосованим для роботи з «робочим матеріалом», тобто з системою правових відносин, щоб забезпечити її функціонування.

Питання юридичної техніки привертало увагу теоретиків права протягом тривалого часу. Дослідженням цієї проблематики займалися такі сучасні вітчизняні вчені, як Н. Артикуца, І. Біла, В. Головченка, Ж. Дзейко, А. Іванова, В. Ковальський, О. Копиленко, П. Робінович, М. Хавронюк, Г. Шмельва та ін. Серед сучасних зарубіжних науковців проблеми законодавчої техніки досліджені у працях В. Баранова, Н. Власенка, В. Краббе, Д. Керимова, А. Нашиц, А. Піголкіна, В. Сиріх, Ю. Тихомирова та ін. Проблема мови права не тільки не втрачає з плином часу своєї актуальності і значущості, але й набуває нового теоретичного та практичного бачення як для правознавства, правотворчої, правозастосувальної та правоохоронної діяльності, так і для мовознавства в цілому, стилістики, герменевтики, текстології, термінознавства, теорії комунікацій, риторики, лексикографії.

Мові права у цілому властиві такі ознаки: офіційність; повнота; раціональна стислість; системність; логічність; об'єктивність; вмотивованість; однозначність; достовірність; зобов'язувально-інформативний характер; зрозумілість, точність і визначеність; нейтральність; стандартизованість; сталість; нормативність мовних засобів тощо.

Культура законотворчості неодмінно передбачає чітке дотримання професійного стилю та мови закону, але разом із тим забезпечує його простоту, зрозумілість, доступність для широких верств населення. Важко переоцінити значення стилю й мови закону, адже навряд чи можна визначити яку-небудь іншу сферу суспільної практики, де нелогічно побудована фраза, розбіжність між думкою та її текстуальним виразом призводить до різноманітних порушень. Неточність понять і формулювань законодавства, невизначеність використаних термінів

породжують численні зміни нормативно-правових актів, а різноманітність тлумачення призводить до спотворення змісту закону, неправильного його застосування.

Мовні вимоги до якості закону пов'язані з двома основними функціями його мови. По-перше, вона відбиває волю законодавця, об'єктивує. По-друге, мова закону доводить згадану волю до відома учасників суспільних відносин – «користувачів» закону.

Серед основних вимог до якості закону важливе місце посідають ті, що стосуються саме його мови. Так, закони, що фіксують права людини, установлюють відповідальність за правопорушення, у жодному разі не мають бути неякісними. Точність, чіткість формулювань, правильність мови закону є необхідними передумовами правильності його розуміння та, відповідно, застосування. Мовні вади спричиняють неоднаковість застосування положень закону, відтак мають наслідком порушення прав, зокрема принципу рівності перед законом, закріпленого Загальною декларацією прав людини. Неясність закону спричиняє підміну законодавця органами виконавчої та судової влади, що вимушені вдаватися до розширювального чи звужувального тлумачення. Незрозумілість кримінального закону, крім іншого, порушує принцип винної відповідальності і зводить нанівець правило, за яким незнання закону не звільняє від відповідальності, адже навіть належно опублікований закон неможливо дійсно «знати», якщо його положення є неясними, неоднозначними.

Отже, знання й навички лінгвістичних особливостей мови права допоможуть законотворцю кваліфіковано, на наукових засадах розв'язувати наявні у сучасному законодавстві численні мовно-термінологічні проблеми, адже від того, як вони вирішуватимуться, залежить не лише якість окремого законодавчого тексту, а й ефективність законодавства і законодавчого регулювання в цілому.

Список використаних джерел

1. Артикуца Н. В. Мова права та її вивчення студентами юридичних спеціальностей у вищих навчальних закладах України / Н. В. Артикуца // зб. матеріалів наук.-практ. конф. – С. 155–158.

2. Галяшин Є. І. Лінгвістична експертиза усного та письмового мовлення як джерело судових доказів / Є. І. Галяшин // Право і лінгвістика: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.: у 2-х ч. – Сімферополь : Доля, 2003. – Ч. 2. – 136 с.

3. Кравченко С. П. Мова як фактор правоутворення та законотворення : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. юрид. наук / С. П. Кравченко. – Одеса, 2000. 10.

4. Красницька А. В. Юридичні документи: техніка складання, оформлення та редагування : посіб. / А. В. Красницька. – 2-ге вид., доповн. і переробл. – К.: Парламентське вид-во, 2006. – С 295.

5. Дзейко Ж. О. Законодавча техніка в Україні: історико-теоретичне дослідження : монографія / Ж. О. Дзейко. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2009. – 360 с.

6. Дутко А. Загальна характеристика техніки юридичного нормотворення / А. Дутко // Вісник Львів. ун-ту. Серія юридична. Вип. 35. – 2000. – С. 48–51.

Бондаренко Дмитрій Валентинович,
курсант навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: доцент кафедри
юридичного документознавства навчально-
наукового інституту № 1 Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
філологічних наук, доцент *Юлдашева С. А.*

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МОВИ ЮРИСТА

Мовна культура є основною ознакою загальної культури людини і разом з тим нерозривно пов'язана як з внутрішньою культурою, так і з культурою її поведінки. Чим вищий рівень мовної культури людини, тим вищий її творчий потенціал. Мова такої людини стає знаряддям найактивнішого розкриття своєї особистості [2, с. 28]. Володіння словом дає змогу поділитися знаннями та враженнями з людьми, відстояти свої переконання, уникнути непорозумінь. А для багатьох професій навички монологічного мовлення просто необхідні під час виконання службових обов'язків.

Існує ряд професій, для представників яких вміння використовувати мову відповідно до ситуації, цільова настанова на єдність мовного режиму офіційного спілкування є функціональною необхідністю. До їх числа належить професія юриста, яка завжди асоціювалася з загальною культурою, глибоким знанням права та вмінням використовувати «витончену словесність» для вираження думок.

Професія юриста – одна з найдавніших у людському суспільстві. У давньому суспільстві функції правотворчості здійснювали досвідчені й найбільш авторитетні старійшини, жерці, служителі релігійного культу.

Формування юридичної освіти розпочалося в VI ст. у Римі. Римські юристи Гай, Модестин, Папініан, Ульпіан є загально визнаними першими творцями правознавства у світі. В Україні початкові знання у галузі права надавали монастирі Києва, Чернігова, Галича, Луцька. Першим університетом в Україні, де здійснювалася підготовка юристів, був Львівський Університет, заснований у 1661 році.

Професія юриста зобов'язує фахівця вникати в усі сфери суспільного життя. Тому найбільш гострою і актуальною сьогодні є проблема регулювання суспільних відносин у сфері контактів з людьми, виховання справжньої культури учасників цього процесу. Застосовуючи методи переконання, використовуючи прийоми культури спілкування, дотримуючись певних правил культури спілкування, його учасники досягають найкращих результатів, роблячи процес спілкування більш ефективним [1, с. 18].

Культуру мови іноді розуміють як грамотність та дотримання норм літературної мови, і цим обмежується розуміння поняття культури мови. Але не варто забувати, що «культура мови – це розділ мовознавства, а також навчальна практична дисципліна, що вивчає нормування і кодифікацію норм літературної мови, встановлює критерії нормативності й стабілізаційні процеси в літературній мові, пропагує зразки досконалої мови, а також поширює лінгвістичні знання серед носіїв мови. Культура мови пов'язана, з одного боку, з правильністю мови, відповідністю її орфоепічним, акцентуаційним, граматичним, лексичним, словотвірним нормам, а з іншого – з мовною майстерністю, стилістичним чуттям слова, доречністю використання варіантних мовних форм [3, с. 81].

Поняття культури спілкування, культури мови є однією зі складових професійно-етичного кодексу юридичної діяльності. Культура спілкування не успадковується, не програмується генетично. Засвоєння норм спілкування – наслідок навчання і виховання. У сфері спілкування велике значення має насамперед культура мови, яка дає відчуття впевненості у собі, у власній здатності переконати співрозмовника. Оволодіння культурою мови – це постійний процес, оскільки зі збільшенням правової інформації, інформаційного потоку загалом дуже важливо стисло, правильно та доречно формулювати думку як усно, так і письмово.

У юридичній діяльності переважає офіційно-діловий стиль, що обслуговує сферу офіційного спілкування (усного й писемного), виявляється в організації й оформленні зв'язків між органами влади, установами, громадянами, міжнародних стосунків у галузі політики, економіки, культури. Стиль вимагає від мовця високої загальної та мовної культури. Недаремно декілька століть функціонує у мові правдивий афоризм: «Стиль це людина. Стиль завжди неповторний, як відбитки пальців людини, та його обличчя, та вираз очей» [4, с. 161].

У формуванні професійної культури мови юриста можна виділити психологічний, інтелектуальний, естетичний, емоційний та комунікативно-логічний аспекти.

Суть психологічного аспекту у формуванні професійної культури мови правника полягає в тому, що він повинен уміти володіти такими психологічними категоріями, як мотивація, бажання, спонукання, захоплення, натхнення, вміння знімати напругу чи долати психологічні бар'єри на основі власних сформованих позитивних емоцій, виявляти професійну зацікавленість, вміло застосовувати владні повноваження.

З правового погляду, принципами інтелектуального аспекту є продуктивне мислення, правова інформаційність, альтернативність версій, що означає повагу юриста до думок своїх колег, поміркованість і виваженість прийняття рішень.

Спілкуючись з населенням, юристові часто доводиться проникати у глибини життя конкретної особистості, трапляється, що у юриста або в учасників юридичної справи виникають негативні емоції, які переростають у конфліктні ситуації, але за допомогою вмілого оперування великою кількістю різних способів та прийомів підвищення виразності мови та посилення її емоційного впливу, а також здатність знаходити адекватну почуттям форму вираження, уміння зіставляти силу емоцій з обставинами та причинами, що їх викликали, відбувається стабілізація емоційної діяльності та врегулювання передусім юридичних конфліктів, формуючи у юриста емоційну витривалість.

Щодо аналізу теоретичних аспектів професійної мови юриста необхідно звернути увагу на лексико-семантичні засоби культури мови, які пов'язані з використанням значень (семантики) слів і виразів.

Аналізуючи питання формування культури професійної мови юриста, великого значення набуває вміння правильно вести дискусію, суперечку, які за своєю природою певною мірою відповідають сутності спілкування. Дискусії – не тільки для того,

щоб давати відповіді, але й для того, щоб сприяти процесу формування питань. Дискусія, навіть суперечка часто допомагає знайти нестандартне розв'язання службової проблеми, яка стоїть перед юридичним колективом. Обмінюючись думками, люди стають духовно багатшими, а також поповнюють культурний рівень мовної підготовки.

Отже, юрист як службова особа виробляє для себе власні норми поведінки, його функціональні обов'язки пов'язані з долею людей. Тому важливо підносити рівень професійної культури мови, виробляти сукупність правил поведінки, зорієнтованих на шанобливе ставлення до громадян, взаємоповагу в міжособистісному службовому спілкуванні.

Список використаних джерел

1. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови: Навч. посіб. / Л. І. Мацько, Л. В. Кравець – К.: ВЦ «Академія», 2007. – 360 с.

2. Михайлюк В.О. Моделювання як важливий засіб формування культури ділового мовлення / В. О. Михайлюк // Дивослово. – 1999. – № 7. – С. 28–31.

3. Мозговий В. І. Українська мова у професійному спілкуванні / В. І. Мозговий. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 592 с.

4. Культура фахового мовлення: Навчальний посібник / За ред. Н. Д. Бабич. – Чернівці: Книги – ХХІ, 2006. – 496 с.

Бразалук Максиміліан Юрійович,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра навчально-наукового інституту № 3 Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: доцент кафедри юридичного документознавства навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, кандидат філологічних наук *Усачова К. С.*

ПОРУШЕННЯ НОРМ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ В НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТАХ

Правотворчість – важлива складова діяльності держави, яка представлена компетентними органами, установами чи організаціями, уповноваженими в передбаченому законом

випадку готувати, видавати або вдосконалювати нормативно-правові акти.

Серед принципів правотворчості можна виокремити професійність, яка передбачає максимальну відповідність потребам суспільного розвитку, високу суспільну відповідальність та високий професійний рівень суб'єктів правотворчості [1, с. 152–153]. Нормативно-правовий акт повинен бути фахово укладений незалежно від того, яку юридичну силу він має.

Для того, щоб укладати нормативно-правові акти, суб'єкт правотворчості повинен володіти державною мовою на високому рівні, тож актуальність даної роботи полягає у приверненні уваги суб'єктів правотворчості до ролі державної мови та поглиблення знань стосовно мовних норм і вимог офіційно-ділового стилю.

Українська мова має характерну здатність до мелодійного звучання, яка має назву милозвучність (евфонічність). Слід зазначити, що в офіційно-діловому стилі милозвучність досягається за допомогою правильного сполучення звуків [2].

Найпоширенішими порушеннями правил милозвучності в нормативно-правових актах є неправильне вживання префіксів та прийменників *у, в*, сполучників *і, й, та*, а також прийменників *з-із-зі*.

Наприклад, у наказі Міністра охорони здоров'я «Про затвердження Переліку важких робіт та робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці жінок» від 29 грудня 1993 р. № 256 [3] можна побачити приклади порушень норм евфонічності.

Так, у назві наказу сполучник «та» вжитий недоцільно, адже в цьому випадку виникає збіг приголосних. Щоб уникнути цього, у даній позиції доцільніше замінити сполучник «та» на сполучник «і», але в такому разі отримаємо повтор сполучників «і». Отже, другий сполучник «і», який знаходиться між словами «шкідливими» та «небезпечними», можна замінити сполучником «та».

Крім того у цій назві наявне порушення вживання прийменників *з-із-зі*. Дійсно, прийменник «із» уживається перед словами, що починаються на *з, ц, с, ч, ш, щ* та між групами приголосних, але не в цьому випадку. Якщо наступне слово починається сполученням приголосних, зокрема *з, с, ш, щ*, то слід уживати прийменник «зі». Тобто між словом «робіт» і словом «шкідливими» вигідніше вжити прийменник «зі».

Таким чином, отримаємо назву нормативно-правового акта, який відповідає нормам милозвучності:

«Про затвердження Переліку важких робіт і робіт зі шкідливими та небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці жінок».

У пункті 2 цього наказу маємо порушення вживання прийменників «у», «в»: «...набуває чинності через 10 днів після державної реєстрації цього наказу у Міністерстві юстиції України, а розділ 2 – за окремими наказами МОЗ України у міру створення в країні необхідних для його введення економічних та технічних умов». Прийменник «у» в позиції між словами «наказу» та «Міністерстві» вжитий недоцільно, адже, по-перше, попереднє слово закінчується на голосний звук, а по-друге, попереднє слово закінчується на звук «у», що вже не виправдовує вживання даного прийменника. Отже, необхідно замінити прийменник «у» на «в». Аналогічно між словами «України» та «міру». Після голосної повинен бути прийменник «в».

На підставі викладеного, фрагмент речення матиме такий вигляд: «...набуває чинності через 10 днів після державної реєстрації цього наказу в Міністерстві юстиції України, а розділ 2 – за окремими наказами МОЗ України в міру створення в країні необхідних для його введення економічних та технічних умов».

Ще один приклад неправильного вживання префіксів у, в міститься у пункті 11 частини 2 статті 8 Водного кодексу України:

«...відповідних категорій особливої охорони;

10) встановлення правил користування маломірними суднами на водних об'єктах;

11) встановлення у разі потреби більш суворих, ніж у цілому на території України, нормативів якості води у водних об'єктах місцевого значення...» [5].

Оскільки слово «встановлення» знаходиться на початку речення, за правилами милозвучності слід замінити приголосний «в» у префіксі на голосний «у». Також вживання префіксу «у» виправдовує приголосне закінчення останнього слова з попереднього речення.

Щодо пункту 10, то у даному випадку у слові «встановлення» префікс «в» може мати місце, оскільки останнє слово попереднього речення (9 пункт) закінчується на голосний звук.

Отже, засвоєння правил милозвучності – достатньо трудомісткий процес, який вимагає знання фонетики у всій її повноті та багатоманітності. Серед найчастіших порушень милозвучності можна зустріти збіг приголосних, викликаний

неправильним вживанням прийменників, префіксів та сполучників. Знання стандартів реалізації мовної системи суб'єктами правотворчості підвищує авторитетність національного законодавства, полегшує процес тлумачення норм права граматичним методом, тож для кожного правника повинно бути пріоритетним правильне оперування мовними нормами.

Список використаних джерел

1. Теорія держави та права : навч. посіб. / [Є. В. Білозьоров, В. П. Власенко, О. Б. Горова, А. М. Завальний, Н. В. Заяць та ін.] ; за заг. ред. С. Д. Гусарева, О. Д. Тихомирова. К. : НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.

2. Підручник / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько; За ред. Л. І. Мацько. К.: Вища шк., 2003. 462 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://litmisto.org.ua/?page_id=7116.

3. Наказ Міністра охорони здоров'я №256 від 29.12.1993р. «Про затвердження Переліку важких робіт та робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці жінок». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0051-94>.

4. Водний кодекс України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80>.

Брегін Тетяна Василівна,

курсант навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: доцент кафедри юридичного
документознавства навчально-наукового
інституту № 1 Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук, доцент

Красницька А. В.

ЗАСОБИ ЮРИДИЧНОЇ ТЕХНІКИ

Будь-яка держава світу намагається упорядкувати суспільні відносини на рівні законодавчої бази, на рівні тлумачення права, а також на рівні застосування та реалізації права. Україна не є винятком. Цілком доречно зазначено що в пострадянській Україні в умовах розбудови правової держави суттєво підвищуються вимоги до техніки підготовки нормативно-правових та індивідуальних актів, до якості їх

оформлення. Точність і чіткість правових формулювань, їх логічний зв'язок і послідовність, використання єдиних прийомів викладання юридичних приписів і структурних елементів нормативно-правових та індивідуальних актів визначають ефективність їх дій [1, с. 29]. Право не зможе відповідати своєму соціальному призначенню, якщо при утворенні права не приділяти належної уваги формі права. Звідси велика роль юридичної техніки, що органічно пов'язана з формою права. Юридична техніка впливає на нормативні та індивідуальні акти, зміст яких безпосередньо залежить від форми правового акта, а також на структуру права, яка, в свою чергу, впливає на зміст права [2, с. 93].

У сучасній юридичній науці проблеми юридичної техніки інтенсивно досліджуються у роботах таких вітчизняних і зарубіжних вчених-правознавців, як: В. М. Баранов, Ж. О. Дзейко, О. Л. Дзюбенко, А. О. Дутко, В. М. Карташов, Т. В. Кашаніна, В. М. Косович, А. В. Красницька, В. І. Риндюк, Ю. О. Тихомиров, О. О. Черданцев, І. Д. Шутак, В. С. Щербина.

Можна погодитися з поглядом М. Савчина, відповідно до якого юридична техніка служить дисциплінуючим фактором, бар'єром, перешкодою на шляху абстрактних домагань або самоуправних дій, спрямованих на охоплення правового простору [3].

Заслугує на увагу думка А. В. Красницької, згідно з якою у структуру юридичної техніки входять інструментальні елементи – засоби, прийоми та правила, – застосування яких є однією з актуальних проблем сучасного права. Слід зазначити, що кожен елемент юридичної техніки є сукупністю певних вимог-правил, яких слід суворо дотримуватися. Їх застосування повинно бути послідовним і взаємопов'язаним, оскільки усунення чи обмеження одного з них знижує ефективність інших [2, с. 96]. Саме завдяки юридичній техніці норми права знаходять своє закріплення в юридичних документах, стають офіційно чинними приписами.

Засоби юридичної техніки є її основним змістом.

Юридико-технічні засоби як певні символи володіють матеріальними ознаками. Ці засоби є «робочим знаряддям» (або «інструментом»), за допомогою якого утворюються тексти нормативно-правових і правозастосовних актів. Як відомо, у матеріальній техніці під засобами розуміють: спосіб/спеціальну дію, що дає можливість щось здійснити; те, за допомогою чого, з яких інструментів утворюються певні матеріальні об'єкти.

В юридичній техніці «матеріалом» є мова як система знаків (слова, словосполучення, речення, висловлювання, мікротексти, тексти, знаки пунктуації тощо) [4].

Ми цілком згодні з думкою, що до технічних засобів слід віднести: мову з її сукупністю слів (лексика книжна, розмовна; активна, пасивна; термінологічна, професійна, жаргонна, діалектна; іншомовна), граматичною будовою, функціональними стилями; юридичні конструкції як гранично концентроване вираження умов реалізації норми права; правові поняття як результат узагальнення суттєвих ознак об'єкта дійсності; юридичні терміни як словесні визначення правових понять; правові презумпції як припущення про вірогідність певного юридичного факту; правові фікції як визнання неіснуючого в реальності факту, який видають за дійсний з певною метою; правові символи як закріплені державою умовні образи/знаки, що вживаються для вираження певного юридичного змісту; правові аксіоми як положення, що не вимагають доказів у юридичному процесі; стиль правового акта; текст правового акта [5, с. 89].

Мова права є особливою логіко-лексичною будовою мовлення та способом зовнішнього вираження правових приписів. Адже мова є єдиним засобом формулювання правової норми, засобом вираження нормативно-регулятивного змісту правового акта.

Юридичні конструкції встановлюють певні зв'язки і співвідношення між правовими нормами, які призначені для регулювання конкретного кола суспільних відносин, надають нормам права логічної стрункості, обумовлюють послідовність їх викладу, сприяють чіткому врегулюванню певних суспільних відносин (напр.: *суб'єкт права, необхідна оборона, соціальне забезпечення* тощо).

Носієм юридичного поняття, його зовнішнім символом є термін. *Юридичні поняття* виникають разом із відповідними термінами у результаті правотворчості. Поняття з початку свого виникнення закріплюється в терміні, який його позначає і без якого неможливо оперувати цим поняттям. Надалі поняття, закріпившись у терміні, постає як його значення [6, с. 21].

При формулюванні правових приписів винятково велике значення мають *юридичні терміни*, які виражають і закріплюють зміст нормативно-правових приписів держави, сприяють досягненню максимальної лаконічності тексту, його точності й ясності, забезпечують точне, чітке й однакове

розуміння змісту всієї правової інформації, що міститься в юридичних документах.

Правові дефініції визначають зміст правового поняття, забезпечують смислову повноту правових нормативів, сприяють однозначності при тлумаченні правових явищ, правильному застосуванню законодавства. Вони повинні усувати будь-яку двозначність, роблячи точним, чітким і достовірним тлумачення та застосування певної норми/групи норм права, використовуватися різними нормативно-правовими актами без зміни їх семантичної основи.

При утворенні нормативно-правових і правозастосовних актів використовується *офіційно-діловий стиль*, якому притаманні функції волевиявлення, імперативності, фіксації правових відносин, передачі інформації. «Стиль правових актів повинен відображати волю правотворця чи правозастосувача, доносити її до безпосередніх виконавців за допомогою надзвичайно ретельно дібраних термінів, терміносполук. Він має бути термінологічно суворим, без декларативних положень, емоційно забарвлених та експресивних одиниць. Стиль правових актів повинен забезпечити функціонування права як регулятора влади і, зокрема, точність і повноту вираження волі законодавця» [7].

Юридичний текст характеризується змістовою й структурною завершеністю і певним ставленням автора до змісту висловленого, відображає специфіку правової сфери, описує реальний світ і поведінку людей у ньому. Текст права має бути позбавленим від інформаційної надлишковості, сумнівів, роздумів, емоційно забарвлених та експресивних одиниць.

Таким чином, правотворчість буде успішною лише тоді, коли ґрунтуватиметься на науковому знанні, юридичній техніці та правовій культурі. Юридична техніка як правова категорія покликана вдосконалювати мову нормативно-правових актів, робити їх чіткими, точними, аргументованими, логічними, послідовними, грамотними та зрозумілими.

Список використаних джерел

1. Красницька А. В. Проблеми формування визначення поняття юридичної техніки у пострадянські часи. *Науковий вісник КНУВС*. № 2 (69). 2010. С. 29–36.

2. Красницька А. В. Юридичні документи: техніка складання, оформлення та редагування : посібник. Вид. 2-ге, допов. і переробл. Київ : Парламентське вид-во, 2006. 528 с.

3. Савчин М. Методологія порівняльного правознавства у контексті зближення правових культур та соціогуманітарного виміру права. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/.../Savchyn_metodology%20for...

4. Красницька А. В. Фондова лекція з курсу «Юридичне документознавство». Київ, 2015. URL: <https://www.naiiau.kiev.ua/files/leks-urdokum>.

5. Красницька А. В. Лінгвістичні засоби законодавчої техніки. *Дні науки Національного університету «Києво-Могилянська академія» на факультеті правових наук. 2012–2013 : Тези наукових доповідей та повідомлень на конференції 5 грудня 2012 року та круглих столах 24 та 29 січня 2013 року.* – Київ : Національний ун-тет «Києво-Могилянська академія», 2013. С. 89–91.

6. Красницька А. В. Юридичні поняття, дефініції, терміни як засоби юридичної техніки *Українська мова в юриспруденції : стан, проблеми, перспективи* : Тези доповідей VIII Всеукраїнської наук.-практ. конф. з проблем розвитку та функціонування державної мови, присвяченої Дню української писемності та мови (Київ, 30 листопада 2012 року). К., 2012. С. 20–23.

7. Красницька А. В., Підвисоцький В. В. Юридичне документознавство: мультимедійний посібник. Київ : НАВС. Лекція 2. URL: https://arm.naiiau.kiev.ua/books/legal_documentation/info/lec2.html.

Гайдашук Андрій Миколайович,

курсант навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: доцент кафедри юридичного
документознавства навчально-наукового
інституту № 1 Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук, доцент
Красницька А. В.

СИНОНІМИ, ПАРОНІМИ, ОМОНІМИ В МОВЛЕННІ ЮРИСТА

Сьогодні доволі гостро стоїть питання підвищення рівня знання працівниками органів правопорядку української мови. У процесі виконання своїх службових обов'язків кожен юрист завжди стикається із ситуаціями, які вимагають від нього знань юридичної термінології, мови законів, лексичних, стилістичних, граматичних та орфографічних норм української мови.

Лексика української мови дуже багата. Сучасна українська мова має близько 256 тисяч слів. І тому дуже важливо знати групи слів за їх значенням – синоніми, антоніми, пароніми, омоніми, багатозначні слова.

П. С. Дудик зауважує, що багата, розвинена лексика забезпечує тонше сприйняття навколишнього світу, глибше проникнення в нього і точніше мислення як для всього суспільства, так і для кожного окремого індивіда, що володіє цим багатством. Тому юристові необхідно добре знати синонімічні, паронімічні та омонімічні можливості української мови [1].

Причиною багатьох помилок в усному та писемному мовленні юристів є невміння обрати серед синонімів єдине придатне в певній ситуації слово, невміння розрізнити пароніми в професійному мовленні.

На думку А. В. Корж, висока мовна майстерність фахівця, точність у вживанні слова пов'язана з глибоким розумінням лексичного значення, вмінням точно відчувати значеннєві відтінки синонімів і добирати саме те слово, яке найточніше та найпотрібніше в даний момент. Для цього треба знати точні значення слів [2, с. 175].

Синоніми (від гр. *synonymos* – одноіменний) – це слова, які мають близьке або тотожне значення, але відрізняються звучанням, наприклад: *професія, фах, спеціальність; аргумент, доказ, обґрунтування, підстава*. У випадках, коли загальноживане слово викликає небажані асоціації, у діловому мовленні його замінюють пом'якшувальними синонімами – евфемізмами. Під евфемізмами розуміють слова або словосполучення, які не прямо, а приховано, увічливо чи пом'якшено визначають назви якогось предмета чи явища, наприклад: *нерозумний, небагатий на розум – дурний; піти на заслужений відпочинок – піти на пенсію; пішов із життя – помер; у стані алкогольного сп'яніння, у нетверезому стані – п'яний; люди похилого віку – старі люди; говорити неправду, відходити від істини – обманювати, брехати* [1]. Вважається, що наявність дублетів у термінологічній системі – ознака її неупорядкованості, яка може й повинна бути подолана за умови свідомого ставлення до термінології. Застосування синонімів є поширеним недоліком юридичної термінології. Загально визнаним є те, що вживання синонімів у юридичних документах є порушенням єдності юридичної термінології. Їх використання має бути мінімальним. Надлишкове ж використання синонімів у юридичних документах може призвести до порушення законності, породжує плутанину,

труднощі при тлумаченні норм (напр., *підлог, підробка, підроблення, фальсифікація*). Термін не повинен мати синонімів, тому що головне у правовому документі – це точність [3, с. 178].

Пароніми – це слова (пари слів), які мають подібності у морфологічній будові (близькі за фонетичним складом), але розрізняються за значенням, наприклад: *протягом – на протязі, дійовий – діючий – діяльний, ділянка – дільниця*.

А. В. Красницька зауважує, що при вживанні паронімів основну увагу слід приділяти саме їх змістовій відмінності. Слушно зазначено, що використовувати пароніми відповідно до їх значення особливо важливо юристам, тому що до їх мовлення висувається вимога граничної точності. А тим часом багато юристів в усному й писемному мовленні не розрізняють слів-паронімів. Скажімо, *гарант* є юридичним терміном, який позначає того, хто дає гарантію в чомусь, а *гарантія* – це запорука чи умова, що забезпечує успіх чогось. *Загрожувати* означає становити небезпеку, створювати небезпеку, а *погрожувати* – залякувати чим-небудь, нахвалятися, грозити покаранням. *Трасат* – особа, якій наказано сплатити за переказним векселем, а *трасант* – особа, яка видає іншій особі переказний вексель [3, с. 181]. А. С. Токарська звертає увагу, що неправильне вживання слів-паронімів у повсякденному мовленні призводить до непорозуміння, іноді створює комічний ефект (сплутування слів *уява – уявлення, компанія – кампанія, плутати – путати*; поява незрозумілих слів, замість *фотогенічний – фотогігієнічний*) [4, с. 128].

Для юридичної термінології також характерним є явище омонімії, яка з'являється внаслідок звукових змін у процесі розвитку мови, випадкового збігу звучання слова рідної мови і засвоєння з іншої мови, випадкового збігу звучання форм різних слів. Як відомо, **омоніми** (від гр. *homos* – однаковий, і *опута* – ім'я) – це слова, що однаково звучать, але мають різне значення. Омоніми потрібно відрізнити від багатозначних слів, адже значення полісемантичного слова об'єднані спільним поняттям, а значення омонімів не пов'язані між собою. Наприклад: *клуб* – летюча маса диму, пари та *клуб* (від англ. *club*) – культурно-освітня організація; *порох* – пил і *порох* – вибухова речовина, : *доривати* (від *рвати*) та *доривати* (від *рити*). Н. І. Сльнікова зазначає, що традиційно виділяють міжгалузеві та внутрішньогалузеві термініюмоніми. Міжгалузеві омонімія представлена термінами одного напрямку значення, що піддалися переосмисленню і ввійшли до терміносистеми іншої науки. Для внутрішньогалузевої омонімії характерна одна й та сама форма слова, що має різні значення в межах тієї ж самої галузі науки [5, с. 27].

Таким чином, у юридичній термінології синонімія, паронімія, омонімія вважаються небажаним явищем, оскільки ці процеси порушують однозначність і точність текстів правової сфери, викликають труднощі при тлумаченні певного терміна, призводять до непорозумінь.

Список використаних джерел

1. Дудик П. С. Стилїстика української мови : навч. посіб. Київ : Академія, 2005. 368 с.
2. Корж А. В. Ділова українська мова для юристів. Київ, 2002. 176 с.
3. Красницька А. В. Юридичні документи : техніка складання, оформлення та редагування : посібник. Вид. 2-ге, допов. і переробл. Київ : Парламентське вид-во, 2006. 528 с.
4. Токарська А. С. Культура фахового мовлення правника : навч. посіб. Львів : Світ, 2003. 312 с.
5. Єльнікова Н. І. Лексико-семантичні особливості юридичної термінології. *«Сучасні проблеми соціально-гуманітарних наук» : матеріали міжсвз. конф.* (Харків, 2 черв. 2017 р.). Харків : ХНУВС, 2017. С. 24–27.

Гатала Ірина Юрїївна,

курсант Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) Національної академії внутрішніх справ, кандидат філологічних наук **Яслик В. І.**

ОСОБЛИВОСТІ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ПРАВОВИХ СИМВОЛІВ

Проблема символіки актуальна впродовж усього існування людства. З часів зародження первісних общин з'явились і перші символи, які люди використовували для позначення певної сутності речей та передавання інформації.

В юридичній літературі правовий символ – це створюваний або санкціонований державою умовний образ, відмітний знак, який становить видиме або чутне культурно-цілісне утворення, якому суб'єкт правотворчості надає

особливого політико-правового змісту, не пов'язаного із сутністю цього утворення [1, с. 23].

Проте зауважимо, що існують символи, які мають глибоке історичне значення та сформувались в період зародження права як системи регулювання суспільних відносин. До таких символів можна зарахувати Феміду, терези правосуддя, скрижалі Заповіту, історичні документи та інші й об'єднати їх у єдину категорію – концептуальні символи, тобто ті, які становлять основоположний зміст.

Поняття «закон», «право», «судочинство» у більшості випадків зумовлюють асоціативний ряд, пов'язаний передусім із давньогрецькою богинею права та закону – Фемідою (також Теміда, Теміс). Саме вона стала загальновизначеним символом правосуддя та особливої популярності набула за часів Імператора Тиберія, який вперше спорудив пам'ятник богині й надав їй нового значення. Стародавня міфологія зазначає, що Феміда була першою дружиною Зевса і наглядала за тим, щоб ні люди, ні боги не порушували законів. Однією з її дочок була Дике – богиня справедливості.

У римській міфології поняття справедливості та права не розділені, а втілені в єдиному образі – богині Юстиції, якій римляни додали пов'язку на очі, що символізує неупередженість та здійснення повноважень на засадах рівності. Часто ці два образи ототожнюють, але з огляду на традиційність уявлень слід зазначити, що Юстиція – удосконалена римська копія Феміди.

Головними атрибутами богині Феміди є ваги, меч та мантия, які й передають основну ідею здійснення правосуддя. Ваги (терези) – стародавній символ міри та справедливості, на які покладаються вчинки людей, щоб визначити рівень добра і зла. Феміда тримає терези в лівій руці, що символізує сприйнятливість. Меч – символ духовної сили та відплати. Він направлений вістрям вгору, що символізує «волю небес», тобто вищу силу. Меч знаходиться у правій руці богині, яка відповідає за силу та готовність до дій. Мантия – це урочисте вбрання, створене для церемоній, яке до сьогодні широко застосовується як офіційний одяг суддів. Вона символізує духовність та важливість статусу судді. Інколи богиню можуть зображати з рогом достатку, який символізує плату за вчинену дію.

Для нашого суспільства важливе значення має християнська доктрина як сукупність моральних приписів, поглядів, постанов, що містяться в Біблії. Біблійні тексти є важливим джерелом пізнання суспільних відносин, адже релігійні норми – це елементарні норми людських взаємовідносин, які є водночас

способом первинної соціальної регуляції. Саме тому до одних із найбільш значущих концептуальних символів належать скрижалі Закону (Tablets of the Law). Упродовж історії скрижалі часто використовувалися для зображення закону, оскільки це тісно пов'язано з біблійною історією про Мойсея, єврейського законодавця, що спустився з гори Синай із двома кам'яними табличками, на яких було вписано Десять заповідей. Через деякий час вживання двох скрижалей стало не лише символом заповідей, а й загалом античного закону. Кам'яні таблички означають постійність закону та його дію протягом певного часу [2, с. 2]. Скрижалі часто зображали митці в різні епохи як символ базових правил поведінки, на яких зараз засновано більшість найважливіших норм права.

Варто згадати і про такий символ, як документ, адже з процесом формування юриспруденції невід'ємним фактором було складання юридичних документів. Документ можна розглядати як окремий символ або ж як набір певних правових знаків, які виконують ряд конкретних функцій, однією з яких є підтвердження яких-небудь фактів (засіб доказування). Ця функція властива офіційним виданням (Конституція, закон, інші історичні джерела, що служать засобом підтвердження). У кожній країні період складання юридичних документів розпочався в різні часи. Одним з найважливіших документальних пам'яток є «Велика хартія вольностей» 1215 року – перша конституція Англії, яка вважається одним із перших юридичних документів, у якому закладені основні концепції прав людини. Статті цього документа стали основою майбутнього англійського парламенту. Саме «Велика хартія вольностей» стала початком нового етапу у формуванні документів, зокрема декларацій, які фіксували права людей.

Правові символи є важливою складовою в процесі формування правового регулювання. Вони викликають підвищену наукову і громадську зацікавленість. Важливе місце серед них мають концептуальні символи, які не лише мають велике історичне значення, а й дають змогу розкрити природу та розвиток первинного правового регулювання.

Список використаних джерел

1. Никитин А.В. Правовые символы: автореф. дис. .. канд. юрид. наук: 12.00.01/ А.В. Никитин. Нижний Новгород, 1999. 36 с.
2. Symbols of Law. Office of the Curator Supreme Court of the United States. URL: https://www.supremecourt.gov/about/SymbolsofLawInfoSheet%209-28-2015_Final.pdf.

Гриневич Анастасія Юрївна,

здобувач ступеня вищої освіти магістра навчально-наукового інституту №1 Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: доцент кафедри публічного управління та адміністрування Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук *Матчук С. В.*

УКРАЇНСЬКА МОВА В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Мова – це скарбниця духовних надбань нації, досліду співжиття, праці і творчості багатьох поколінь. Разом із тим мова – це і своєрідний оберіг звичаїв і традицій, запорука інтелектуального зростання, розвою та поступу народу в загальносвітовому житті. Вона характеризується єдністю, взаємозв'язком та взаємозалежністю всіх її складових одиниць. Належачи до так званих вторинних систем, мова існує не сама по собі, а в людському суспільстві, похідною від якого є [1].

Мова є суспільним явищем. Тобто існує взаємозв'язок мови і суспільства. Мова проникла в усі суспільні сфери. Вона також є основним зняряддям соціалізації людини в суспільстві. Адже нам щодня доводиться спілкуватися та пристосовуватись до оточуючих людей, зміцнювати зв'язки та взаємодіяти з різними суспільними групами і в цьому проявляється наша людська суспільна сутність. А мова якраз і є засобом спілкування, інтелектуального освоєння та збереження досвіду людства, а також умовою його подальшого розвитку.

Мова – твердиня народу й визначальна ознака нації, скарбниця її культурних надбань, засіб спілкування та консолідації суспільства [2]. У мові проявляються найважливіші ознаки нації, досвід її існування. І саме мова представляє націю на світовому рівні.

Українська писемність має тисячолітню історію і займає своє унікальне місце серед інших світових мов. Українська мова згідно зі ст. 10 Конституції України має офіційний статус державної мови. Але не зважаючи на те, що українська мова є обов'язковою для вживання у всіх сферах суспільного життя: у державних урядових установах, початкових, середніх та вищих навчальних закладах, дитячих дошкільних установах, у пресі, продукції кіностудій і т.д. вона й донині перебуває в скрутному

становищі. Адже в жодній з європейських країн крім України не виникало скільки дискусій стосовно мовного питання, ніде навіть не поставало питання, чи потрібно користуватися й вивчати мову титульної нації.

В історії нема прецедентів існування безнаціональної держави. Тобто існування суспільства передбачає спільну мову, адже саме мова є тією особливістю, котра і визначає самототожність нації. Як влучно висловився відомий мовознавець А.А. Бурячок, «завдяки мові нормально функціонує державний організм як політично, так і економічно, і культурно. Мова – найголовніший чинник консолідації нації, її основна ознака» [3, с. 275]. Такі поняття, як держава, нація і мова у національній державі повинні бути однаково важливими. Адже, як попереджав О. Потебня, денационалізація народу призводить до «дезорганізації суспільства, аморальності, спідлення».

Саме мовний чинник, котрий використовувався шовіністично налаштованими політиками як засіб дестабілізації українського суспільства був чи не найголовнішою причиною спалаху військових конфліктів на сході України і в Криму.

Україна все ще перебуває на стадії державотворення та відстає у своєму розвитку від багатьох держав. В державі існує багато проблем, що потребують нагального вирішення. І одна з них – це впровадження української мови в усі сфери життєдіяльності держави: політику, економіку, науку, вищу школу та інше [4]. Україна потребує фахівців нової генерації, висококваліфікованих, грамотних, з високим інтелектуальним потенціалом, які вільно володіють українською мовою, користуються нею в усіх сферах і особливо у професійній. Саме таких фахівців потрібно не тільки вивчити, а й виховати.

Вихованням підростаючого покоління та фахівців, здатних змінити країну на краще повинно займатися суспільство. Майбутнім фахівцям потрібно прищеплювати певні якості та культурні цінності, використовуючи для цієї мети цінності та ідеали, здатні змінити не лише окремо взятую особу чи групу осіб, а й усе сучасне суспільство. В умовах соціальної кризи та на фоні загального невдоволення життям виникає збільшення активності особи, як суб'єкта історичного процесу, що в свою чергу допомагає реалізувати свою внутрішню соціально-психологічну готовність до активної творчої діяльності з метою пошуку виходів з цієї ситуації. Неможливо побудувати насправді розвинену, сильну демократичну державу

без культивування серед населення духовних цінностей. Мова є однією із цих цінностей. Мова народу є головною складовою частиною його існування. Вона є тим знаряддям в культурі, освіті, науці, без якого держава і суспільство не зможуть існувати. І хоча нашу мову намагались довгий час знищити, не допустити її до політичного, економічного і культурного життя, але вона зуміла відстояти своє право на існування.

Стан суспільства має безпосередній вплив на розвиток і функціонування мови. У мові відображаються всі існуючі в суспільстві соціальні диференціації (класові, професійні та статеві). На розвиток мови впливає багато чинників, це і рівень освіченості населення, і демографічні процеси в країні. Такі як внутрішня та трудова міграція, зміни у співвідношенні міських та сільських жителів тощо. Політичні зміни в суспільстві також мають вплив на розвиток мови. До того ж суспільство і держава, проводячи цілеспрямовані урядові заходи можуть свідомо здійснювати вплив на мову. Такий вплив називається мовною політикою держави і спрямований на забезпечення оптимального функціонування української мови в усіх сферах життя українського суспільства, їх подальшого розвитку та взаємодії. Українська мова, є важливим елементом у подальшому зміцненні української державності та в забезпеченні культурного та економічного розвитку держави.

Державна мовна політика і зміни в свідомості населення допомагають українській мові відроджуватися. Можливо цей процес займе багато часу, але вже зараз відчуваються зміни на краще, українська мова впевнено і безповоротно входить в усі сфери суспільного життя, розширює свої суспільні функції. Українська мова не зважаючи на всі політичні та економічні труднощі відвойовує втрачені позиції на всіх рівнях політичного, громадського і культурного життя, а тому її вивчення набуває пріоритетного значення. Мова поширюється на всі сфери нашого життя та розширює своє функціонування. Величезний вплив на стан мови населення мають засоби масової інформації, а саме преса і телебачення. Лексика сучасної української мови весь час змінюється, в повсякденне життя входять нові слова. Але Україна зрівняється з цивілізованими високорозвиненими і висококультурними країнами тільки тоді коли українці усвідомлять свої національні цінності й почнуть цінувати свою мову. І Україна має на це всі шанси, адже в українській культурі поширюється ідея громадянського

суспільства і культивується серед населення бажання жити в демократичній, правовій державі. А для досягнення мети потрібно, щоб всі українські громадяни незалежно від національності знали і поважали державну мову, вміли спілкуватися нею та володіли культурою мовлення. Державна мова повинна виконувати всі суспільні та культурні функції, бути мовою науки.

Список використаних джерел

1. Зубков М. Сучасне Українське Ділове Мовлення. Торсінг, 2002. 448 с.
2. Дзюба І.М. Починаймо з поваги до себе: Ст., доп. К.: Просвіта, 2002. 59 с.
3. Бурячок А. «Просвіта»: історія та сучасність (1868–1898). К.: Веселка, 1998. 308 с.
4. Кононенко П.П. Українознавство. К.: Заповіт, 1994.

Дмитренко Дмитро Юрійович,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: старший викладач кафедри юридичного документознавства навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ
Проценко Г. П.

МОВЛЕННЄВА АГРЕСІЯ: ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ

Сучасне суспільство наполегливо демонструє гуманістичні тенденції свого розвитку у всіх галузях науки, культури, економіки. Однак, глибинними причинами багатьох цивілізаційних процесів часто називають тенденції агресивності людства: від завоювання життєвого або економічного простору, до експансії культури, мови. Останнє зумовило підвищений інтерес до цієї проблеми і серед психолінгвістів, оскільки міжособистісні відносини – це в першу чергу мова і спілкування.

Останні чверть століття дослідження проблем агресивної поведінки та спілкування отримали новий імпульс. Це обумовлено низкою важливих змін у житті сучасного суспільства. Найчастіше активне підвищення рівня агресивності суспільства науковці пов'язують із бурхливим розвитком інформаційно-технічного простору людини. Маючи безліч привабливих і безумовно

позитивних факторів, «медіа революція» 90-х років ХХ століття і створення комп'ютерної мережі Інтернет, принесли з собою масу проблем, які з кожним роком еволюціонують із «негативних» у категорію «небезпечних». Розрекламований і цілком доступний ринок «гаджетів» (від англ. gadget-прибор, прилад), залучає до комунікацій і розвитку в мережі величезне коло людей практично без обмежень. Вільний від будь-яких часових, вікових, ціннісних, змістових (та багато ін.) «фільтрів», контролів або цензур, в купі з цілковитою безвідповідальністю суб'єктів та об'єктів спілкування, інформаційно-комунікативний потік стає все більш загрозливим для психічного світу людини. Вагомою часткою цього потоку є очевидні, потужні агресивні тенденції, вплив яких викликає занепокоєння лікарів, психологів, педагогів, батьків, самих комунікантів [1].

Наступною причиною, що стимулює агресивну поведінку в соціумі, дослідники вважають спрямованість найбільш активної частки суспільства до перфекціонізму, кар'єризму. Тобто сучасне суспільство стає все більш нарцисичним, і ті, хто не змогли стати кращими з кращих, дедалі сильніше проявляють агресію до тих, хто досяг більшого (заздрість і ненависть) та зневажають тих, хто досяг меншого (кепкування, образи тощо), і все це виявляється передусім у мовленні.

Активізації вивчення проблем агресивної поведінки потребує більш глибокого розуміння та вивчення вербальної агресії, що і стало метою пропонованої статті.

Вивчаючи агресивну мовленнєву поведінку дослідники виділяють стилі спілкування, індивідуально-стильові особливості використання ненормативних мовленнєвих конструктів, інвективну лексику, види, причини і ознаки вербальної агресії. Останні десять років активно вивчається інформаційно-комунікативні особливості інтернету, зокрема конфліктний кібердискурс та особливості мовного конфлікту (А. Радкевич, Ю. Щербініна, Т. Воронцова, Е. Кокоріна, А. Анцупов, А. Шипілов, В. Апресян, Ф. Драйзен і Т. Прістлі) [1, 2].

Лінгвісти, зокрема Анатолій Загнітко, наполягають на розрізненні двох понять: мовна агресія та мовленнєва агресія.

Мовна агресія – насильницьке нав'язування народіві, національності іншої (нерідної) мови як засобу комунікації, здобуття освіти, науки, культури тощо, прагнення перетворити цю нерідну мову у вияв самоідентифікації етносу.

Мовленнєва агресія – усний вислів, письмовий текст із вульгаризмами, словами обсценної (нецензурної) лексики для вираження партнерові за спілкуванням свого обурення, презирства.

У контексті мови медіа варто оперувати терміном «мовленнєва агресія».

У складі мовленнєвої агресії виокремлюють низку стилістично знижених одиниць, зокрема й *мову ворожнечі* (з англ. *«hate speech»*) стосовно різних осіб за статтю, національною належністю, релігійними віруваннями, професійними характеристиками, фізичними особливостями тощо.

Президент Центру розвитку демократії і прав людини Юрій Джибладзе та експертка Міжнародної організації «Human Rights Watch» Ганна Севорт'ян стверджують, що мова ворожнечі – це «негативна, оцінна лексика стосовно етнічності, віросповідання, статі, світогляду та інших особистісних чи групових особливостей».

Мова ворожнечі – це будь-яке самовираження з елементами заперечення принципу рівності всіх людей у правах. Мова ворожнечі описує, ієрархічно зіставляє різноманітні групи людей та оцінює особисті якості конкретних осіб на підставі їхньої належності до тієї або до іншої групи.

Водночас, на думку професора Йосипа Дзялошинського, мова ворожнечі – метафоричний еквівалент поняття «мовна агресія», під яким розуміють специфічну форму поведінки, що вмотивована агресивним станом мовця.

У багатьох документах фігурує термін «мова ненависті», що фактично можна вважати синонімом мови ворожнечі.

Згідно з рекомендаціями Комітету міністрів Ради Європи № 97 (20), «мова ненависті» – усі «види висловлювань, що поширюють, розпалюють, підтримують або виправдовують расову ненависть, ксенофобію, антисемітизм та інші форми ненависті, викликані нетерпимістю, зокрема нетерпимістю, що виявляється у формі агресивного націоналізму та етноцентризму, дискримінації меншин і ворожого ставлення до них, а також іммігрантів та осіб, що за своїм походженням належать до іммігрантів».

Лінгво- та медіаексперти розрізняють такі вияви мови ворожнечі: заклики до насильства (у зв'язку з конкретною ситуацією, із зазначенням об'єкта насильства; проголошення насильства припустимим засобом у своїх статтях, документах та ін.; зокрема й у вигляді абстрактних закликів на зразок «*Бий жидів!*»); завуальовані заклики до насильства й дискримінації (пропаганда «позитивних», історичних або

сучасних прикладів насильства чи дискримінації; вислови на зразок «добре б зробити з тими-то»; виправдання історичних випадків насильства й дискримінації; твердження про неповноцінність (брак культурності, інтелектуальних здібностей, нездатність до творчої праці) етнічної або релігійної групи («цигани – ледарі»); твердження про кримінальність етнічної чи релігійної групи (наприклад, «кавказці – злодії»); звинувачення групи в спробах захоплення влади або в територіальній експансії тощо.

Отже, проблеми агресивної поведінки і спілкування нагально потребують подальшого дослідження та напрацювання шляхів запобігання таким явищам.

Список використаних джерел

1. Шестакова Е.Г. Агрессивность в структуре личности: интегративный подход: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.04. Пермь, 2011. 22 с.

2. Postman N. The humanism of media ecology. Paper presented at the First Annual Convention of the Media Ecology Association. New York: Fordham University, 20.

Дудко Ольга Леонідівна,

здобувач ступеня вищої освіти магістра факультету української філології та літературної творчості імені Андрія Малишка Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник: доцент кафедри української мови Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, кандидат філологічних наук, доцент ***Паршак К. Д.***

ІНВЕКТИВНА ЛЕКСИКА В СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Дослідження в галузі юрислінгвістики дають змогу дефініювати *інвективу* як мовленнєвий засіб, який використовується для образи опонента, тобто для зниження його соціального статусу та заподіяння йому психологічної шкоди. Інвектива є основним, найбільш сильним і деструктивним проявом мовленнєвої агресії.

Нині вітчизняні засоби масової інформації марковані активним використанням інвективної лексики. За

спостереженнями Г. Завражиної, найбрутальніші номінації – обценні та грубо-просторічні лексеми й фразеологізми – трапляються зазвичай у мовленні політиків [1; 2]. Досить часто використовуються жаргонізми (переважно кримінальні та молодіжні) для зниження соціального статусу політика (*братки, тітушки, тусовка*). Негативні оцінні розмовні або нелітературні лексеми служать засобом реалізації інвективної тактики не тільки тому, що вони наділені негативною оцінкою: інгерентною (*ідіот, мамля*) чи адгерентною (*Президент відмахнувся від журналістів*), не тільки за рахунок наявності в них семи інтенсивності, яка дає змогу використовувати деякі розмовні лексеми гіперболічно (*видушити з себе обіцянку*), а й завдяки їхній стилістичній характеристиці.

Книжна лексика з негативною оцінкою (наприклад, *партійні бонзи*) використовується для реалізації інтенції образи значно рідше. Книжні лексико-фразеологічні одиниці або ж їх поєднання зі зниженими одиницями дають авторові можливість висловити іронічне ставлення до інвектума [там само]: *Голова фракції «Наша Україна» Микола Мартиненко неквапливо йдучи длубається в носі – не знає, що зараз саме цей ніс постраждає (З інтернет-джерел)*. Інвективний потенціал лексики, у значенні якої домінують інтелектуально оцінні, а не емоційно-оцінні семи, залежить від того, з якими негативно оцінюваними в даному соціумі подіями та вчинками ці лексеми співвідносять інвектума. Лексика, що приписує інвектуму здійснення протизаконних вчинків (*бандит, злочинець, крадій*) або невідповідність моральним нормам (*зрадник, боягуз*), є більш образливою, ніж лексика, що звинувачує інвектума у відсутності розуму (*тупість, обмеженість, недоумкуватість*) або ж у непрофесіоналізмі, слабкості й залежності (*проамериканський зовнішньополітичний курс*), оскільки останні негативні характеристики в деяких ситуаціях припускають виявлення співчуття, а перші – засуджуються в будь-якому разі незалежно від статусу інвектума. Порівняти також: *Парламентські вибори 2012 року організовуватимуть представники партії – політичних аутсайдерів; Політичні невдахи прагнуть заблокувати створення в Мукачеві потужного центру позашкільної освіти; Перемоги на полі бою та припинення путінської агресії значною мірою завдячують цим добровольчим батальйонам, резервістам і громадянському суспільству, а не Генеральному штабу, спосіб мислення якого досі визначають радянські штабми; 75 років тому*

із Криму депортували кримських татар: сталінський терор і путінська анексія (З інтернет-джерел).

Крім усталеної лексики, часто фіксують уживання інвективних лексичних новотворів, що зазвичай з'являються завдяки трансформації назв негативно оцінюваних автором явищ, яким не притаманні оцінні семи поза контекстом (*сепнутість* ← ЄУП, *натофілія* ← НАТО), або ж за допомогою найменувань, яким властива негативна оцінка (*мордоділи* ← морда). Серед лексичних відіменних новотворів виділяють групу власних імен, які перейшли до розряду загальних (*івченки-васюники*), і групу слів, утворених на основі власних імен за певними словотвірними моделями (*азаровщина* ← М. Азаров, *несторки* ← Нестор [Шуфрич]).

Уживання інвективної лексики в сучасних ЗМІ невіддільне від використання інвективної тактики, яка, на думку О. Іссерс, має охоплювати насамперед усі можливі комунікативні ходи / прийоми, необхідні для реалізації інвективних намірів [3, с. 128–130].

Аналіз мови сучасних українських ЗМІ засвідчив широке вживання лексичних засобів реалізації інвективної тактики. Найактивніше використовується жаргонна, загальноносленгова, розмовна і стилістично нейтральна, негативна оцінна лексика та фразеологія, а також різноманітні метафоричні найменування.

Список використаних джерел

1. Завражина Г. В. Мовленнєва агресія та засоби її вираження в масмедійному політичному дискурсі України (на матеріалі російськомовної газетної комунікації): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.02. К., 2008. 22 с.
2. Завражина А. В. Способы реализации инвективных тактик в массмедийном политическом дискурсе. URL: <http://www.philol.msu.ru/~rlc2007/pdf/17.pdf>.
3. Иссерс О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи. Изд. 2-е. М.: Едиториал УРСС, 2002. 288 с.

Зуєв Микола Олександрович,

курсант Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) Національної академії внутрішніх справ, кандидат філологічних наук, доцент **Бойчук В. М.**

ДЕРЖАВНА МОВНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ: ЕТАПИ, ПРОБЛЕМИ, РЕАЛІЗАЦІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Мовна політика – це система заходів (політичних, юридичних, адміністративних), спрямованих на регулювання мовних відносин в державі, зміну чи збереження мовної ситуації в державі. Державна мовна політика є регулюванням вкрай чутливої сфери, яка стосується не тільки суто технологічних аспектів офіційного вжитку мов, але й зачіпає ідентичнісні виміри як індивідуальної, так і колективної свідомості. У специфічних умовах мовно-лінгвістичної ситуації в Україні, головною характеристикою якої є широке поширення російської мови і розповсюджена розбіжність етнічної та мовної самоідентифікації, мовне питання завжди мало вагомий мобілізаційний потенціал [3].

Розвиток мовної політики в Україні можна розділити на три етапи:

Перший етап – 1989–2012 рр.. У цей час мовний режим в Україні встановлювався низкою нормативно-правових актів, поміж яких центральним був «Закон про мови...» [1], прийнятий за часів УРСР, у 1989 р. Він визначав українську мову як державну і надавав гарантії вільного використання російської мови та інших мов національних меншин у сфері освіти, культури, суспільного життя тощо [5].

Оцінка цього етапу мовної політики не є однозначною, проте можна говорити, що складалися умови певного напівформального консенсусу між українською та російською мовами. Але такий консенсус не дуже позначався на закріпленні позицій української мови у різних сферах суспільного життя. Аналіз динаміки мовної ситуації за роки незалежності України (до 2008 р.), проведений ученими Інституту етнонаціональних і політологічних досліджень імені І. Ф. Кураса, показав, що не відбулося відтворення україномовних практик у жодній сфері, а

у сфері внутрішньої мови (якою думають) і мови спілкування в громадській і професійній сферах процеси деукраїнізації йшли тими ж темпами, що й у радянський період.

Другий етап – 2012–2014 рр. На початку парламентської передвиборчої кампанії 2012 р. Партія регіонів домоглася прийняття нового «мовного закону» – «Закону про засади державної мовної політики» (закон Ківалова-Колесніченка) [4]. Залишаючи українську мову в статусі державної, новий закон уводив поняття «регіональні мови», які отримували статус офіційних в будь-якій адміністративно-територіальній одиниці України, де хоча б 10 % населення були не україномовними і бажали ввести свою мову як офіційну. Автори Закону акцентували на його відповідності Європейській хартії регіональних і міноритарних мов. Зрештою, Закон викликав не тільки серйозний громадський опір з боку національно-демократичного табору, але й широку критику експертного середовища, яка фокусувалася навколо таких питань: а) введення та тлумачення низки термінів, які можуть бути визнані як спірні з наукової та юридичної точки зору, зокрема «регіональна мовна група», «мовне самовизначення», «двомовність», «рідна мова», «мова, що традиційно використовується у межах певної території держави» тощо; б) завуальована спроба підвищити ареал офіційного вжитку російської мови у державному управлінні, судочинстві, освіті, тощо; в) поширення права «мовного самовизначення» на всі адміністративнотериторіальні одиниці, починаючи з села, низький поріг (10 %) достатній для введення регіональної мови.

Третій етап – з 2014 р. Відміна новою владою закону «Ківалова-Колесніченка» у лютому 2014 р. на хвилі постреволуційної ейфорії запустила російську пропаганду про «заборону російської мови» в Україні. Незабаром в. о. Президента України О. Турчинов наклав вето на скасування Закону, і він залишився в дії. Але стратегічно українська держава, чи не вперше з моменту незалежнення стала вбачати у мові засіб національної безпеки і взяла курс на розширення ареалу функціонування української мови. З цим пов'язані нові законодавчі новації, зокрема норми про мовні квоти на радіо та телебаченні.

Новий Закон «Про освіту» [2], прийнятий Верховною Радою України 5 вересня 2017 р., у мовному питанні є предметом не тільки публічних дискусій, а й гострих дипломатичних заяв. У статті 7 цього закону йдеться про те, що навчатися мовою національних меншин можна буде лише у початковій школі. Потім національна мова викладатиметься лише як один із предметів.

Отже, мовна ситуація надавала ґрунт до цілком протилежних варіантів стратегій мовної політики. Один із них закликав враховувати мовну специфіку як даність і, відповідно, підвищити статус мов національних меншин до певного рівня. Інший – акцентував неприродність такої ситуації, що викликана тривалим бездержавним статусом українських земель, і віддавав перевагу політиці «позитивної дискримінації», подальшої українізації не тільки освіти, але й інших сфер публічного простору. Зараз, на тлі російської агресії, мовна політика поступово спрямовується на рішучішу українізацію освітнього, медійного та культурного простору.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про мови в Українській РСР». URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Закон_УРСР_«Про_мови_в_Українській_РСР».
2. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
3. Мовна політика. URL: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um51.htm>.
4. Про засади державної мовної політики. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5029-17>.
5. Про мови в Українській РСР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8312-11>.

Капітанов Роман Денисович,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: старший викладач кафедри юридичного документознавства навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ
Проценко Г. П.

МОВЛЕННЄВІ ПРАВОПОРУШЕННЯ (МОВА ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВОПОРУШЕННЯ)

Роль мови (мовлення) як засобу вчинення правопорушень, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення (КУпАП), є дуже важливою, а отже потребує ретельного дослідження. Перегукується з цим і проблематика встановлення відповідальності за невиконання вимог Закону

України, номер 2704-VIII «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (прийнятий 25.04.2019 р., набрав чинності – 16.07.2019 р.).

Видається слушним розпочати розгляд мови як засобу вчинення правопорушень, передбачених у КУпАП, на прикладі статей 173, 173¹, 173², 173⁴. У кожній з цих статей прямо або побічно фігурує мовлення як засіб вчинення протиправного діяння.

Стаття 173. Дрібне хуліганство

Дрібне хуліганство, тобто нецензурна лайка в громадських місцях, образливе чіпляння до громадян та інші подібні дії, що порушують громадський порядок і спокій громадян.

Провівши аналіз цієї статті, можна виокремити мовлення (в цьому випадку – нецензурну лайку) як засіб вчинення правопорушення, вживання такого мовлення тягне за собою накладання штрафних санкцій на особу, яка вчинила відповідне діяння.

Стаття 173¹. Поширювання неправдивих чуток

Поширювання неправдивих чуток, що можуть викликати паніку серед населення або порушення громадського порядку.

Стаття 173². Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування.

Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, тобто умисне вчинення будь-яких діянь (дій або бездіяльності) фізичного, психологічного чи економічного характеру (застосування насильства, що не спричинило тілесних ушкоджень, погрози, образи чи переслідування, позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які потерпілий має передбачене законом право, тощо), внаслідок чого могла бути чи була завдана шкода фізичному або психічному здоров'ю потерпілого, а так само невиконання термінового заборонного припису особою, стосовно якої він винесений, або неповідомлення уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про місце свого тимчасового перебування в разі його винесення.

Стаття 173⁴. Булінг (цькування) учасника освітнього процесу

Булінг (цькування), тобто діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються

стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

У наведених вище прикладах, ми можемо спостерігати яскравий прояв використання мови як засобу вчинення адміністративного правопорушення. Найчастіше в КУпАП мовленнєві правопорушення базуються на образі, психологічному мовленнєвому насильстві, погрозах, цькуванні тощо.

До Кодексу України про адміністративні правопорушення, як оприлюднено в ЗМІ, будуть введені на виконання Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» – ч. 52 ст. 188 та ч. 53 ст. 188.

Основною функцією цього Закону було розширити обов'язкові межі використання державної мови в державних, комунальних, навчальних та інших установах. За недотримання його положень передбачено і розміри штрафів:

3,4–5,1 тис. грн – за порушення закону у сфері науки, культури, книговидання, спорту, здоров'я, телекомунікацій та поштового зв'язку, у технічній та проектній документації, в інтерфейсах програм та сайтів, у публічних оголошеннях і заходах, рекламі, транспорті;

3,4–6,8 тис. грн – за порушення закону під час засідань, зустрічей, робочого спілкування та документообігу в органах влади, державних органах, комунальних підприємствах, судах, у Збройних силах України та правоохоронних органах;

5,1–6,8 тис. грн – за ненадання інформації про товари та послуги українською мовою;

6,8–8,5 тис. грн – за порушення закону у сфері друкованих ЗМІ.

Але поки що до Кодексу України про адміністративні правопорушення не було внесено поправок згідно з цим Законом.

Отже, питання щодо мови (мовлення) як засобу вчинення правопорушень потребує більш детального та ретельного дослідження.

Козут Єлизавета Олександрівна,

курсант навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: завідувач кафедри
юридичного документознавства навчально-
наукового інституту № 1 Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
філологічних наук, доцент **Стратулат Н. В.**

ГОВОРІМО ПРАВИЛЬНО!

Однією з основних ознак, що вирізняє майбутнього працівника поліції та позиціонує його як освічену людину, є орфоепічні норми сучасної літературної мови у професійному мовленні. Беззаперечно, поліцейський повинен розуміти всю необхідність правильної вимови під час виконання своїх службових обов'язків. Адже ми, курсанти, – майбутнє нашої країни, на яке покладають величезні надії, з одного боку, і такі ж обов'язки, з іншого. І хоча багато уваги останнім часом приділено орфоепічним нормам: видаються нові довідники, словники, підручники, проте не правильна вимова, так і залишається актуальною проблемою у професійному мовленні [1. ст. 165]. Правоохоронцеві, який дбає про власну культуру мовлення, слід знати характерні особливості української орфоєпії. Але, на жаль, у своєму мовленні, більшість курсантів припускаються грубої помилки – неправильно наголошують слова.

Спостерігаючи за мовленням курсантів, було виявлено певні порушення орфоепічних норм. Наприклад: *давати вказівкі*, замість *давати вказівки*, *вєсти пошук*, замість *вєсті пошук*. Таких прикладів, звичайно, набагато більше: говорять не *добовій наряд*, що власне є орфоепічною нормою, а *добóвий наряд*, не *несті службу*, а *не́сти службу*, не *у такому випадку*, а *у такому випадку*, не *фаховé мовлення*, а *фа́хове мовлення*, не *судовé рішення*, а *судóве рішення*, не *черговий комендант*, а *черго́вий комендант*, не *вимо́ги до документів*, а *вимо́ги до документі́в*, не *середі́на дня*, а *середі́на дня́* тощо.

Як бачимо, найбільше акцентуаційних порушень в іменниках, дієсловах та прикметниках, що є, зрозумілою закономірністю, оскільки цих лексичних одиниць у нашому мовленні найбільше.

Як приклад, візьмемо такі віддієслівні іменники: *завда́ння*, *видáння*, *читáння*, *викона́ння*, *зібра́ння*, *визна́ння*, *обра́ння*, крім того: *ката́лог*, *діало́г*, *моноло́г*, що мають спільний корінь, а

також *експерт, ознака*. Також прикметникові одиниці, які закінчуються на *-овий*: *черговий, новий, типовий, пільговий, житловий, низький, вузький*, також такі однокореневі прикметники: *одноразовий, багаторазовий, кількарізний*.

Здається, привчити правоохоронців до дотримання норм української орфоєпії – неможливо, адже звідусіль ми чуємо змішану мову. Але, якщо є бажання – це буде реалізовано, причому ефективно. Перш за все, людина повинна отримувати задоволення від того, як вона говорить, а також повинна цінувати таку ж відповідальність змісту і форми в мовленні інших, крім того, читати авторитетну літературу, користуватися словниками та довідниками.

І як на мене, то варто надати кілька пропозицій щодо покращення орфоєпічної грамотності:

По-перше, вивчати українську мову професійного спрямування не тільки на першому курсі, а протягом усього навчання. Видається абсурдним, що англійська мова вивчається протягом трьох років, а українська лише два семестри.

По-друге, загальновідомо, що відповідно до Закону України «Про державну службу» кожен державний службовець повинен знати українську мову [4 ст. 56]. І донедавна всі державні службовці повинні були підтверджувати рівень володіння українською мовою, складаючи іспит. Беззаперечно, що такий екзамен необхідний і для працівників поліції, оскільки дотримання орфоєпічних норм сучасної української мови, як і інших, у професійному мовленні є обов'язковим у роботі правоохоронців.

Тим паче, що нещодавно був підписаний Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної, у якому в п. 7, 8 ст. 9, розділу 3, зазначено, що «особи начальницького (середнього і вищого) складу Національної поліції, інших правоохоронних та розвідувальних органів, посадові особи інших органів, яким присвоюються спеціальні звання та особи рядового, сержантського і старшинського складу Національної поліції, зобов'язані володіти державною мовою та застосовувати її під час виконання службових обов'язків». Водночас Закон України «Про Національну поліцію України» (п. 1, ст. 49 цього Закону) встановлює вимоги щодо знання української мови, працівниками поліції: «на службу в поліції можуть бути прийняті громадяни України віком від 18 років, які мають повну загальну середню освіту, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань,

статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, які володіють українською мовою».

По-третє, для покращення правильної вимови необхідно кожного дня приділяти увагу власному мовленню, читати українську літературу авторитетних видань, користуватися академічними словниками та намагатися викоринити зі свого мовлення ті помилки, яких, на жаль, ми припускаємося. Незабуваймо, ми – майбутнє України, тож говоримо правильно!

Список використаних джерел

1. А.С. Токарська, І.М. Кочан Українська мова фахового спрямування для юристів, – Київ, 2008. – 394 с.
2. Корж А.В. Українська мова професійного призначення Київ: «КТН», «ЦУЛ» Міністерство освіти і Науки, 2017. – 216 с.
3. Н.В. Артикуца Мова права і юридична термінологія. – Київ, 2004. – 145 с.
4. Закон України «Про державну службу» (Відомості ВВР, 2016 № 4, ст. 43), від 10 грудня 2015 року.
5. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (відомості ВВР, 2019, № 21, ст.81) від 25 квітня 2019 року, с. 15–36.
6. Закон України «Про Національну Поліцію України» від 2 липня 2015 року, ст. 46.

Кожан Юлія Анатоліївна,

курсант навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: доцент кафедри юридичного документознавства навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, кандидат філологічних наук *Клименченко С. Д.*

БІЛІНГВІЗМ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Спираючись на багатовікову історію українського народу та української держави, можемо сказати, що шлях до формування української мови був досить тривалий та важкий. Як сказав наш викладач історії: «втрата державності – втрата мови та культури». Можемо промоніторити це судження, поглинувши в історичне минуле наших пращурів. З кожним занепадом державності, українська мова зазнавала утисків з

боку держави-окупанта, що негативно вплинуло на мовну ситуацію в сучасній Україні.

На сьогодні в Україні поширений білінгвізм – соціально-мовна ситуація в суспільстві, що полягає у взаємодії та співіснуванні двох мов (у нашому випадку української і російської) у середовищі одного мовного колективу.

Відповідно до статистики станом на 2016 рік українську мову рідною вважають близько 60% громадян України (без урахування окупованих на той час територій), російську визнали рідною для себе близько 15%, обидві мови рівною мірою – 22%, іншу мову – 2% громадян.

Проте ситуація, пов'язана з комунікуванням, дещо різниться. Завжди або переважно українською спілкується близько 50% громадян, російською близько 24%, іноді українською, іноді російською близько 25%.

Проаналізувавши багато інформації щодо проблеми білінгвізму в українському суспільстві, можна сказати, що одним з найвагоміших негативних чинників, що сприяв витісненню української мови із найважливіших сфер суспільного життя, був так званий «Закон Ківалова-Колесніченка», що набув чинності 10 серпня 2012 року. Він викликав багато невдоволень та протестів з боку тодішньої опозиції та української громади. Закон України «Про засади державної мовної політики» передбачав офіційне використання регіональних мов у роботі місцевих органів державної влади, тобто вони могли ухвалювати акти, вести діловодство регіональною мовою, за умови проживання як мінімум 10 відсотків носіїв цієї мови на територіях, на які поширюється влада цих органів. Критики закону «Про засади державної мовної політики» вважали, що цей закон є важелем до стрімкої русифікації населення, а дехто навпаки підтримував авторів. І вже 23 лютого 2014 року Верховна Рада України визнала цей закон таким, що втратив свою чинність. Але тільки через чотири роки, 28 лютого 2018 року, Конституційний суд України офіційно визнав Закон України «Про засади державної мовної політики» неконституційним.

За шість років фактичного існування закону російська мова стрімко поширювалася в усіх сферах суспільного життя, зокрема, і досі вона переважає у сфері послуг та українському сегменті інтернет-мережі.

Завдяки мовній політиці, яку проводила влада в Україні протягом останніх п'яти років, стан української мови стрімко

покрашився. Українською видається більшість літератури, вона домінує у сфері освіти, кінопрокаті, теле- та радіоефірах, що, на мою думку, є неабияким досягненням та міцним фундаментом для подальшого розвитку державної мови.

Історичною подією, до якої український народ йшов протягом десятків років, є прийняття 25 квітня 2019 року Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». Щодо нього було висловлено обурення з боку російськомовних громадян, адже відповідно до закону в Україні російська мова повністю втрачає статус мови міжнаціонального спілкування (який хоч і не був закріплений офіційно подібно до того, як це було зроблено в СРСР), а ці функції новий закон покладе лише на українську. Згідно із законом володіння державною мовою є обов'язковим не лише для державних службовців, а й для кожного громадянина України та навіть для осіб, які прагнуть набути таке громадянство. Це нововведення є вагомим внеском до українізації російськомовних громадян, але без жодних обмежень спілкування будь-якою мовою національних меншин у сфері приватного спілкування та у релігійному житті.

Отже, можемо зробити висновок, що, по-перше, білінгвізм в українському суспільстві з'явився як пережиток радянської держави; по-друге, українська влада за роки незалежності України шляхом ухвалення різних законів певним чином сприяла розвитку двомовності; по-третє, завдяки підписанню Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» стан української мови має значно покращитися. При цьому варто додати, що явище білінгвізму не є для українського суспільства абсолютним злом. Адже як сказав А.П. Чехов: « Скільки мов ти знаєш – стільки разів ти людина». Знання української і російської мов на тлі досконалого володіння саме державною мовою збагачує особистість і є однією з ознак її освіченості

Список використаних джерел

1. Стан української мови. Щорічний моніторинг: Російська домінує в медіа та сфері послуг, українська – в освіті й кінопрокаті. http://texty.org.ua/pg/article/Oximets/read/72173/Stan_ukrajinskoji_movy_Shorichnij_monitoryng_Rosijska_dominuje.

2. Про забезпечення функціонування української мови як державної. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19>.

3. Про засади державної мовної політики. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5029-17>.

Колесник Анастасія Єгорівна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: старший викладач
кафедри юридичного документознавства
навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ
Проценко Г. П.

ПЕРЕМОВИНИ З ПРАВОПОРУШНИКАМИ: МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ

На сучасному етапі становлення суспільства стає з кожним днем все більш актуальною проблема ненасильницьких засобів вирішення конфліктних ситуацій [1].

Складовою професійної діяльності працівників поліції, незалежно від їх спеціалізації, виступає професійне спілкування. Таке спілкування з різними категоріями громадян, зокрема з правопорушниками, злочинцями, – одна з невід’ємних характеристик оперативно-службової діяльності [2].

Особливе місце займають завдання, що пов’язані з випадками захоплення заручників, викрадення людей (в тому числі дітей), погроз вчинення збройних нападів, вбивств, вибухів, підпалів, масових отруень, активної протидії злочинцями заходам по їх затриманню. Це зумовлює необхідність підготовки правоохоронних органів всіх цивілізованих держав до взаємодії у конфліктній ситуації, в тому числі й до перемовної діяльності.

Перемови – це засіб вирішення конфлікту, коли за наявності у сторін суперечливих інтересів існує їхня певна взаємозалежність, яка дозволяє сторонам дійти взаємоприйнятних рішень. Перемовини є комбінацією двох чинників: захисту власних інтересів, з одного боку, і залежності від опонента – з іншого. Перемовини – це самостійне соціальне вміння, яке не можна зводити ні до процесу співробітництва, ні до процесу боротьби; вони містять у собі обидва компоненти у їх діалектичній взаємодії [3].

Цілком особлива і, мабуть, найскладніша в силу свого трагізму перемовна ситуація, – це перемовини з «асоціальними елементами», правопорушниками і терористами, особливо, якщо у них в полоні заручники. У всьому світі представників спецслужб спеціально навчають психологічного впливу на

терористів шляхом перемов. Іноді до такої роботи залучають професійних психологів.

Про те, як саме потрібно вести такі переговори, ставка в яких – життя людей, написані цілі дисертації. Існує цілий ряд змістовних, технічних, психологічних і стильових рекомендацій як для початку таких перемовин, так і з їх продовження та завершення [4].

Перемовний процес – специфічний вид комунікативної взаємодії у ситуації, коли цілі, інтереси або позиції сторін містять у собі протиріччя.

Технологія перемовин – сукупність послідовних дій, до яких звертаються сторони в ході перемовин, і принципів їх реалізації. Вона включає принципи, способи подання позиції і тактичні прийоми взаємодії з опонентом.

Ми можемо виокремити особливості тактичної підготовки майбутнього поліцейського до ведення перемовин із правопорушниками. По-перше, перемовний процес являє собою специфічний вид комунікативної взаємодії у ситуації, коли цілі, інтереси або позиції сторін містять у собі протиріччя, як вже зазначалося вище. По-друге, специфічність перемовного процесу полягає у тому, що на перемовинах кожен опонент тісно контактує з іншим і змушений урахувати їх дії. По-третє, ведення перемовин з правопорушниками є специфічним різновидом професійної діяльності працівників поліції, який входить до системи оперативно-розшукових, слідчих та інших заходів, спрямованих на попередження, розкриття й розслідування злочинів, а також виступають складником, невід'ємною частиною тактичних операцій у криміналістичній, оперативно-розшуковій та кримінально-процесуальній діяльності [5].

Виділяють такі мовні особливості ведення перемовин: доречна гучність голосу – опонент перемовин повинен чути вас цілком виразно; вимова – слова слід вимовляти чітко та енергійно; розумний темп – швидкість вимовлення слів повинна бути доступною для сприйняття; правильна інтонація – наявність логічних і психологічних пауз, виділення потрібних слів, відмова від монотонності; правильний тон – не грубий і не м'який, а доброзичливий і впевнений; відсутність слів-паразитів тощо.

Особливе місце займають перемови з терористами, адже саме ці правопорушники становлять одну з найбільших загроз для життя і здоров'я людини у сучасному світі. Фахівці виділяють такі мовні особливості цього процесу. Вважається, що ніколи не можна починати діалог зі слів вітання: «Добрий день, шановний пане ...».

Ніякого побажання бути здоровим, тим більше ніякої поваги – ці люди повинні знати, що поставили себе поза законом, і що розмова з ними буде вестися відповідно до їх вчинків і дій, тобто – з позиції сили. Водночас сторона, що веде перемови, всіляко повинна демонструвати впевненість в своїх силах і повноваженнях, своїх можливостях і психологічній стійкості. Ні в якому разі не можна давати зрозуміти своїм опонентам про невпевненість в своїх силах і страху за власне життя або за життя оточуючих. Не рекомендується відповідати згодою на першу ж вимогу терористів. Представник з перемовин повинен дати зрозуміти опонентам, що у нього немає повноважень приймати остаточне рішення (навіть якщо насправді це не так) – таким чином можна знизити тиск терористів на парламентаря і потягнути час, потрібний для ухвалення рішення і підготовки до рішучих дій.

Перемовини слід вести без явних емоцій, строго і чітко. Не можна брехати їм про умови договору. Не можна безпосередньо відповідати на їхні вимоги «немає» – це може викликати вибух обурення і мати трагічні наслідки для заручників. Необхідно завжди намагатися показувати, що досягнуто певного прогресу у вирішенні ситуації.

Зазвичай вважається, що переговори необхідно вести до кінця – поки вони остаточно не проваляться або до моменту, коли життя заручника буде в явній небезпеці. Очевидно, що багато в інструкціях з проведення перемовин з терористами залишається строго для службового користування, однак основи психологічної взаємодії з такого роду «партнерами» по перемовинах повинні бути в арсеналі грамотних комунікаторів різного профілю.

Варто відзначити, що зараз у спеціальних підрозділах поліції багатьох західних країн існують спеціально створені групи (відділи, підрозділи) щодо ведення перемовин, діяльність яких спрямована на вирішення конфліктних ситуацій без застосування сили (антикризові переговори): переговори з особами, схильними до аутоагресивної поведінки; взаємодія із натовпом; ведення перемовин у ситуації захоплення заручників; ведення перемовин у ситуації звільнення (обміну) полонених тощо. Цей досвід є позитивним для нашої країни.

Отже, професійне спілкування працівників поліції – це обов'язковий елемент, а для представників певних служб і підрозділів – різновид їх професійної діяльності. У процесі спілкування здійснюється організація та реалізується тактика взаємодії з різними категоріями громадян з метою попередження, припинення, розкриття та розслідування правопорушень і злочинів.

Список використаних джерел

1. Кудерміна О.І. План-конспект проведення лекційного заняття. Професійно-психологічна підготовка працівників ОВС. 2014 рік. URL: <https://www.naiu.kiev.ua/files/kafedru/up/lectures/лекс-ppp4.doc>.
2. Дубова І.О. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук. Психологічні особливості професійного спілкування поліцій в екстремальних умовах. Київ 2003 рік. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_low/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=E_DOWNLOAD=1.
3. Матеріали для самостійної роботи. Психологія переговорної діяльності. Київ 2016 рік. URL: https://www.naiu.kiev.ua/files/kafedru/up/zaochka/NMK_12.doc.
4. Види переговорів. URL: https://stud.com.ua/58236/psihologiya/vidi_peregovoriv.
5. Трояновський В.С. Питання про тактичну підготовку поліцейських до ведення переговорів із правопорушниками. URL: <http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/342/1/%D0%A2%D0%92.%D0%A1.pdf>.

Колесник Вікторія Вікторівна,
курсант навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: завідувач кафедри
юридичного документознавства навчально-
наукового інституту № 1 Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
філологічних наук, доцент **Стратулат Н. В.**

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПОНЯТЬ «ОФІЦІЙНА МОВА» ТА «ДЕРЖАВНА МОВА» НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ПРАВА

Державність мови є ознакою і символом державності народу. Але значення удержавлення мови аж ніяк не вичерпується його символічним аспектом: без мови неможливе функціонування країни, зокрема її державної форми. Тому, безперечно, важливість вивчення питання «державна мова», а поряд з ним «офіційна мова» є вкрай актуальною.

Для позначення статусу мови в більшості країн використовують термін «державна мова» або «офіційна мова».

Згідно з чинним законодавством України, державна мова – закріплена законодавством мова, вживання якої обов'язкове в органах державного управління та діловодства, установах та організаціях, на підприємствах, у державних закладах освіти, науки, культури, у сферах зв'язку та інформатики тощо [8, ст. 1].

Нині в науковій правовій сфері побутують різні думки щодо розрізнення чи ототожнення понять «державна мова» та «офіційна мова». Так, одні вчені вважають, що ці поняття є синонімічними, інші ж переконують, що вони позначають різні поняття [4, т 1–2]. Як відомо, в юридичній термінології має бути дотримана вимога поняттєво-термінологічної єдності: одному поняттю має відповідати один термін і навпаки. Якщо ж використовуємо два різних терміни, то вони мають відповідати двом поняттям, а це не завжди так [6, с. 81–91].

На думку В. Заблоцького, який вивчав конституційні акти країн світу, терміни «державна мова» і «офіційна мова» в основних законах закріплюються як тотожні. За його словами, у 201 країні проголошено мов як державних – 230, офіційних – 97 (66 держав закріпили дві та більше державні або офіційні мови). Офіційна мова виступає принаймні в двох значеннях: як державна або в спілкування різномовних суб'єктів на внутрішньодержавному чи міжнародному рівнях за згодою сторін. При певних обставинах набуває унормований статус (ООН, ЄС та ін.)» [1, с. 7–8].

Пропонується не розрізняти ці поняття у рішенні Конституційного Суду України, де «під державною (офіційною) мовою розуміється мова, якій державою надано правовий статус обов'язкового засобу спілкуванні у публічних сферах суспільного життя» [9].

Для розв'язання проблем, пов'язаних з визначенням змісту поняття та значення термінів *державна* та *офіційна мова*, достеменно треба звернутися й до лексикографічних праць. Найперше за словниками спробуємо з'ясувати тлумачення цих слів, а також чи перебувають у синонімічних зв'язках слова *державний* та *офіційний*. Для цього звернемося до академічного «Словника української мови», у якому подається тлумачення і слова *державний*, і слова *офіційний*: «Державний. Який має важливе значення для держави, може впливати на стан її справ»; «Офіційний. Який запроваджується, регулюється урядом, урядовою установою або службовою особою; урядовий, службовий».

У лексикографічних виданнях є різні інтерпретації цих понять. Так, в академічному «Словнику синонімів української мови» [4] подаються такі синонімічні ряди до слів державний та офіційний: «Державний (підпорядкований або належний державі як апарату політичної влади), урядовий, коронний»; «Офіційний (який запроваджується, видається урядовою установою або службовою особою), офіціальний, урядовий». У «Короткому словнику синонімів української мови» П.М. Деркача [3] до слова державний як синонім подається лише слово урядовий, а синонімічний ряд зі словом офіційний взагалі відсутній. Таким чином, можна констатувати, що укладачі синонімічних словників слова *державний* та *офіційний* не вважають синонімами. А, отже, зазначене вище дозволяє зробити висновок, що слова *державний* та *офіційний* не можуть вступати в синонімічні зв'язки між собою, оскільки мають різне лексичне значення

Якщо розглянути питання визначення «державної мови» та «офіційної мови» у Конституціях різних держав, то відповідно до статті 10 Конституції України: «Державною мовою в Україні є українська мова» [10, стаття 10].

Відповідно до статті 17 Конституції Республіки Білорусь: «Державними мовами в Республіці Білорусь є білоруська та російська мови» [11, стаття 17]. Згідно з статтею 27 Конституції Республіки Польщі: «У Республіці Польща офіційною мовою є польська мова» [11, ст. 27]. Стаття 3 Конституції Республіки Болгарія проголошує: «Офіційною мовою в Республіці Болгарія є болгарська мова» [12, стаття 3]. Відповідно до статті 6 Конституції Естонської Республіки: «Державною мовою в Естонії є естонська мова» [13, стаття 6]. Стаття 8 Федерального конституційного закону Австрії: «Німецька мова є державною мовою Республіки Австрія» [15, ст. 8]

Таким чином, у конституційному праві різних країн, а це, як правило, стосується багатомовних країн, на позначення визнаної (визнаної) Конституцією або законом мови (мов), якій (яким) державою надано правовий статус обов'язкового використання в усіх сферах суспільного життя й на всій території держави, переважно вживаються терміни «державна» мова меншою мірою – «офіційна мова».

Список використаних джерел

1. Заблоцький В.В. Мовна політика в Україні: стан та напрями оптимізації: автореф. дис. канд. політ. наук : спец.

23.00.02 «Політичні інститути та процеси (політичні науки)» / В.В. Заблоцький. – Х., 2007. – 16 с.

2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України про офіційне тлумачення положень ст. 10 Конституції України щодо застосування державної мови органами державної влади, органами місцевого самоврядування та використання її у навчальному процесі в навчальних закладах України: прийнято 14.12.1999 р. № 10-рп/99 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-99>.

3. Деркач П.М. Короткий словник синонімів української мови. Львів; Краків; Париж. 1993.

4. Словник синонімів української мови: В 2-х т. К., 1999. Т. 1–2.

5. Словник української мови: В 11 т. К., 1970—1980. Т. 2, 5.

6. Колісник В. Правове регулювання мовних відносин в Україні та проблеми його подальшого удосконалення / В. Колісник // Вісн. Акад. прав. наук України. – 1998. – № 4. – С. 81–91.

7. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

8. Закон України «Про засади державної мовної політики» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5029-17/ed20140906/card2#Card>.

9. Рішення Конституційного Суду України. Електронний ресурс: <http://www.ccu.gov.ua/storinka/rishennya-konstytuciynogo-sudu-ukrayiny>.

10. Законодавство України, Конституція України від 28.06.1996 року. Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

11. Конституція Польської Республіки. Електронний ресурс: http://pravo.org.ua/img/books/files/1525439592pol_const_new_a5_web.pdf.

12. Конституція Республіки Боларія. Електронний ресурс: <https://legalns.com/download/books/cons/bulgaria.pdf>.

13. Конституція Естонської Республіки. Електронний ресурс: http://www.concourt.am/armenian/legal_resources/world_constitutions/const/estonia/estoni-r.htm.

14. Конституція Республіки Авторія. Електронний ресурс: <https://worldconstitutions.ru/?p=160>.

Колеснік Олександр Олександрович,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: доцент кафедри юридичного
документознавства навчально-наукового
інституту № 1 Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук **Ялова О. В.**

ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ХАРТІЇ РЕГІОНАЛЬНИХ МОВ АБО МОВ МЕНШИН У ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

Раніше в національних державах головним об'єктом піклування й підтримки впродовж тривалого періоду їх існування були передусім державні мови, яким належить важлива об'єднавча функція. Мови ж етнічних меншин на законодавчому рівні не захищались.

Після об'єднання Європи ідеї еколінгвістики, очевидно, й спонукали фахівців із мовної політики створити документ, який би зобов'язав країни, що входять до Ради Європи, в законодавчому порядку сприяти захисту мов, які є під загрозою. З цієї метою й було розроблено та прийнято Європейську хартію регіональних або міноритарних мов. Таким чином члени Ради Європи, підписали 5 листопада 1992 р. в м. Страсбург Європейську Хартію регіональних мов або мов меншин.

Метою Хартії є «захист і розвиток історичних регіональних мов і мов національних меншин у Європі.

Отже насамперед потрібно визначитися з критеріями так званих мов. Згідно з текстом Хартії, так звані регіональні і нечисленні мови повинні відповідати таким критеріям:

– традиційно використовуватися на певній території громадянами, які є в тій чи іншій державі національною меншиною;

– мати істотні відмінності від офіційної державної мови.

Мови, на яких говорять мігранти, в Хартії не розглядаються.

Головні цілі Європейської Хартії :

– визнання регіональних мов або мов меншин, як засобу відображення культурного багатства.

– застосування дій спрямованих на розвиток регіональних мов або мов меншин з метою їх збереження.

Як зазначає Ю. Бестерс-Дільгер, на конференції в Більбао 20 квітня 2009 року генеральний секретар Ради Європи Террі Девіс говорив, що Хартія сприяє збереженню політичної стабільності при територіальній цілісності: «В основі Хартії лежить визнане міжнародною спільнотою положення про те, що мовне розмаїття зрештою послабить напруження, які виникають у відносинах між більшістю й меншістю.

Однак з цим документом не всі погоджуються і є той факт, що не всі країни його прийняли, а також не успішний досвід в країн, які його ратифікували. Показовою тут є позиція Франції, де Хартія викликала широке обговорення, в результаті якого Конституційна рада Франції 15 червня 1999 року прийняла рішення не ратифікувати її. В рішенні зазначалося, що надання мовам національних меншин особливих прав на офіційне використання порушить конституційні принципи цілісності Республіки, рівності перед законом та єдності французького народу. Це також має характер загрози територіальній цілісності країни. Не дивно, що Хартію не прийняла не тільки Франція, а й чимало інших країн. Не підписали й не ратифікували її, наприклад, Балтійські країни, проігнорувавши офіційну вимогу зробити це, яку Рада Європи поставила ще в 1993 році перед усіма новими членами Європейського Союзу. Не ратифікувала Хартію й Росія, хоча на її території є багато мов, яким загрожує вимирання.

Пригадуючи сказане, думка німецької славістки також критикує певним чином хартію і показує низку слабких сторін документа. Кожна держава сама ухвалює рішення щодо тлумачення відповідних понять, і це неминуче справляє враження свавільної чи умисної диференціації при підході до конкретних мов». У більшості країн поняття «регіональна» й «міноритарна» мова не диференціюють, трактуючи їх як цілісність, тобто означення мови, що має незначне поширення на певній території. В інших країнах, наприклад у Німеччині, ці поняття розрізняють. Польща надала статусу регіональної кашубській мові, яку до недавнього часу вважали діалектом польської, але відмовляється надати такий же статус сілезькій мові, побоюючись, що це може викликати розкол країни.

І очевидно, що головний недолік хартії полягає в тому, що вона не виконує свого призначення – не спроможна врятувати мови обмеженого вживання від вимирання. Як приклад Ю. Бестерс-Дільгер наводить дві міноритарні слов'янські мови, які побутують на території Німеччини, – верхньо- і

нижньолужицьку. Ці мови вмирають. Кількість носіїв нижньолужицької становить 5000 осіб, дещо більше носіїв верхньолужицької, але всі вони – люди старшого покоління, до того ж двомовні, усі володіють і німецькою. Свідчень того, що після впровадження положень хартії щодо підтримки цих мов люди частіше говорять ними або що батьки почали передавати їх дітям, немає.

«Західноєвропейський досвід показує, – зазначає Ю. Бестерс-Дільгер, – що із прийняттям хартії проблеми регіональних або міноритарних мов не зникли. Вона допомагає зберегти ці мови, але не дає жодних гарантій, іноді просто продовжує процес умирання.

Часовий розрив між підписанням і ратифікацією Хартії в окремих країнах досягає 13 років, зокрема в Чехії і Німеччині процедура підготовки до ратифікації зайняла 6 років, в Данії – 8 років, в Австрії, Іспанії, Україні – 9 років, в Люксембурзі – 13 років.

Нарешті, слід звернути увагу на значне число європейських країн, які не підписали і, відповідно не ратифікували Хартію: Албанія, Андорра, Бельгія, Болгарія, Греція, Грузія, Ірландія, Латвія, Литва, Монако, Португалія, Сан-Марино, Туреччина, Естонія.

Наприклад, Іспанія, в якій існують загальновідомі проблеми з національними меншинами, як мов меншин вказала офіційні мови автономій, виходячи при цьому з територіально-адміністративного поділу країни.

У Великобританії був застосований схожий підхід у виборі мов Хартії. Як мов, що захищаються Хартією, вказані уельський, шотландський, ірландський.

У Швейцарії мови вибиралися в залежності від того, який відсоток населення говорить тою чи іншою, тому мовами, зазначеними в Конвенції, стали романш та італійська – як найменш використовувані.

У Словаччині мовами, зазначеними в Хартії, стали мови тих національних меншин, чисельність яких становить як мінімум 20% загального населення країни.

Отже головним висновком є те, що хартія не є зручною для половини країн, тому що несе з собою нікому не потрібні витрати, дехто вважає розкол та соціальні заворушення. І вона ніяким чином не допомагає уникнути зникненню мов, а лише уповільнює це.

Список використаних джерел

1. Європейська хартія регіональних мов або мов меншин документ 994_014, чинний, поточна редакція – Ратифікація від 15.05.2003, підстава – 802-IV.
2. Бестерс-Дільгер, Між конфліктом і консенсусом. 1994.

Король Марина Геннадіївна,

здобувач ступеня вищої освіти магістра
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: доцент кафедри
криміналістики та судової медицини
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук **Антошук А. О.**

ЕТИМОЛОГІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНА «КІБЕРЗЛОЧИННІСТЬ» У ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

Мова як головний засіб спілкування людства обслуговує всі сфери суспільно-політичного, наукового, офіційно-ділового та культурного життя. У зв'язку зі швидким розвитком науково-технічного прогресу, коли йде перехід від ручних знарядь праці до машинних, відбуваються суттєві зміни у трудовому процесі, які безпосередньо передбачають розширення продуктивних можливостей суспільства. Таким чином в епоху сучасності та нових технологій в українську мову вводиться такий термін, як «кіберзлочинність».

Визначення терміна набуває, як практичного так і теоретичного значення, оскільки становлення процесу гармонізації та правової інтеграції у країнах Європейського Союзу, а також адаптації законодавства України до вимог європейського права, ще більше актуалізують вказану проблематику та привертають увагу мовознавців і правознавців до питань міжмовної комунікації у сфері юриспруденції.

У своїй статті Юлія Войтенко зазначає, що: «Кібербезпека – проблема століття», «в Україні на сьогодні, навіть не визначено таких ключових понять: кіберзлочинність, кіберзлочин, кіберзлочинець, кіберпростір, кібербезпека, кіберзахист [0]. Однак, у свою чергу, прийнятий у 2017 році Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» вводить нам такі терміни й дає їм чітке нормативне закріплення.

Термін «*кіберзлочинність*» часто вживається поряд з терміном «комп'ютерна злочинність», причому нерідко ці

поняття використовуються зазвичай, як синоніми. Дійсно, ці терміни дуже близькі один одному, але все-таки, не синонімічні.

Поняття «кіберзлочинність» (в англомовному варіанті – *cybercrime*) ширше, ніж поняття «комп'ютерна злочинність» (*computer crime*), і більш точно відображає природу такого явища, як злочинність в інформаційному просторі.

На зміну цьому, Оксфордський тлумачний словник визначає приставку «cyber-», як компонент складного слова. Її значення, що відноситься до інформаційних технологій, мережі Інтернет, віртуальної реальності [2]. Практично таке ж визначення дає і Кембриджський словник.

Таким чином, «cybercrime» – це є злочинність, що пов'язана як з використанням комп'ютерів, так і з використанням інформаційних технологій і глобальних мереж. Разом з тим, термін «computer crime» в основному відноситься до злочинів, де відбувається посягання на комп'ютери або комп'ютерні данні [3].

Звернувшись до рідної мови, можна сказати, що термін «кіберзлочинність» – це сукупність кіберзлочинів. А кіберзлочин, тобто комп'ютерний злочин – це суспільно небезпечне винне діяння у кіберпросторі та/або з його використанням, відповідальність за яке передбачена законом України про кримінальну відповідальність та/або яке визнано злочином міжнародними договорами України [4].

Як ми бачимо, такі терміни закріплені в академічних тлумачних словниках європейських країн, які часто використовують для з'ясування змісту та сенсу в дискусіях серед мовознавців та правознавців. У сучасних українських тлумачних словниках вони ж відсутні, а регламентується тільки на нормативному рівні і є запозиченими, що призводить не до збагачення української термінології, а до витіснення її з офіційно-ділового, суспільно-політичного дискусу, до формування почуття меншовартості рідної мови, виникнення залежності від чужих наукових поглядів, ідей.

Тому, на нашу думку, необхідно обмежити використання саме запозичених термінів та термінологічних словосполучень, й ввести такі поняття, які були б притаманні лише українській мові, яку б суспільство використовувало в усіх сферах життя, зокрема, в юриспруденції.

Підсумовуючи вище сказане, можна зробити висновок, що у національному законодавстві поняття «кіберзлочинність» знайшло своє закріплення в Законі України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 05 жовтня 2017 року, де

зазначено, що кіберзлочинність – це сукупність кіберзлочинів. А вже сам кіберзлочин є небезпечним винним діянням у кіберпросторі.

Серед основних проблем українського термінознавства перше місце посідає проблема відбору з різноманітних варіантів та органічного входження терміну в лексичну систему національної мови, збереження національного колориту термінології в умовах широких глобалізаційних та інтеграційних процесів сучасності. Дискусії відбуваються й щодо відбору найбільш прийнятних назв спеціальних понять з низки дублетних найменувань, а також щодо способів й засобів лексикографічного опрацювання найменувань процесових понять, словотвірна структура яких відрізняється від структури термінів інших слов'янських мов.

Список використаних джерел

1. Войтенко Ю. А. Кібербезпека – проблема століття. Офіційний сайт «Єдиної служби правової допомоги 3222». URL: http://3222.ua/article/kberbezpeka-problema_stolttya.htm.
2. Oxford English Dictionary. URL: www.askoxford.com.
3. Cambridge Advanced Learner's Dictionary. <http://dictionary.cambridge.org>.
4. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 05.10.2017 № 2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19>.

Котовська Олександра Андріївна,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: доцент кафедри юридичного документознавства навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, кандидат філологічних наук *Усачова К. С.*

ВПЛИВ ДІАЛЕКТІВ НА МОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Мовлення – реалізація мови людьми у процесі спілкування. Одним зі шляхів втілення мови як загального явища є національна мова – сукупність усіх слів, граматичних форм та особливостей вимови людей, які говорять конкретною мовою. Різновидом національної мови є діалект, який в свою

чергу поділяється на територіальний та соціальний (соціолект). Соціолекти не становлять цілісної системи комунікації, а є особливостями мови у вигляді слів, словосполучень, синтаксичних конструкцій. До соціальних діалектів належать: арго, жаргони, сленг. У свою чергу жаргони поділяються на професійні, вікові, групові діалекти.

Метою цієї розвідки є аналіз соціолектів як засобу спілкування в молодіжному середовищі.

Мовні норми спілкування сучасної української молоді здебільшого зумовлені культурними та соціальними процесами, які відбувались в суспільстві 50–60 років тому, на які глобально вплинула радянська примусова політика русифікації та повне вилучення цензурою українських діалектів з літературної мови та з мови повсякденного вжитку. Адаже сучасна молодь перейняла особливості мовлення від батьків та найближчого оточення, яке виховувалось в непрості часи змін політичних курсів.

Сьогодні, коли в суспільстві є свобода слова і зняті майже всі «табу», людина сама собі нормує мововживання. І особливо така лібералізація проявляється в молодших вікових групах. Якщо взяти до уваги емоційно-психологічні ознаки підліткових (студентських) груп, які є дуже сприйнятливими до наслідування поведінки популярних осіб, то можна зауважити, що швидкість поширення соціолектів в молодших вікових групах буде вищою, ніж в інших вікових групах. Важливо зазначити, що соціолектизми англійського походження в таких умовах розповсюджуються блискавично («кул», «лайк», «ок» тощо), що негативно впливає на розвиток національної мови. Українська мова є переважана словами іншомовного походження, що є не зовсім доречним, оскільки вона містить достатньо ресурсів, щоб генерувати діалектизми (соціолектизми) на запит суспільства.

Можна стверджувати, що сьогодні серед молоді соціолекти мають інфекційний характер, оскільки учасники цієї вікової групи легко піддаються впливу авторитетних носіїв мови, а також неписаних законів моди на спрощення спілкування, іронію, дотепність, доступність, мобільність.

Спілкування молоді в сучасних умовах передбачає лояльне ставлення до ненормативної лексики, яка зайняла вже своє щільне місце між соціолектизмами, що є неприпустимим насамперед з погляду моралі та етики. Тому багато науковців-філологів зараз досліджують цей феномен. Так, питання неприпустимості здешевлення мови молоді порушує у своїй статті «Мовленнєва культура сучасної молоді»

В.Ф. Александрова, де вона описує вразливість молодого покоління до надмірного вжитку жаргонізмів, просторіччя й інших позамовних засобів.

Варто зазначити, що національні територіальні діалекти не мають такого згубного впливу на культуру мовлення, як соціальні, а навпаки збагачують її. Яскравим прикладом цього є творчість Андрія Кузьменка (Кузьми Скрябіна), Оксани Забужко, Ірени Карпи, Христини Соловій, яка популяризує лемківський діалект та інших багатьох сучасних діячів мистецтва. З іншого боку, Сергій Жадан у своєму романі «Інтернат» широко послуговується соціолектами з метою реалістичного відтворення подій. Проте цим твором він підкреслює, що ненормативні сленгові одиниці вульгаризують мовлення та принижують його естетичну вартість.

Користування сленгізмами та жаргонізмами в повсякденні залежить не лише від стилю мовлення оточуючих, але й від індивідуального освітнього рівня носія мови, його психоемоційного стану, відповідності певній соціальній групі, і ці чинники постійно змінюються, тому соціолектизми часто мігрують з однієї соціальної групи до іншої, можуть частково або взагалі зникнути з лексику. Наприклад, якщо молода людина закінчує навчання і починає працювати в певному колективі, то вона вже менше використовує студентські сленгізми, такі як «хвіст», «общага», «шпора» тощо, а більше застосовує під час спілкування професійні жаргонізми.

Слід зазначити, що професійних жаргонів є багато, як от у автомобілістів, у вчителів, у спортсменів (у футболістів, у хокеїстів тощо), майже кожна професія має свій жаргон. Це сприяє поповненню словникового запасу, але його якість може бути також і погіршена через засмічення кримінальними арготизмами, які сьогодні дуже популярні не лише серед молоді («блатний», «фраєр», «хата» тощо).

Розглянемо деякі сучасні молодіжні сленгізми: прикол (щось цікаве); халява (задарма); хамло (невихована людина); тормоз (повільно думаючий); фейс (обличчя); відстій (погано); стрьомно (страшно); туса (зібрання людей); облом (невдача). Лише з цього короткого переліку можна зрозуміти, що ці слова об'єднує певна лаконічність та гострота думки, зухвалість, не дарма деякі філологи називають сленг «оголеним нервом».

Тому впевнено можна сказати, що молодіжний соціолект (сленг) є явищем мінливим і непостійним (ніхто з молоді зараз не користується такими словами: «потрясно», «тема», «залізною»),

загалом він спрямований на відмежування від інших соціальних груп і стрімко поповнюється новими мовними одиницями.

Сленг для молоді означає певний протест проти дорослого способу життя, засіб самовираження, за допомогою якого можна закріпитись у своїй спільноті, нав'язати свій спосіб мислення, замаскуватись або змішатись із більшістю, «бути як усі». І це є скоріше наслідком складної взаємодії різних процесів та явищ в суспільстві і культурі, ніж їх причиною. Сучасна молодь не займається аналізом свого сленгу, вона ним живе, часто не розуміючи походження тих чи інших слів. І лише особистісні ознаки розвитку та освіченості мовця дозволяють йому керувати своїм соціолектом.

Проаналізувавши спілкування в молодших сучасних вікових групах (шкільних, студентських), можна зробити висновок, що територіальні діалекти поступаються своїм місцем соціальним діалектам, зокрема сленгам, жаргонам. Це пояснюється тим, що соціолекти є більш затребуваними в побуті, невимушеними, не потребують спеціальної підготовки перед використанням, а їх вживання залежить тільки від емоційного забарвлення розмови, соціального і культурного рівня її учасників.

Список використаних джерел

1. Бугера О.А. Соціальні діалектизми: історія розвитку та теоретичного опрацювання // Філологічні студії. 2011. Вип. 6. Ч. 2.
2. Гаврилюк Н., Зозюк І. Сленг як особливість ідіостилю Кузьми Скрябіна (Андрія Кузьменка) // Волинь філологічна: текст і контекст. 2014. Вип. 17.
3. Жадан Сергій. Інтернат: роман. Чернівці: Меридіан Черновіц. 2017. 336 с.
4. Мовленнєва культура сучасної молоді // Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2013. № 8 (2). С. 7–11.
5. Науменко Л.М. Молодіжний сленг – реалії сьогодення // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки. 2013. Вип. 34. С. 227–230.
6. Савицька Л. Про взаємодію жаргону і сленгу // Українська мова і література. 2000. № 15. С. 7–8.

Котляш Олена Вікторівна,

курсант навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: завідувач кафедри
юридичного документознавства навчально-
наукового інституту № 1 Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
філологічних наук, доцент **Стратулат Н. В.**

ПРОБЛЕМА СУРЖИКУ СЕРЕД КУРСАНТІВ

Питання суржиків було і лишається актуальним. Зрозуміло, що кількасотрічне приниження української мови і водночас насаджування іншої, тобто російської, не могло не позначитися на усному (у першу чергу) та писемному мовленні її носіїв. Українська мова навіть там, де вона активно функціонувала, зазнала такого негативного впливу російської, що перетворилася у певному вигляді на суржик, «язичіє», на так звану мішанину українських та російських слів, кальок, а частіше всього – мовних покрутів, які утворилися на базі цих двох великих мов.

На жаль, і в професійному мовленні трапляється такий недолік. Остеронь і не лишилась молодь нашої Академії. Особливо тривожить те, що частина носіїв української мови часто вживає російські слова з підкресленою бравадою, хизуючись при цьому своїми «глибокими» знаннями російської мови.

Розглядаючи проблему суржиків, захотілося з'ясувати ставлення наших курсантів до цього питання. Протягом двох тижнів було проведено анонімне опитування курсантів нашого інституту, темою якого було питання «Яку мову ти обираєш під час спілкування?», де мої колеги мали три варіанти відповіді: українську мову, російську мову та суржик.

До опитування долучились 40 курсантів першого курсу та 31 курсант старших курсів, у результаті чого було зроблено такі висновки: українську – 10% від загальної кількості; російську – 25% від загальної кількості; суржик – 65% від загальної кількості.

Відверто, були певні здивування щодо результатів цього опитування. Адже опитування свідчить, що більша половина опитаних користуються в побуті суржиком. Це може призвести до занепаду української мови, що створить загрозу зникнення української мови з активної лексики курсантів. Крім того, хотілося б назвати приклади типів суржиків, що використовують наші курсанти. Серед них такі:

1) вживання русизмів замість нормативних українських відповідників: *даже (навіть), да (так), не (ні), када (коли),*

не нада (не потрібно), еле (ледве), щас/січас (зараз), всегда (завжди), нікогда (ніколи), чуть-чуть (трішки), конешно (звичайно, звісно), наверно (мабуть), напірмер (наприклад), допустім (припустимо), между (між), вмєсто (замість), вродє/будто (наче, начебто), іменно (саме), рядом (поруч), язик (мова), больніця (лікарня), циплята (курчата), предохранітель (запобіжник), председатель (голова), почта (пошта), почтальйон (листоноша) тощо;

2) «українізовані» форми російських дієслів – уїхав (поїхав), уволівся (звільнився), дівся (подівся), поняв (зрозумів), получав (отримував), щитав («вважав» або «рахував» залежно від контексту), отдав (віддав), включив (ввімкнув);

3) «українізовані» форми російських числівників – первий/перва, последній;

4) змішування українських і російських форм займенників – хто-то (хтось), шо-то (щось), як-то (якось), які-то (якісь), який-то (якийсь), чого-то (чомусь, чогось), кой-шо (щось), кой-які (якісь);

5) порушення дієслівного керування, вживання прийменників і відмінків за російським зразком – по вулицям (замість вулицями), на російській мові (замість російською мовою), зошит по біології (замість зошит з біології);

6) утворення найвищого ступеня порівняння прикметників і прислівників за зразком російської мови – самий лучший (найкращий), саме тверде (найтвердіше);

7) утворення від українських дієслів активних дієприкметників за російським зразком – купивший, прийшовший, зробивший;

8) слова і вирази, кальковані з російської – міроприємство, прийняти міри, прийняти участь, так як, бувший у користуванні, на протязі, повістка дня, під відкритим небом, або «насилъно милим не будеш» (до речі, українською це буде – «на милування нема силування»).

Отже, після проведення такого аналізу можна зробити висновок, що кожному курсантові потрібно звернути увагу на своє спілкування та боротися з двомовною хворобою, оскільки це погіршує враження про нього (курсанта) як спеціаліста у своїй справі. Зважаючи на особливості нашої професії, курсант як майбутній фахівець має бути не лише кваліфікованим спеціалістом, а й освіченим громадянином власної держави, який має нести персональну відповідальність за чистоту мови. Українська мова має звучати не лише на заняттях,

а й у позанавчальний час. Цьому сприятиме читання україномовної літератури, уміння і бажання користуватися лексикографічними джерелами, ненадання меншовартості українській мові на перевагу іншим мовам, а також усвідомлення статусу української мови як державної і водночас себе як представника і захисника держави.

Список використаних джерел

1. «Суржик – проблема української мови» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bestreferat.ua.
2. Загрядська Т.О. «Суржик – проблема української мови» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.aratta-ukraine.com.
3. «Суржик – проблема української мови» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://allreferat.org.ua>.
4. «Суржик – проблема української мови» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.abic.org.ua.

Кравець Еліас Богданович,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра навчально-наукового інституту № 3 Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: доцент кафедри юридичного документознавства навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук **Ялова О. В.**

УКРАЇНЬСЬКА МОВА СЕРЕД ІНШИХ МОВ СВІТУ

Мова – це джерело філософських надбань нації, історичного досвіду, праці і життя багатьох поколінь. У її глибинах – філософський розум, витончений естетичний смак, поетичність, сила надзвичайної чутливості до людських почуттів і явищ природи. Разом із тим мова – це і своєрідний оберіг звичаїв і традицій, запорука інтелектуального зростання, ідентичність народу в загальносвітовому житті. Вона характеризується єдністю, взаємозв'язком і взаємозалежністю всіх її складових. Мова не є автономною, а існує в людському суспільстві, похідним від якого і є. Існує вона у вигляді різноманітних актів мовлення, що повторюється усно та фіксується письмово. Мова є основною формою національної культури й насамперед першоосновною літератури.

Літературна мова – це унормована форма загальнонародної мови, яка в писемному та усному різновидах обслуговує культурне життя народу, усі сфери його суспільної діяльності. Літературна мова є мовою художньої літератури, освіти, науки, державних установ, засобів масової інформації, театру, кіно тощо. Літературна мова протиставляється діалектам, просторіччю, жаргонам. Вона має дві форми – усну і писемну, низку функціональних стилів.

Українська мова походить від праслов'янської – спільної мови усіх слов'янських племен, що проіснувала до VII ст. У розвитку української мови виділяються періоди: 1) Протоукраїнський (VII–XI ст.); 2) Староукраїнський (XI–XIV ст.); 3) Середньо український (кінець XIV – початок XIX ст.); 4) Новий (початок XIX ст. – до нашого часу). Якою була протоукраїнська мова, нам не відомо, бо не залишилося письмових пам'яток того періоду, хоча є свідчення, що писемність тоді вже існувала. У княжу добу паралельно функціонували дві мови, які не дуже між собою відрізнялися, – жива розмовна староукраїнська мова і літературна, або церковнослов'янська, запозичена з Болгарії. Живою розмовною мовою, представленою кількома діалектами, послуговувалася переважна більшість населення Київської Русі, а літературну використовували освічені верстви тогочасного суспільства. Із прийняттям християнства створюються школи, закладаються бібліотеки, перекладається численна кількість творів грецьких авторів; пишуться й оригінальні філософські, історичні і літературні твори. При цьому літературна мова зазнала впливу живої розмовної мови. Цей вплив відчутний в літописах, „Слові о полку Ігоревім” та інших творах.

Татаро-монгольська навала на деякий час затримала культурний поступ України – Русі, але не перервала його. В межах Великого Литовського князівства (XIV–XVI ст.) починається середньо український етап у розвитку української мови, яка стає державною. До нас дійшло 500 томів документів, написаних літературною мовою того часу, в якій присутні елементи живої української мови. У козацьку добу (XVI – початок XVIII ст.) бурхливо розвивається українська наука, шкільництво, література, книгодрукування. Літературна мова сягає апогею свого розвитку. Продовжує формуватися жива розмовна мова нашого народу, якою твориться багатий український фольклор. Внаслідок цілковитої втрати Україною політичної незалежності в кінці XVII–XVIII ст. українська

літературна мова і культура в цілому зазнають переслідувань з боку російського уряду і церкви, закривається мережа українських братських шкіл. Натомість відкриваються російські школи і університети. Кращі вчені, митці, переманюються в Росію, а Україна стає однією з російських провінцій. Тотальне переслідування української культури, русифікація України впродовж XIX – початку XX ст. завдають великої шкоди, але не зупиняють українського культурного відродження. В 1906 році українську мову офіційно визнає Російська Академія наук. У період визвольних змагань (1917–1920 рр.) українська мова стає державною і усуваються всі перешкоди на шляху її розвитку, але ненадовго.

З початку 30-х років розпочинається новий тотальний наступ на українство, набагато підступніший і жорстокіший, ніж до того. Фізично знищуються не лише діячі науки і культури, а й основний носій української мови, споконвічних традицій українського народу – селянство: мільйони селян розкуркулено і заслано до Сибіру. Крім того, понад 7 млн. Чоловік виморено голодом, 10 млн. Українців гине під час другої світової війни. Вимерлі або знищені українські села заселяються переселенцями з Росії. Планомірно русифікується словниковий склад української мови, звужується сфера вживання української мови.

З проголошенням незалежності України 24 серпня 1991 року в котрий раз розпинається болісне, але повне надій і сподівань відродження української державної мови, науки, культури. І хочеться вірити що цього разу воно буде неперервним і остаточним.

Серед майже десяти тисяч мов і діалектів, які налічується в сучасному світі, більшість не мають писемності й державного статусу, ними послуговується незначна кількість мовців. Українська мова належить до давньописемних мов, її писемність налічує понад тисячу років. Наша мова, як і будь-яка інша, посідає унікальне місце. Вона належить до східнослов'янської підгрупи слов'янської гілки індоєвропейської сім'ї мов, і найближчою до неї є білоруська. Іноземні дослідники часто підкреслюють милозвучність і лексичне багатство української мови, найчастіше зіставляючи її з італійською. Показово, що 1934 р. в Парижі було проведено своєрідний конкурс мов світу, на якому українська посіла третє призове місце, після французької та перської. Українська літературна мова сформувалася на базі середньо наддніпрянських говірок. Основоположником нової української літературної мови є Тарас Шевченко, який своїм творчим

подвижництвом підніс її на високий рівень суспільно-мовної та словесно-художньої культури.

Закон «Про мови в Українській РСР», прийнятий 1989 р., попри всі негаразди набуває юридичної сили й дає змогу українській мові посісти належне місце, що й закарбовано в ст. 10 Конституції України: «Державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України».

Упродовж століть Україна зазнавала від своїх найближчих сусідів спланованих і жахливих своїх наслідками акції геноциду, голодомору, лінгвоциду, й денаціоналізації. На найвищому державному рівні видавалися закони, постанови та розпорядження про заборону, викорінення й асиміляцію української мови. Наслідки цієї політики відлунюють у сьогоднішні. Мова однієї з найдавніших націй почала втрачати природну якість, натомість у багатьох регіонах утворився своєрідний покруч – «суржик».

Суржик – суміш зерна пшениці й жита, в мовному середовищі – це нечиста мова; мішанина елементів (звуків, слів, словосполучень) різних мов, породжена невмінням мовців відділяти явища однієї мови від іншої, низьким рівнем мовної культури. Під цим поняттям недоладну мішанину залишків давнього, батьківського, із тим чужим, що нівелює особистість, національно-мовну свідомість. Це назва деградованого духовного світу людини, її відірваності від рідних коренів. Ця суміш мов є результатом насильницький вкоріненого почуття меншовартості, посередності тієї частини населення, яка для задоволення певних соціальних потреб прагнула асиміляції та пристосування до загарбницької культури. Суржик є небезпечним і шкідливим, бо паразитує на мові, що формувалася впродовж віків, і може призвести до її спотворення, навіть зникнення. Спотворена ж мова робить мислення людини примітивним. мова стимулює свідомість, підпорядковує її собі, формує і розвиває, а не лише виражає думку.

З утратою рідної мови руйнується сам спосіб світосприйняття, національного мислення, що, зрештою, призводить до денаціоналізації.

Утративши свою мову, народ гине як окрема історична величина і стає населенням, контингентом, електоратом, біомасою. Виховувати в собі повагу до мови, якою спілкуємося, – це, передусім, шанувати себе, виявляти повагу до народу, його історії, культури. Адже мова – своєрідний генетичний код нації, а не лише засіб спілкування.

Список використаних джерел

1. Зубков М. «Сучасна література – ділова мова» – Харків: Торсінг, 2005 р. – 448 с.
2. Ладоня І.О. навчальний посібник «Українська мова» Київ: Вища школа, 2001р. – 150 с.
3. С. Шевчук «Українське ділове мовлення» Київ, 2000 р.

Красовський Сергій Олександрович,
курсант навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: доцент кафедри
юридичного документознавства навчально-
наукового інституту № 1 Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент **Красницька А. В.**

УЖИВАННЯ ІНШОМОВНИХ СЛІВ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

На сьогодні словниковий склад юридичної термінології становлять власне українські (*бездіяльність, злочин, вирок, заповіт, очевидець, недоторканність, злочин, злочинність, відповідач, наклеп, допит, шлюб* тощо) та запозичені терміни. Незважаючи на те, що юридична термінологія становить приблизно 20–25 відсотків від усього обсягу лексичного матеріалу, що використовується правом, вона концентрує в собі найбільшу кількість знання у сфері права. Іншомовні слова є джерелом поповнення лексики сучасної української літературної мови. Це запозичення із грецької, латинської, старослов'янської, французької, англійської, німецької, іспанської, італійської, польської, чеської, арабської, російської та інших мов.

Цілком слушно зазначено, що іншомовна лексика потрапляє до словникового складу мови внаслідок політичних, військових, торговельних, науково-культурних контактів народу-носія з іншими народами. Чимало запозичень містила вже праслов'янська мова. Великий вплив у IX–XI ст. на давньоруську мову (а пізніше і на східнослов'янські) справила старослов'янська мова (напр.: *злодыи, злодыство, врагъ, побъда, нашествие* тощо). Багато запозичень перейшло з давньоруської мови в українську. Такими давніми запозиченнями є *злодій* – вживалось у значенні «злочинець»; *злодеиство* – у значенні «крадіжка, злочин»; *жалоба, тяжа* –

у значенні «офіційна заява до суду»; *суд* – у значенні «судовий вирок, присуд», «судова справа», пізніше «орган правосуддя»; *судитися* – у значенні «бути під судом»; *казнити, сказнити, показнити* передавало поняття «карати, покарати»; *вина* – вживалось у значенні «вина»; *мстити, мститися, помститися* – у значенні «помститися»; *сторона* – у значенні «кожен із двох супротивників, що судяться» і т. д. [1, с. 185].

В українській мові чимало слів латинського походження, які належать до понять науки, мистецтва, техніки, суспільних і політичних відносин, медичної та юридичної термінології (*аргумент, суб'єкт, депутат, консул, секретар, адміністрація, операція, ординатор, ін'єкція, юрист, юриспруденція, нотаріус, адвокат, апеляція, кодекс, прокурор, суфікс, студент, університет*). Латинізми з давніх часів почали проникати в українську мову: у X–XV ст. – через грецьку мову, у XV–XVI – польську, а з XVII ст. – як через латинську, так і через західноєвропейські мови (німецьку, французьку). А. В. Красницька вказує на те, що багато латинізмів – *атестація, апеляція, алібі, арешт, афект, адвокат, документ, конституція, кримінологія, нотаріус, юстиція* – настільки міцно ввійшли до складу юридичної лексики сучасної української мови, що інколи навіть не замислюєшся над тим, що вони латинського походження [2, с. 251].

Значне місце у словниковому складі української мови посідають запозичення з грецької мови (*автономія гіпотеза, політика, хартія, алфавіт, теорема*). Переважна їх більшість належить до сфери релігії, культури, науки, освіти; це назви відрізків часу, розділів астрономії, приладів, механізмів, інструментів, рослин, тварин, побутових предметів (*епоха, автономія, аналіз, діафрагма, космогонія, космографія, метод, школа, бібліотека, граматика, біологія, історія, математика, біологія, фізика, лексика, діаспора, ангел, телескоп*). Окрім цього, з грецької мови запозичена значна кількість українських імен, наприклад: *Андрій, Василь, Петро, Степан, Олександр, Олексій, Ірина, Оксана, Софія, Харитина, Олена* тощо. Серед грецизмів, зафіксованих в українській юридичній термінології, є загальнонаукові терміни, які одночасно увійшли до складу термінології багатьох галузей наук: *аналіз, аномалія, атмосфера, епоха, метод, протокол, сфера* тощо.

Французькі слова з'явилися в українській мові у XVII ст., але переважна їх кількість увійшла наприкінці XVIII – початку XIX ст., наприклад: *атака, арбітраж, гарантія, парламент, патруль, політика, прокурор, шантаж* тощо [2, с. 252].

З німецької в українську мову надійшли адміністративні, технічні, медичні, торговельні, військові, терміни, назви предметів побуту, рослин, птахів. «З німецької мови слова почали проникати з XII ст., чимало слів увійшло до правової сфери української мови у XVII–XVIII ст. (напр.: *граната, дезорієнтувати, мундир, орден, солдат, фальсифікувати, штаб, штраф* і т. д.)» [1, с. 187].

Л.Ф. Чернікова, Т.І. Смілик зазначають, що лексичні запозичення з англійської мови в українську проникли пізніше, ніж з французької чи німецької, головним чином у XIX та XX ст.; засвоювалися вони в основному через російську мову. Наприкінці XX – на початку XXI ст. активізувалися також українсько-англійські мовні контакти, результатом яких стала значна кількість запозичень у різних сферах діяльності: в економіці (*фандрейзинг, баср, лот*); у суспільно-політичній сфері (*аплікант, омбудсмен, ньюсмейкери, спічрайтер*); у засобах зв'язку, ЕОМ (*роумінг, баннер, лептон, і-мейл, онлайн*); в науці, культурі, освіті (*едиція, перфоманс, коледж, тендер, уфологія, фентезг*), у масовій культурі (*трилер, блокбастер, хепіенд*); у спорті (*стритбол, маунтинборд, скейтинг, ферплеї*); у побуті (*фліпси, хот-дог, сигнет, памперси, степлер*); у ЗМІ (*копірайтер, програма у стилі "лайф", інтерв'юер*); у рекламі (*слоган, біг-борд, басорама, пабліситі, шоуінг*); у дизайні (*стайлінг*) [3, с. 129].

На думку Н. Єльнікової, іншомовні терміни умовно можна поділити на такі групи: 1) терміни, що мають статус інтернаціоналізмів (*абандон, інавгурація, імпічмент*); 2) терміни, що не мають питомих відповідників (*дифамація, бюджет, брокер*); 3) терміни, які мають синоніми, інколи дублюючи вже існуючі в національній правничій термінології лексичні одиниці (*виборці – електорат, авторське право – копірайт; авторський гонорар – роялті*) [4].

Таким чином, процес запозичення відбувається постійно, віддзеркалюючи нові реалії нашого життя відповідно до змін у житті суспільства (політичних, економічних та культурних), даючи їм нові найменування та збагачуючи словниковий склад української мови. Чимало слів українська мова успадкувала без змін, інші зазнали морфологічної та фонетичної адаптації. Терміни-запозичення, що поповнили юридичну термінологію, є складниками інтернаціонального термінологічного фонду.

Список використаних джерел

1. Красницька А. В. Юридичні документи: техніка складання, оформлення та редагування : посібник. Вид. 2-ге, допов. і переробл. Київ : Парламентське вид-во, 2006. 528 с.
2. Красницька А. В. Використання запозиченої лексики в юридичних текстах. *Науковий вісник НАВС*. 1999. № 1. С. 250–255.
3. Чернікова Л. Ф., Смілик Т. І. Англiцизми в сучасній українській мові С. 129-133. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/34810/36-Chernikova.pdf?sequence=1>.
4. Єльнікова Н. Лексико-семантичні особливості юридичної термінології file. URL: [C:/Users/%D0%9F%D0%B0%D0%B2%D0%B5%D0%BB/Downloads/CdCDEs1_e29Tir8epbQsT1QZNnOOvaPp%20\(6\).pdf](C:/Users/%D0%9F%D0%B0%D0%B2%D0%B5%D0%BB/Downloads/CdCDEs1_e29Tir8epbQsT1QZNnOOvaPp%20(6).pdf).

Критович Віталія Володимирівна,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) Національної академії внутрішніх справ, кандидат філологічних наук, доцент **Бойчук В. М.**

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОВНИХ ПРАВ У КОНСТИТУЦІЙНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

Державна мова – офіційна мова спілкування громадян певної держави, діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, політичних партій та громадських об'єднань, мова, вживання якої обов'язкове в державних закладах освіти, науки, культури, засобах масової інформації, громадських органах і організаціях, на підприємствах.

В Україні функціонує єдина державна мова. Цей статус надано українській мові згідно з Конституцією (частина перша статті 10) [1].

Загалом, українська мова пройшла тернистий шлях. Протягом багатьох століть вона зазнавала утисків з боку держав, що поневолювали Україну. Її намагалися обмежити та навіть заборонити різноманітними указами, законами, циркулярами.

Вороги розуміли, що заборона мови приведе до асиміляції, заміни її іншою, зумовить зникнення нації, втрати її самобутніх рис. Адже, як відомо, без мови немає народу. З історії відомо безліч прикладів, коли народ зникав унаслідок зникнення мови. Тому лінгвоцид, тобто знищення мови, завжди був стратегічною метою завойовників. Жодна країна світу не зазнавала впродовж сторіч такого масштабного, спланованого на державному рівні нищівного удару по своїй культурі й мові. Українська мова, яка безліч раз перебувала під загрозою зникнення, потребує захисту [4].

Повертаючись до Конституції, потрібно сказати, що в статті 10 також вказується, що державна мова повинна застосовуватися в усіх сферах суспільного життя та на всій території країни. Це означає, що акти найвищих органів державної влади та управління України приймаються українською мовою. В Україні мовою діловодства, взаємовідносин державних, громадських органів, підприємств, установ і організацій, а також мовою сесій, конференцій, з'їздів, засідань, зборів, зібрань державних органів, підприємств і організацій є українська мова. Державною мовою проводиться також, згідно з законом, виховання дітей у дитячих дошкільних установах, навчальна і виховна робота в загальноосвітніх школах. Абітурієнти, які вступають до вищих і середніх спеціальних навчальних закладів України, складають екзамен з української мови. Мовою офіційних засобів масової інформації є українська мова.

У ст. 24 Конституції закріплено недопустимість привілеїв чи обмежень за мовними ознаками, тобто, незнання української мови не може бути підставою відмови у прийнятті на роботу, але після прийняття на роботу відповідна посадова особа зобов'язана оволодіти мовою в необхідному обсязі.

Окремі статті Конституції містять вимоги про обов'язкове володіння державною мовою певних посадових осіб. У законодавстві України передбачена також вимога володіння українською мовою в обсязі, достатньому для спілкування особами, які вступають до громадянства України.

З одного боку, Конституція захищає українську мову, але, з іншого, – підтримує розвиток мов національних меншин. Стосовно цих груп громадян, згадана стаття 10 гарантує вільний розвиток, використання і захист мов національних меншин, що живуть в Україні. Громадянам надається право користуватися своєю національною або будь-якою іншою мовою. Держава активно сприяє вивченню мов міжнародного спілкування.

Наприклад, вивчення іноземних мов входить до програми середніх загальноосвітніх і вищих навчальних закладів.

Конституційний Суд України у справі про офіційне тлумачення положень статті 10 Конституції України про застосування української мови [2] вирішив: «Виходячи з положень статті 10 Конституції України та законів України щодо гарантування застосування мов в Україні, в тому числі у навчальному процесі, мовою навчання в дошкільних, загальних середніх, професійно-технічних та вищих державних і комунальних навчальних закладах України є українська мова. У державних і комунальних навчальних закладах поряд з державною мовою відповідно до положень Конституції України, зокрема частини п'ятої статті 53, та законів України, в навчальному процесі можуть застосовуватися та вивчатися мови національних меншин».

За дискримінацію державної мови запроваджується адміністративна відповідальність. У різних сферах за порушення мовної політики особам загрожуватиме різний штраф. Однак ця норма набуде чинності лише через три роки після прийняття закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (25.04.2019 р.) [3] і не стосуватиметься приватного спілкування.

Дуже прикро визнавати, що навіть в умовах незалежної держави значна частина українського суспільства дуже повільно й болісно позбавляється від комплексу байдужості, меншовартості та зневажливого ставлення до своєї мови, культури, традицій, звичаїв, історії. Однак цей процес необхідний і неминучий для збереження мови та захисту мовних прав на території України.

Список використаних джерел

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Рішення Конституційного Суду України у справі про офіційне тлумачення положень статті 10 Конституції України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-99#n54>.
3. Закон «Про забезпечення функціонування української мови як державної». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19>.
4. Зубков М. Г. Українська мова. Універсальний довідник. К., 2005. С. 496. URL: <https://ukrolib.wordpress.com/2015/12/27/українська-мова-універсальний-довід>.

Кришталь Дар'я Сергіївна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Інституту кримінально-виконавчої служби
Науковий керівник: доцент кафедри
юридичного документознавства навчально-
наукового інституту № 1 Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук *Ялова О. В.*

ПРОФЕСІЙНЕ СПІЛКУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

Працівники Національної поліції перебувають у самій гущавині людських стосунків, вони не стоять над і поза суспільством. Від їхньої культури та моральних устоїв багато чого залежить у стабілізації суспільних відносин.

У зв'язку з цим активізуються проблеми морального виховання працівників поліції, культури їхнього мовлення, їхньої професійної моралі та службової етики. Ці проблеми в силу тієї ролі, котру відіграють працівники поліції у суспільстві, мають безпосереднє практичне значення, а тому ми повинні досліджувати професійне спілкування працівників правоохоронних органів.

Дослідженню вдосконалення службової мовної етики поліцейських присвятили праці такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як О. В. Беца, І. В. Ващенко, Л. Вовенарг, І. С. Войцехівська, А. А. Гусейнов, Н. П. Довгань, В. М. Кукушин, Л. М. Коновалов, О. М. Корнев, В. С. Малахов, О. Л. Націєвський, О. О. Небрат, В. Н. Панферов, Я. В. Подоляк, Ю. А. Полетухін, І. Риданов, В. І. Ряшко, Л. Д. Столяренко, Ф. І. Хміль, Ю. А. Шрейдер та ін.

Питання професійного спілкування поліцейського є доволі актуальним у даний час, адже саме поліцейські перебувають у самому серці людських відносин, їхні навички правильного спілкування є основним знаряддям їхньої праці. Образ сучасного поліцейського має уособлювати такі якості, як витримка, тактовність, ввічливість, уміння правильно виражати свої думки, направляти діалог з громадянами відповідно до їхніх потреб.

У жодному випадку працівник поліції не повинен бути зверхнім, різким, зухвалим, ні в якому разі не повинен своїм словом принижувати права та гідність людини.

Дуже цікавим є той факт, що 19 лютого 2019 року було проведено опитування громадян Вінницької, Волинської, Донецької, Рівненської, Тернопільської, Хмельницької,

Дніпропетровської, Житомирської, Миколаївської, Херсонської, Київської області, яке проводив Харківський інститут соціальних досліджень спільно з Харківською правозахисною групою.

Отже, більшість респондентів (58,8%), які протягом року контактували із поліцією, залишились задоволені результатом спілкування з поліцейськими. Так, зокрема 69,4% задоволені ввічливістю поліцейських. Ще частина опитаних (23,2%) відмітила байдужість з боку працівників поліції, а 6,1% заявили, що зіткнулися з грубістю. 33,9% були незадоволені результатом спілкування з поліцією.

Протягом року 30,4% опитаних були зупинені працівниками поліції. 66,4% з них вказали, що поліцейські поводитись ввічливо, 19,4% відмітили байдужість, а 13% розповіли про грубу поведінку поліцейських при спілкуванні.

З цього ми можемо зробити висновок, звернувшись до слів Роберта Піля: «Саме поліцейський повинен мати вищий рівень моралі, ніж інші громадяни, так як на нього покладено державою функції з охорони прав кожної людини.

Кожен працівник щодня повинен самовдосконалюватись та розвиватись, підвищувати свій професійний та культурний рівень та власним прикладом показувати лінію «моральності».

Для того, щоб покращити стан комунікативної та загальної культури поліцейського потрібно:

- активна співпраця з представниками засобів масової інформації, у тому числі з метою об'єктивного інформування населення про діяльність поліції;

- постійне формування і підтримання позитивного зовнішнього та внутрішнього іміджу (з урахуванням міжнародного досвіду) органів поліції шляхом підвищення рівня професійної компетентності поліцейських, покращення результатів їх діяльності;

- забезпечення безпосереднього діалогу між поліцією населенням під час особистих зустрічей громадян із керівниками Національної поліції, найкращими поліцейськими, які забезпечують правопорядок на конкретній території;

- проведення активної профілактичної, виховної, просвітницької роботи серед різних верств населення з метою запобігання правопорушенням, формування в різних категорій громадян відчуття особистої причетності до правового порядку в суспільстві, підвищення рівня правосвідомості суспільства;

– залучення найактивніших громадян до співпраці та стимулювання їх допомоги поліції у виконання конкретних правоохоронних завдань.

Підсумовуючи вищевикладене слід зазначити, що для того, щоб досягти високого рівня професійної етики та толерантного спілкування, поліцейський повинен завжди самовдосконалюватись, бути мужнім, працьовитим, скромним, доброзичливим. Висока моральна культура, гуманність, вихованість повинні бути характеристикою кожного сучасного працівника поліції. Його моральний образ та поведінка спілкування є важливим аспектом у його професійній діяльності. Культура поведінки кожного поліцейського впливає на налагодження та підтримання стосунків між громадянами та поліцією в руслі взаєморозуміння та поваги.

Від способу спілкування конкретного правоохоронця залежить громадська думка щодо всієї Національної поліції України. Поліцейський – це обличчя всієї правоохоронної системи держави, а отже важливо, щоб правоохоронець проявляв такт, коректність, доброзичливість, привітність, демонстрував бездоганне знання закону, чистоту мовлення та готовність завжди прийти на допомогу.

Список використаних джерел

1. Стрілецька М. В. Етика ділового спілкування: взаємини в колективі / [Електронний ресурс] / М. В. Стрілецька. – Режим доступу: <http://www.bizslovo.org/content/index.php/ru/diloviy-etyket/160-kerivnyk-pidlegliy/657-etyka-dil-spilk-vzaemnyuv-kolektyvi.html>.

2. Ануфрієва Н. Дещо про культуру спілкування // Міліція України. – 2001. – № 6.

3. Зубков М. Г. Сучасна ділова мова за професійним спрямуванням: 2-ге вид. випр. й доп.: Підручник. – Х.: Факт, 2006.

4. [Електронний ресурс] <https://hromadske.ua/posts/bilsh-nizh-polovina-ukrayinciv-vvazhayut-robotu-policiyi-neefektivnoyu-opituvannya>.

Куча Катерина Михайлівна,

курсант навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: доцент кафедри
юридичного документознавства навчально-
наукового інституту № 1 Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
філологічних наук, доцент *Юлдашева С. А.*

РІДНА МОВА ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК КОНСОЛІДАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Роль рідної (української) мови як важливого чинника консолідації нації суттєво зростає в нових умовах розбудови української державності, вона стає опорою, що дасть змогу згуртувати українське суспільство для вирішення нагальних проблем сьогодення.

Здобуття Україною незалежності 1991 р. – епохальна подія в історії нашого народу, яка відкрила сенс його існування, дала йому змогу стати не просто державною, а й самодостатньою, творчою, європейською нацією з усіма прикметностями сучасного демократичного світу.

Нація (лат. *patio* – народ, плем'я) – історично сформована стійка спільність людей, об'єднана економічними, територіальними, мовними та культурно-психологічними зв'язками [1, с. 106].

На сучасному етапі державотворення відбувається творення в Україні політичної нації – інноваційної політичної реалії, нового етнополітичного феномена демократичного суспільства [2, с. 411]. Йдеться про формування нової державної нації у широкому розумінні – «політичної нації».

Сьогодні на перший план виступає і проблема реального поновлення на рідній землі рідної мови в своїх правах, особливо в південних та східних регіонах України.

Причин існування мовних проблем кілька. Розглянемо основні з них.

Насамперед, це намагання певних політичних сил як в Україні, так і за її межами зробити все, щоб не дати об'єднатись українцям у єдину націю. «Нація, як і будь-яка інша спільнота людей, не може ні сформуватись, ні існувати без спілкування її членів, без збереження ними історичної пам'яті, надбань духовності, самоусвідомлення, без ідентифікації – відчуття

приналежності до цієї спільноти. Універсальним засобом здійснення всього цього є мова. Вона забезпечує єдність функціонування і розвиток національного організму в просторовому та часовому вимірах» [3, с. 17].

Добре розуміючи роль рідної мови в становленні нації, маючи «великий досвід» боротьби з нею (укази Петра I, Валуєвський циркуляр, Емський указ, лінгвоцид тоталітарної радянської системи, рекомендації Ташкентської конференції (1979) і, насамкінець, проголошення російської мови офіційною (1990), певні політичні сили й сьогодні намагаються різними способами зашкодити становленню української мови як державної.

Головні з них – це намагання надати російській мові статус офіційної, штучне створення так званої проблеми «русскоязычного населення». Мабуть, окремі політики сьогодення свідомо (а, може, через незнання) забувають ті століття рабства, упродовж яких знищувалася культура українського народу, його інтелігенція, десятиліття панування тоталітарної системи, коли все робилося для того, щоб «злилися нації», щоб сформувався універсальна мова (російська).

Попри те, що Україна вступила вже в друге десятиріччя суверенності своєї держави, рабська психологія, комплекс неповноцінності й меншовартості міцно укоренились у свідомості значної частини українців. Гірко відчувати те, що ми не можемо усвідомити себе державною нацією, як французька, німецька, іспанська, італійська та ін. Комусь вигідно, щоб нові покоління українців виростили, не відчуваючи належності до України, нехтуючи національною гордістю й національною ідеєю.

А тому запровадження української мови в усі галузі народного життя, відродження історичної правди про Україну – мабуть, найголовніші компоненти, що об'єднують Схід і Захід нашої держави, оживлюють етнографічну й духовну спорідненість її регіонів. Але, щоб Україна стала європейською демократією, цього замало. Національна свобода лише тоді справжня, коли не тільки уособлює субстанцію народного руху, а й створює та підтримує соціальну рівновагу в суспільстві [4, с. 189].

Сучасна західноєвропейська демократія довела, що криваві класові зіткнення назавжди відійшли в минуле, а рушієм суспільного розвитку стали наукові відкриття, новітні виробничі технології, поєднані з чинними законами, серед яких найважливіший – право людини і нації на свободу. Бути вільною людиною і вільною нацією можна тільки в державі,

де немає загрози національній мові, духовності, традиції, культурі, а влада гарантує та розвиває соціальну справедливість, іншими словами, де панує національна ідея [3, с. 704].

Національна ідея – це творець, захисник, відновлювач і будівничий державності народу, його рух свободи, вищий рівень самоусвідомлення, ознака інтелектуальної зрілості, його здатність впливати на формування позитивного для себе політичного міжнародного клімату [3, с. 15].

«Українська національна ідея впродовж невольничих століть рятувала наш народ від загибелі. Вона була вірою в нашу державу, демократичну, європейську майбутність. Сьогодні це – життєво мобілізаційна мотивація для творчих вчинків уже звільненого народу в ім'я збереження й ненастанного вдосконалення своєї держави. Це та гідність, яка обертає рабську психіку в свідомість вільної людини, а народові дає безсмертя» [3, с. 13]. Саме тому мова у М. Грушевського, першого Президента України, розглядається як культурно-національна сила, а українську ідею він завжди сприймав як єдність політичну й мовну.

«Centerlinquafacit» – мова творить народ. Ця римська максима як ніколи актуальна для сучасної України, оскільки єдина мова консолідує націю, згуртовує суспільство, а отже, сприяє економічному розвитку нації. Єдина мова – основна ознака й найважливіша умова існування нації, запорука її повноцінної, плідної участі в духовному житті людства і власного поступального розвитку. З мови починається і мовою зміцнюється держава. Відмовитися від єдиної державної мови – це значить зрадити державу [3, с. 22].

Саме тому керівники держави, та ще й такої, як Україна, повинні краще від мовознавців і письменників розуміти, що означає мова корінної нації, державна мова. Це, крім усього, своєрідна зброя. Це завжди розуміли наші вороги і недруги, це вони добре розуміють і нині, тому так поспішають вибити з наших рук оту зброю, щоб потім безмовний народ швидко перетворити на покірну масу і повністю зросійшити. Уся наша історія й гіркий досвід переконали, що справжнім гарантом незалежності України має бути добре захищена державна мова, про що треба дбати в першу чергу [6, с. 34].

Державна мова – це інструмент злагоди, єднання всіх громадян держави навколо загальнодержавних проблем, це інструмент добробуту й захисту інтересів громадян держави. Якщо суспільство повним обсягом не послуговується державною мовою,

на нього чекають колосальні екологічні, політичні, духовні й інтелектуальні втрати.

Мова – твердиня народу й визначальна ознака нації, скарбниця її культурних надбань, засіб спілкування та консолідації суспільства. Питання мови – фундаментальне й перехідне для кожного українця. Головною рушійною силою здобуття українцями своєї держави була потреба в самозбереженні, де мові відводилося вирішальне значення. І кожна держава, по суті, стає тим самим механізмом самозахисту, який покликаний боронити, підтримувати всіх, хто причетний до єдиного національного організму. Саме необхідність національного відродження, як і повнота функціонування рідної української мови, всіх нас об'єднала, коли ми виборювали право на свою державу.

Отже, у наш час особливо важливого значення набуває збереження національних традицій.

Завдяки їм функціонує й розвивається національна мова, без якої неможливе існування нації, оскільки зречення своїх національних традицій, рідної мови рівнозначне зреченню своєї національності. Саме тому необхідне збереження та примноження своїх національних традицій, рідної мови. Тільки такий шлях забезпечить нормальний розвиток народу.

Список використаних джерел

1. Пірен М. Формування політичної нації – важлива умова державотворчого процесу в Україні // Вісн. НАДУ. – 2004. – № 3. – С. 411–419.
2. Іванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація. – Дрогобич: Вид. фірма «Відродження», 1994. – 218 с.
3. Павличко Д. Українська національна ідея: Статті, виступи, інтерв'ю. Документи. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. – 771 с.
4. Лупій О. Мова як надійна зброя // Слово Просвіти. – 2005. – С. 22.
5. Томенко М. Сучасний українській патріотизм, або Як об'єднати Україну // Уряд. кур'єр. – 2005. № 5.
6. Дзюба І.М. Починаймо з поваги до себе: Ст., доп. – К.: Вид. центр «Просвіта», 2002. – 59 с.

Лагодич Тетяна Павлівна,

курсант навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: доцент кафедри
юридичного документознавства навчально-
наукового інституту № 1 Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент *Красницька А. В.*

ПРАВОТВОРЧА ПОМИЛКА ЯК РЕЗУЛЬТАТ НЕДОТРИМАННЯ ВИМОГ ЮРИДИЧНОЇ ТЕХНІКИ

Становлення в Україні правової держави вимагає належного розвитку системи законодавства, створення якісних, точних і досконалих за формою та змістом законодавчих актів. Доречним є твердження, що останнім часом все більше уваги приділяється якості нормативно-правових актів. Порушень у цій сфері занадто багато, що пояснюється ігноруванням правил юридичної техніки. У зв'язку з цим зростає соціальне та правове значення юридичної техніки, важливим призначенням якої є усунення недоліків, прогалин нормативно-правових актів, надлишковості та дублювання правового матеріалу [1, с. 12]. Цілковито слушно зазначено, що будь-які відступи від правил-вимог юридичної техніки, формальної логіки, лексики, граматики дають підстави кваліфікувати їх як помилки правотворчості та правозастосування, що погіршують якість правового акта, тому що в результаті виникають суперечності, нечіткі положення, встановлені санкції не відповідають суспільній небезпеці правопорушень [2, с. 139].

Проблема правотворчих помилок завжди була актуальною у правовій науці. Сьогодні у сфері дослідження питань юридичних помилок плідно працюють такі вітчизняні та зарубіжні вчені-правознавці: В. М. Баранов, І. О. Биля-Сабадаш, Ж. О. Дзейко, В. М. Карташов, Т. В. Кашаніна, В. М. Косович, А. В. Красницька, О. Б. Лісюткін, Т. М. Марітчак, Г. Р. Мурсалімов та ін.

Слід зауважити, що помилка є не просто відсутністю намірів завдати зло, зробити погано, порушити ту чи іншу норму. Помилка – це дія, протилежна правильному, здійснена ненавмисно [3, с. 12]. Помилка – це результат неправильної дії, вчинку, що не досягає поставленої мети. Помилки, пов'язані з неточністю дії та неадекватністю мислення, порушують певні правила. Неправильність мислення й дії порушує істинність змісту мислення та діяльності, і, таким чином, призводить до помилок. З погляду логіки, помилка – це викривлене пізнання

об'єктивної дійсності, що зумовлене особистими якостями суб'єкта і призводить до висновків непередбачуваного характеру. Таким чином, помилятися – значить допустити помилку, неправильність, неточність у чому-небудь [4, с. 29].

В. М. Косович упевнений, що правотворчі помилки як недоліки у змісті та формі нормативно-правових актів зумовлені неналежним використанням засобів правотворчої техніки, в основі яких лежить комплекс політичних, економічних, гносеологічних, соціальних, юридичних та інших факторів [5, с. 15]. О. Д. Третьякова вважає, що правотворчі (законодавчі) помилки можна визнати неточностями, які виникають у результаті діяльності правотворчих органів, викривлення законодавства, які не дозволяють його реалізувати відповідно до мети і завдань правового регулювання суспільних відносин [6, с. 1120]. А. В. Красницька зазначає, що правотворча помилка як різновид юридичної помилки – це втілений у нормативно-правовому акті результат недотримання правотворчим органом правил-вимог юридичної техніки, законів формальної логіки, правил сучасної української мови, який порушує загальні принципи або конкретні норми правотворення та призводить до прийняття нечіткого і неякісного за формою/змістом акта, що знижує його якість, і призводить до шкідливих соціальних та юридичних наслідків для правозастосовного процесу [7].

М. Л. Ванчак виділяє наступні ознаки правотворчих (законотворчих) помилок: 1) вона являє собою негативний результат внаслідок неправильної дії суб'єктів права в законотворчості; 2) як правило, має неумисний характер; 3) має об'єктивно-правове значення; 4) перешкоджає реалізації суб'єктивних прав та інтересів, що охороняються законом; 5) потребує юридичного розгляду (виправлення, видалення тощо) [8, с.235].

Проаналізувавши теоретичний і практичний матеріал, ми прийшли до висновку, що основними ознаками правотворчих помилок є: а) вони виникають у процесі правотворення; б) вони не співвідносяться з реальними суспільними відносинами і тим, що законодавець намагається реалізувати в правовій нормі; в) викликають суперечність між чинними нормативно-правовими актами; г) невідповідність законодавства соціальному, економічному, політичному становищу в країні.

Необхідно виділити властивості правотворчих помилок, які впливають на їх формування у правотворчій діяльності: помилка у правотворчості є наслідком омани; вона знижує якість прийнятих законів; має неумисний характер; за вчинені помилки суб'єкти не несуть юридичної відповідальності; вони завжди викликають

негативний результат; суб'єктом вчинення помилки може бути лише спеціально уповноважений суб'єкт; правотворча помилка перешкоджає реалізації суб'єктивних прав та інтересів, що охороняються законом; повинна бути офіційно визнаною; для виправлення правотворчої помилки встановлюється певна процедура; створює причини для допущення помилки у правозастосуванні.

Для розкриття правової природи правотворчих помилок важливою є їх класифікація. Поширеними критеріями класифікації правотворчих помилок є: галузі законодавства; зовнішня форма джерел права, в яких допускаються помилки; сфери впливу; ступінь істинності; характер відкритості; ступінь поширення; елементи структури правової норми, в яких допущено помилку; характер наслідків тощо. Зокрема, Ж. О. Дзейко виділяє наступні види помилок: а) за галузями законодавства: у конституційному, цивільному та ін.; б) за галузями права: у приватній чи публічній галузях; в) залежно від обсягу: повні та часткові; г) за ступенем істинності: спірні та безспірні; г) за зовнішньою формою актів, при створенні яких допускаються помилки: кодексів, законів тощо; д) за сферами застосування: в економічній, політичній та ін.; е) залежно від ознак, що характеризують якість закону, при закріпленні яких допущені помилки при застосуванні правил і засобів законодавчої техніки: ознаки, які характеризують його зміст, та ознаки, що стосуються його зовнішньої форми, тощо [9]. В. М. Косович пропонує досить широку класифікацію: а) за галузевою приналежністю; б) за ступенем юридичної урегульованості; в) за психологічним механізмом формування; г) за видами нормативно-правових актів; г) за соціальною значимістю та юридичними наслідками; д) за структурними елементами юридичної норми; е) за способом допущення; є) за ступенем поширення; ж) за способом виявлення; з) за змістом та формою зовнішнього прояву. До змістових (сутнісних) відносять економічні, політичні, аксіологічні, психологічні, гносеологічні. До формальних – логічні, помилки правотворчої техніки [5, с. 3–7].

Узагальнивши погляди вчених, вважаємо за доцільне виділити наступні види правотворчих помилок: а) за формою зовнішнього вияву – правові, логічні, лінгвістичні помилки; б) за видами нормативно-правових актів – помилки у законодавчих актах та помилки у підзаконних нормативно-правових актах; в) за галузевою приналежністю – помилки в публічному і приватному праві, матеріальному та процесуальному праві.

Слід зауважити, що причини правотворчих помилок досить різноманітні, адже зумовлені складністю правотворчості. Уся сукупність причин виникнення правотворчих помилок поділяється на: а) суб'єктивні причини, які стосуються особистості правотворця як суб'єкта правотворчості, його волі та свідомості. Серед них виділяють: невисокий рівень підготовки спеціалістів у сфері юриспруденції; поспішність у розгляді та прийнятті законів; порушення технології законодавчого процесу; недотримання та ігнорування встановлених/вироблених на практиці процедур створення законів; незнання багатьма суб'єктами та учасниками законопроектної діяльності чинного законодавства, методики законотворчості; недосконале знання або неналежне використання вимог юридичної техніки; недосконале знання сучасної української мови; неякісна робота розробників правових актів та експертів, які здійснюють правову та лінгвістичну експертизи нормативно-правових актів; невідповідність нормам міжнародного права; б) об'єктивні причини – факти дійсності, які існують незалежно від волі та свідомості суб'єкта правотворчості. До них належать: необхідність у стислі терміни заново створювати/оновлювати законодавчі акти; наявність колізій; зайве дублювання; прогалини в праві; наявність оціночних понять; постійний розвиток суспільних відносин, за якими не встигає законодавець тощо.

Таким чином, ризик правотворчих помилок значно знизиться, якщо підготовка законопроектів буде здійснюватися відповідно до вимог юридичної техніки, формальної логіки, норм сучасної української літературної мови.

Список використаних джерел

1. Красницька А. В. Правила-вимоги юридичної техніки щодо процесуальних актів кримінального судочинства. *Юриспруденція : теорія і практика*. 2009. № 1. С. 12.

2. Красницька А. В. Процесуальні акти кримінального судочинства : юридична техніка, шляхи вдосконалення : Дисертація на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза / А. В. Красницька. Київ, 2008. с. 139.

3. Мурсалімов Г. Р. Юридические средства преодоления правоприменительных ошибок (теоретико-методологический аспект) // Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Москва, 2009, с. 12.

4. Красницька А.В. Правозастосовні помилки у текстах процесуальних актів кримінального судочинства. *Судова апеляція*. 2009. № 1 (14). с. 29.

5. Косович В.М. Правотворчі помилки – як наслідок помилок у правотворчій техніці // *Проблеми державотворення і захисту прав людини* : Матеріали XV регіональної наук.-практ. конф. Львів : Юрид. фак-тет Львів. нац. ун-ту імені Івана Франка, 2009. 412 с.

6. Третьякова О.Д. Законодательные ошибки как следствие конвергации правовых систем. *Правотворческие ошибки: понятие, виды, практика и техника устранения в постсоветских государствах* : матеріали Міжнарод. науч.-практ. круглого стола / под ред. В. М. Баранова, И. М. Мацкевича. – Москва : Проспект, 2009. 1120 с.

7. Красницька А. В., Підвисоцький В. В. Юридичне документознавство: мультимедійний посібник. Київ : НАВС. Лекція 5. URL: https://arm.naiiu.kiev.ua/books/legal_documentation/info/lec2.html.

8. Ванчак М. Л. Поняття законотворчих помилок у кримінальному праві. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія юридична. № 3. 2011. С. 235.

9. Дзейко Ж.О. Помилки при застосування правил і засобів законодавчої техніки. URL: lib.ukma.edu.ua/Pratsi_vyklad/D/Dzeyko_Pomilki.pdf.

Лобасова Дар'я Костянтинівна,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: старший викладач кафедри юридичного документознавства навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ
Проценко Г. П.

НАБУТТЯ ГРОМАДЯНСТВА І ДЕРЖАВНА МОВА

Мова – це не просто спосіб спілкування, а щось більш значуще. Мова – це всі глибинні пласти духовного життя народу, його історична пам'ять, найцінніше надбання віків, мова – це ще й музика, мелодика, фарби, буття, сучасна, художня, інтелектуальна і мисленева діяльність народу (Олесь Гончар).

Громадянство – юридично визначений, стійкий, необмежений у просторі правовий зв'язок між особою і певною державою, що визначає їхні права та обов'язки.

Згідно зі статтею 7 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» обов'язковим для набуття громадянства України є знання державної мови.

1. Особа, яка має намір набути громадянство України, зобов'язана засвідчити відповідний рівень володіння державною мовою.

Особи, які мають визначні заслуги перед Україною, у тому числі іноземці та особи без громадянства, які в установленому законодавством України порядку проходять військову службу у Збройних Силах України та нагороджені державною нагородою, і особи, прийняття яких до громадянства України становить державний інтерес для України, мають право на набуття громадянства України без засвідчення рівня володіння державною мовою. Такі особи зобов'язані опанувати державну мову на рівні, визначеному законодавством, упродовж одного року з дня набуття громадянства.

2. Вимоги до рівня володіння державною мовою, необхідного для набуття громадянства України, визначає Національна комісія зі стандартів державної мови.

3. Складання іспиту на рівень володіння державною мовою, необхідний для набуття громадянства України, здійснюється в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Раніше для підтвердження знання української мови іноземним громадянам було достатньо довідки, яку видавали навчальні заклади чи освітні установи, а зараз Кабінет Міністрів України планує запровадити сертифікаційний іспит з української мови. Однак на розроблення вимог до рівня володіння державною мовою, а також порядку проведення відповідного іспиту відводиться 2 роки, тобто засвідчення рівня володіння державною мовою передбачене Законом з 16 липня 2021 року. Як буде проходити іспит для іноземців на знання української – наразі лише обговорюється, але за основу буде взято напрацьований досвід інших країн та рекомендації Ради ЄС.

Отже, варто розглянути досвід проведення таких іспитів іншими країнами, які у такий спосіб, крім видачі паспорта, прищеплюють повагу до держави тим, хто дійсно хоче стати її громадянином.

Польща: сертифікація на знання польської обов'язкова з 2012 року

У сусідній Польщі знання державної мови для отримання громадянства потрібно обов'язково підтверджувати сертифікаційним іспитом з 2012 року. За проведення іспитів на

отримання сертифікату раніше відповідала тільки Державна комісія підтвердження знання польської мови як іноземної, яка мала свої представництва в інших країнах. Але зі збільшеннями попиту на складання іспитів з польської мови з 2015 року такі сертифікати дозволили видавати також освітнім закладам, які проводять навчання у сфері польської філології, а також школам навчання мови, інститутам і польським школам за кордоном. З цього ж часу знання мови оцінюється за шістьма рівнями, встановленими Радою Європи: початковий A1, початковий ускладнений A2, середній B1, просунутий B2, рівень підвищеної складності C1 і рівень досконалого володіння мовою C2.

Сам сертифікаційний іспит на знання польської мови складається з 2 етапів – письмового і усного. Письмовий триває 225 хвилин і складається з 4-х частин: аудіювання (30 хв), знання граматики (60 хв), розуміння написаного тексту (45 хв) та письмової мови (90 хв). Кожна з цих частин оцінюється у 40 балів. Усний етап включає 2-3 завдання, приміром, опис ситуації на картинці, причому з висловленням власної думки з цієї тематики (на що дається 15 хвилин). Усне мовлення оцінюється також у 40 балів, а в сумі за іспит можна набрати 200 балів. Щоб скласти іспит, по кожній його частині потрібно набрати не менше 24-х балів, тобто 60%. Оплата за кожен із рівнів відрізняється, наприклад, здати екзамен на рівні B1 коштує 60 євро, на рівні B2 – 80 євро, на рівні C2 – 100 євро.

Іспанія: знати не тільки мову, але й державний устрій та історію

В Іспанії рівень володіння державною мовою для отримання громадянства підтверджується сертифікатом DELE (Diploma de español como lengua extranjera) Знання іспанської мови за цим дипломом сертифікують у 48 країнах світу за трьома рівнями – початковим, середнім і вищим

Екзамени включають так само 5 традиційних етапів. Перший – читання текстів, після чого слід обрати правильної відповіді на питання. Другий – письмо, тобто написання твору. Третій – аудіювання. Четвертий – тести на знання лексики та граматики, де потрібно обрати правильне слово чи фразу. Останній, п'ятий етап – мовлення, що передбачає бесіду з членами комісії і триває 10–15 хвилин. Щоб успішно скласти екзамен зі знання іспанської, потрібно отримати «складено» на всіх етапах. Вартість складання тесту на початковому, середньому і вищому етапах так само відрізняється і складає 40, 55 і 65 доларів відповідно.

На відміну від Польщі, де для отримання громадянства потрібно подати пакет документів і сертифікат зі знання державної мови, в Іспанії, окрім цього, потрібно пройти іспит на знання історії, конституції та державного устрою.

США: претенденти найбільше хвилюються за знання Конституції

У Сполучених Штатах, щоб отримати громадянство, не потрібно засвідчувати знання мови окремим сертифікатом. Але іспит на громадянство так само, як і в Іспанії, включає в себе знання історії та політичного устрою країни – для цього треба знати відповідь на 100 запитань. Офіцер Служби громадянства та імміграції США може перевірити у майбутнього американця вміння читати, писати, говорити та розуміти англійською. Завдання розраховані навіть на початковий рівень мови, а необхідний словниковий запас, а вправи і теми для обговорення розміщуються на сайті Служби. Але найчастіше рівень володіння англійською визначається за співбесідою, на якій можуть запитати деталі з біографії чи особливості країни, з якої приїхав претендент. За словами киянина, який зараз готується до іспиту на американське громадянство, він, як і інші претенденти, більше хвилюються за власні знання історії США та Конституції, ніж за чистоту володіння англійською. Чому у знанні англійської США здаються такими лояльними? Річ у тім, що до отримання громадянства студенти чи працівники, які сюди приїжджають на тривалий час, обов'язково здають сертифікований іспит на знання мови. А тому здавати його вдруге вже для оформлення громадянства просто зайве.

Латвія: сувора міграційна політика почалася одразу після розпаду Радянського Союзу

Латвія так само належить до країн, де для отримання громадянства потрібно знати не лише мову, а й основні положення Конституції, текст державного гімну, історію та культуру. Але на відміну від США, очі отримати громадянство цієї країни (а це переважно росіяни) найбільше нарікають саме на складність вивчення латиської мови, яка належить до балтійської мовної групи. До речі, самі латвійці спілкуються латиською мовою дуже швидко і не завжди дотримуються правил у мовленні.

Для отримання латвійського громадянства необхідно скласти екзамен з латиської мови на категорію не нижче середнього рівня (B1). Іспит на знання мови складається з чотирьох частин: слухання, читання, письмо та ведення діалогу,

і оцінюється за тестовою системою. Екзамен вважатиметься складеним, якщо правильні відповіді становитимуть 51%.

Отже, стаття 7 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», в якій передбачено обов'язковість знання державної мови для набуття громадянства України, відповідає сучасному розвитку нашої держави та уже довгостроковому досвіду інших країн.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25.04.2019 [Електрон. ресурс] / Відомості Верховної Ради України [Режим доступу]: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19>, ст 7.

2. Закон України «Про громадянство України» від 25.08.2019 [Електрон. ресурс] // Відомості Верховної Ради України. [Режим доступу]: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14>, ст.ст. 9, 6, 1.

3. Українська правда [Електрон. ресурс]. [Режим доступу]: <https://www.pravda.com.ua/news/2018/06/1/7182032>.

Лощиніна Каріна Андріївна,

курсант навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: доцент кафедри юридичного документознавства навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, кандидат філологічних наук, доцент ***Юлдашева С. А.***

МОВНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ

Це тема не нова – вже хтозна з яких часів. І може скластися враження, що це суто наш, український, безнадійний привілей у добу високих технологій, клонування і тендерних студій.

Але насправді це не так. Уся історія людства сповнена конфліктів і трагедій на мовному ґрунті; фіксує безліч і героїчних, і безглузких, і героїчно-безглузких вчинків та форм поведінки і окремих людей, і більших або менших суспільних груп. І в сучасному світі вогнища різнорівневого мовного напруження можна бачити на просторі всіх континентів, за винятком хіба Антарктиди [1, с. 23].

Раціоналістична свідомість схильна зводити пояснення цього феномена до живучості архаїчної психіки, колективного

егоїзму, душевної нерозвиненості та інших виявів гуманістичної недостатності. Ілюзорне і небезпечне пояснення! Воно впливає з абсолютизації комунікативної функції мови – як засобу спілкування між людьми. Насправді ж мова – явище незмірно глибше і важливіше, вона не зводиться до жодної із багатьох своїх функцій. У мові концентрується сама сутність людського буття людини, історичного буття народу. Це переконливо довели філософія, психологія, соціолінгвістика ХІХ і особливо ХХ століття. Звідси фундаментальна цінність мови як основи самоідентифікації людини і народу. Звідси ж і її провокативна роль у конфліктах самостверджень на особистісному рівні та на рівні національних спільнот [1, с. 29].

Певна річ, людська думка завжди шукала виходу з лабіринту мовних колізій. Пропонувалися і паліативи, і радикальні рецепти. До останніх відносяться насамперед різні проєкти досягнення мовної єдності людства. Попри принципову можливість використання штучної або природної міжнародної мови у спеціальній вузькоінформативній функції, – в ширшому, буттєвому розумінні всі ці проєкти виявлялися утопіями, а спроби їх примусової реалізації нерідко призводили до непоправних духовних втрат і ставали концентрованим вираженням національного гніту.

Нині гуманістична свідомість людства шукає інших підходів до цієї світової проблеми. В основу пошуків має бути покладений принцип, прийнятний для всіх. Він є. Це – принцип абсолютної самоцінності кожної мови і кожної культури, відповідно до абсолютної самоцінності кожної людини і кожного народу. Але від загального принципу, навіть прийнятного для всіх, – шлях до конкретних розв'язань конкретних проблем тяжкий, плутаний і часом нездоланий.

Об'єктивну складність питання, як і суб'єктивні його ускладнення, можемо бачити на прикладі України.

Почнемо з очевидного. Очевидним у нашій українській ситуації є те, що українська мова може повноцінно розвиватися лише в Україні, тоді як російська основну свою «базу» має не в Україні, а в Росії, як угорська – в Угорщині, польська – в Польщі і т. д. Очевидним є і те, що в Україні українська мова – мова так званої «титальної», корінної і найчисельнішої нації – не є повноприсутньою в суспільному житті. Вона витіснена на периферію засобів масової інформації, наукового життя, зрештою і міського побуту – за винятком міст Західної України. «Працездатність» української мови паралізується, а таким чином

гальмується і її внутрішній розвиток, звужується простір спілкування нації. Відповідно, панівні висоти посідає – або, щоб уникнути асоціацій, пов'язаних зі словом «панівний», – переважною в багатьох сферах життя є російська мова, російська культура, звичайно, не в їхній натуральності, а у специфічній редукованості запозичення [1, с. 33].

Постає кілька запитань: чи це нормально; чи це справедливо; як це пояснюється; як може розвиватися ця ситуація далі?

Тут існує суто прагматичний підхід – прагматичний з погляду інтересів комфортно влаштованих груп: оскільки маємо справу з певною реальністю, треба її санкціонувати і з неї виходити. Однак цей видимо простий і зрозумілий підхід насправді є принципово конфронтаційним і принципово безперспективним: адже не всяка реальність є розумною і морально легітимною, а з цією реальністю багато українців – власне, всі українці, які зберегли свою національну і мовну ідентичність, ніколи не погодяться. Не кажу вже про те, що ця реальність суперечить самій ідеї української держави. Адже зникнення мовно-культурної ідентичності – це зникнення нації.

Є прямо протилежний підхід, зумовлений гостро дискомфортом самопочуттям інших суспільних груп: використовуючи всю потугу держави (насправді малопотужної!), рішуче змінити реальну ситуацію в бік забезпечення українській мові належного їй домінантного місця в усіх сферах суспільного життя.

За всієї виправданості і невідкличності цієї мети, засоби, що впливають з такого романтично-волютаристського підходу, здаються, по-перше, малопродуктивними – з огляду на принципову обмеженість адміністративних можливостей нетоталітарної держави; по-друге, морально і психологічно не бездоганними; по-третє, також здатними провокувати конфронтаційність, з огляду на непоступливість частини так званого «російськомовного» населення, підігріту відповідною пропагандою всередині України й ззовні [2, с. 66].

Але є і третій підхід, елементи якого і були, і будуть предметом багатьох обговорень та дискусій.

Отже, мовне питання не можна розглядати ізольовано від усієї політичної, соціально-економічної та культурної ситуації. Нині втрачено ту ініціативу в мовній політиці, яка починала народжуватися в час здобуття незалежності.

Причини – і в об'єктивних обставинах (кризовий стан суспільства, зниження престижу українськості внаслідок

соціальних розчарувань), і в суб'єктивних (незацікавленість державних структур, «втома» громадських інституцій, пряма політична протидія з боку певних груп).

Список використаних джерел

1. Залізняк Г., Масенко Л. Мовна ситуація: день сьогоднішній та прийдешній. – К., 2001. 64 с.
2. Матіяш Б. Проблеми функціонування та розвитку державної мови в Україні: 90-ті роки ХХ століття // Державність української мови і мовний досвід світу. – К., 2000. – С. 273.
3. Погрібний А. Світовий мовний досвід та українські реалії. – К., 2003. – 190 с.

Мазуренко Марія Вікторівна,
здобувач ступеня вищої освіти магістра
навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ

ЮРИДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ ЯК ГАЛУЗЕВА СИСТЕМА ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИХ ПОНЯТЬ

Вивчення юридичної термінології як метамови сучасного правознавства належить до пріоритетів юридичної науки. Юридичні (або правничі) терміни не існують відокремлено, а функціонують лише в системі термінів, яка є цілісною, відносно стійкою, структурованою, єдиною за змістово-мовною ознакою, і виявляють певний зв'язок на поняттєвому, лексико-семантичному, словотвірному (дериватологічному) і граматичному рівнях, вступаючи в жорсткі закономірні відносини з іншими термінами.

Зазначену систему термінів вивчає юридична лінгвістика (франц. Linguistique – мовознавство, від лат. Lingua – мова) – міждисциплінарна галузь знань про взаємозв'язок мови і права, мовні засоби вираження правових понять і категорій, мовностилістичні ресурси у сфері правової комунікації. Термін «юридична лінгвістика» вперше ввів у науковий обіг німецький учений А.Подлех у своїй праці «Юридична лінгвістика» [1]. Залежно від конкретних сфер юридичної діяльності (законодавство, судочинство, нотаріат, адвокатура, юридична наука, юридична освіта тощо) юридична мова має функціонально-стильові та жанрово-стильові особливості. Вони є предметом вивчення юридичної лінгвістики.

Юридична термінологія у контексті юридичної лінгвістики, яка визначає основні напрями досліджень у цій галузі, а саме: історія юридичної мови; юридичне термінознавство; юридична лексикографія; юридична текстологія; юридична стилістика; порівняльне юридичне мовознавство; судова лінгвістика, привертала увагу багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників, таких як: Н. В. Артикуца, С. П. Головатий, Ю. Є. Зайцев, Т. П. Кравченко, А. М. Ляшук, В. М. Протасов, П. М. Рабінович, О. А. Сербенська, В. М. Тертишник, І. Б. Усенко, А. А. Ушаков та ін.

За визначенням П. М. Рабіновича, юридичний термін – слово або словосполучення, що виражає поняття з правової сфери суспільного життя і має визначення в юридичній літературі (нормативно-правових актах, юридичних словниках, довідниках, енциклопедіях, наукових працях тощо) [2, с. 482]. На його думку, юридичний термін співвідноситься з правовим поняттям як першоелементом правового знання і слугує його знаковою (мовною) моделлю, репрезентованою у звуковій і літерній формах, а правове поняття, його внутрішній зміст, обсяг і структура є логіко-смісловою основою для окреслення термінологічного значення у формі дефініції, яка узагальнює найістотніші ознаки і взаємозв'язки правового явища.

Дещо в іншому, значно ширшому контексті розглядається юридична термінологія як об'єкт лінгвістичних досліджень у працях інших фахівців. Так, на думку М. Б. Вербенець, за тривалий період мовознавчих досліджень в Україні не було жодної спроби системного перегляду юридичної термінології з огляду на комунікативну стратегію національної мови, а також компаративний українсько-іномовний контекст, за винятком зіставного опису української та російської юридичних терміносистем. Із такого погляду важливим є комплексний типологічний аналіз юридичної терміносистеми української мови на тлі термінотворчих процесів сучасного світу. Для цього необхідно дослідницький інтерес скерувати, у першу чергу, на: з'ясування відповідності терміносистеми юридичних понять української мови національній правовій системі; виявлення основних шляхів становлення юридичної терміносистеми української мови; здійснення комплексного функціонально-типологічного аналізу терміносистеми управлінської юридичної мови; випрацювання принципу створення сучасного перекладного словника юридичної термінології; визначення

тенденцій та перспектив подальшого розвитку юридичної терміносистеми української мови [3].

Юридичний термін за походженням може бути питомим національним (відповідач, держава, закон, заповіт, злочин, суд, уряд) або запозиченим, наприклад, абандон (франц.), авізо (італ.), бойкот (англ.), вексель (нім.), евтаназія (грец.), омбудсмен (швед.), юриспруденція (лат.). На підставі запозичень у системі юридичних термінів формуються гнізда похідних слів (адвокат – адвокатство, адвокатський, адвокатування, адвокатувати, адвокатура; нотаріус – нотаріальний, нотаріат). Аналогічно запозичуються також терміни-словосполучення (контракт – бартерний контракт, контракт без застереження, контракт довгостроковий, контракт на поставку товарів, контракт найму тощо) [3].

На основі поєднання національних та запозичених термінів і терміноелементів утворено значну кількість юридичних термінів (експертний висновок, імунітет свідка, кримінально-виконавче право). Особливий вид запозичень – інтернаціональний термін латинського і грецького походження (адвокат, алібі, інавгурація, конституція, політика, юстиція). Власне, й саме слово термінологія складається з латинського елемента *terminus* – межа, та грецького *logos* – вчення [2, с. 476]. Найпоширеніші юридичні терміни та усталені словосполучення часто вживають без перекладу і передають за допомогою трансформації: де-факто, де-юре, персона нон грата.

За структурою юридичний термін може бути простим (слово) або складним (словосполучення). Терміни-слова за лексико-граматичною належністю поділяють на іменники, прикметники, дієслова та прислівники. На думку П.М.Рабіновича, домінування іменникових форм зумовило субстантивний (лат. *Substantivum* – іменник) характер терміносистеми права [2, с. 482]. Термінологічні сполучення можуть бути дво-, три-, чотири- і багатокомпонентними (права людини, притягнення до кримінальної відповідальності). Серед юридичної термінології і номенклатурних назв дедалі більшого поширення набувають скорочені форми – абрєвіатури (Європарламент, Інтерпол, ОБСЄ, Мін'юст, ЦВК).

Мовознавчі дослідження вітчизняних і зарубіжних учених засвідчують, з одного боку, інтенсивність розвитку юридичної термінології впродовж останніх десятиліть, що пов'язане з інтерпретацією і глобалізацією світового розвитку, з другого боку, становлення і виділення окремої мовознавчої галузі –

юридичної лінгвістики, у лоні якої зосереджені сьогодні всі наукові розробки актуальних проблем юридичної термінології.

Аналіз функціонування юридичної термінології в Україні в усіх її вимірах (процес нормотворення, мовленнєва культура фахівців, упровадження усталених стандартів юридичної термінології на рівні держави) свідчить про непослідовне вживання термінологічних одиниць, порушення мовної цілісності текстів, калькування конструкцій із російської мови, невдалу синонімію, відсутність адекватних юридичних понять, низький рівень мовної культури (використання русизмів, діалектизмів, полонізмів тощо) [4].

У зв'язку з цим актуальними проблемами залишаються подолання синонімії у правових текстах, яка ускладнює трактування правових норм і є необґрунтованою та недоречною; впровадження єдиного термінологічно вивіреного та науково обґрунтованого з юридичного та з лінгвістичного погляду українського словника юридичних термінів; формування мовної культури правознавців на рівні усного і писемного мовлення.

Основою для вдосконаленого українського юридичного лексикону мають бути внутрішньомовні ресурси, однак юридична термінологія великою мірою виходить поза межі національної мови. Відтак іншомовні елементи будуть цінним надходженням за умови, якщо мова, яка їх запозичує, готова до їх абсорбції в свою усталену систему термінотворення і може адекватно реагувати на реальні потреби професійної діяльності соціуму.

Список використаних джерел

1. Podlech A. Rechtlinguistik. Grimm D. Rechtswissenschaft und Nachbarwissenschaften, Munchen, 1976, Bd 2. S. 110-128.

2. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С.Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М.П.Бажана. – Т. 6: Т–Я. – 2004.– 768 с.

3. Вербенець М.Б. Юридична термінологія української мови: історія становлення і функціонування: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Ін-т філології Київського нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. – К., 2004. – 15 с.

4. Яцишин Н.П. Юридична термінологія як спеціалізована система правових понять. Термінологічний вісник. 2013. Вип. 2(2). С. 99–103.

Малик Олександра Олександрівна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Інституту кримінально-виконавчої служби
Науковий керівник: доцент кафедри
юридичного документознавства навчально-
наукового інституту № 1 Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук *Ялова О. В.*

КУЛЬТУРНЕ МОВЛЕННЯ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Проблема культури мовлення в сучасний період розвитку нашої країни є актуальною і суттєвою. Інколи зустрічаються непорозуміння, де люди не можуть зрозуміти один одного. Це проблема суспільства, де люди не можуть підібрати правильне слово, щоб точно висловити ту чи іншу думку. Або через брак знань не можуть вірно трактувати слова, словосполучення, вислови і навіть речення.

Одною з головних причин даного явища є нестача знань і інколи неосвіченість суспільства. Це зумовлюється тим, що ми-люди, не хочемо або за деяких причин не можемо розвиватись. Зазвичай, ми не маємо бажання навчатись, стоїмо на місці, тим самим не формуємо в собі освічену особистість, можна сказати деградуємо.

Цікаві факти про українську мову. За різними даними, українська мова займає 25 місце за кількістю носіїв серед найпоширеніших мов у світі. Для 36 мільйонів осіб українська мова є рідною. Загалом у світі 45 мільйонів осіб, які володіють українською.

Для того, щоб збагатити свій внутрішній світ нам потрібно, перш за все, розвивати в собі бажання навчатись і бути учнем все життя. Треба розуміти, що мода змінюється, словниковий багаж збагачується і нам слід йти в ногу з часом. Це потрібно нам для того, щоб ми змогли в майбутньому розуміти нове покоління.

Але також хочу наголосити на тому, що не слід забувати минуле.

Наші пращури приклали максимум зусиль, для того щоб ми жили в злагоді, розвинутому та сучасному світі. Вони пройшли, нажаль, через криваві роки – першої та другої світової війни. Щоб надалі ці страшні речі не траплялись, ми повинні,

по-перше, вчитися розуміти один одного, по-друге, вміти домовлятися і йти на зустріч один одному.

Хай сучасна молодь засвоїть всі норми спілкування літературною мовою, оскільки молодь-це майбутнє будь-якої країни, її надія. Якщо сучасна молодь буде нехтувати культурою мовлення, то на наступні покоління взагалі не можна буде сподіватись.

З власного досвіду зустрічалось багато випадків, коли студенти не дотримувались літературних норм і використовували соціальний діалект: сленг, жаргони та відсутність мовних норм, що породжує просторіччя і суржик.

Крім цього, однією з найголовніших проблем залишається двомовність в нашій країні. А також, штучно утворена конфліктна ситуація, яка залишається не стабільною, обумовлюється хаотичною взаємодією української та російської мов. На нашу думку, єдиним вирішенням вище вказаної проблеми є розуміння самої мови та взаємозв'язок між українським суспільством та нашою державою.

Отже, мова – це не тільки засіб ефективного мовного спілкування, це і наука, і мистецтво усної переконуючої комунікації, що становить фундамент професіоналізму.

В умовах сучасного світу необхідно бути професіоналом вищого гатунку і треба зрозуміти і запам'ятати, що занадто мало мати професійні знання, добре знати свій фах. Імідж і кар'єрний ріст прямо пропорційно залежать від того, як ви зможете реалізувати свої знання, довести свій професіоналізм.

Безсумнівно, через слово, мову, мовну культуру. Недостатньо знати, що слід казати, більш важливо знати, як це сказати.

Успіх мовного професійного спілкування залежить від:

- мовця як особистості з індивідуальними якостями;
- його знання сучасної української літературної мови як основи мови професійного спілкування;
- уміння використовувати ці знання і втілювати інформацію у текст залежно від мети або ситуації. Тож говорімо рідною мовою культурно і грамотно, давайте з Вами будемо пам'ятати історію, читати класиків і тим самим піднімати свій рівень знань, щоб ми могли розуміти один одного: малий зі старчею, професор зі студентом, один одного між собою.

Список використаних джерел

1. Ануфрієва Н. Дещо про культуру спілкування // Міліція України. – 2001. – № 6.
2. Стрілецька М. В. Етика ділового спілкування: взаємини в колективі / [Електронний ресурс] / М. В. Стрілецька. – Режим доступу: <http://www.bizslovo.org/content/index.php/ru/diloviy-etyket/160-kerivnyk-pidlegliy/657-etyka-dil-spilk-vzajemnyv-kolektyvi.html>.
3. Сучасна українська лінгводидактика. Норма в термінології. Автор: Сергій Омельчук. Видатництво: Києво-Могилянська академія 2019 р.

Миронова Алевтина Сергіївна,

курсант навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: доцент кафедри
юридичного документознавства навчально-
наукового інституту № 1 Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
філологічних наук, доцент ***Клименченко С. Д.***

СЛЕНГОВІ УТВОРЕННЯ В МОВЛЕННІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Мова здобувачів вищої освіти Національної академії внутрішніх справ така ж різнобарвна, строката, здатна до сприйняття всього нового, як і її носії.

Адже курсантський колектив – це замкнений мікросоціум з суворим внутрішнім розпорядком та ієрархією відносин. Для здобувачів вищої освіти, які знаходяться у соціальній ізоляції на території свого інституту, використання жаргонізмів є одним із способів адаптації у новому середовищі, своєрідною спробою соціалізації серед однолітків цієї групи через наслідування її норм.

Під час спілкування можуть використовуватися наукові терміни, запозичені слова, стилістично забарвленні лексеми, просторіччя, діалекти та жаргони, а одним із основних складників розмовної лексики майбутніх юристів виступає сленг. Сленгові лексеми – це не шкідливе утворення мови, яке вульгаризує усну мову, а органічна та деякою мірою необхідна частина цієї системи.

Дослідженню сленгу приділяло увагу багато мовознавців: В. Хом'янов, Т. Нікітіна, Ю. Шевельов, Л. Нікольський, І. Ющук, В. Бондалетов, О. Горбач, Л. Ставицька, О. Тараненко, В. Балабін, Т. Ілик, В. Винник, Д. Ганич, С. Єрмоленко та інші.

Цікаво, що Д. Голсуорсі дає поняття сленгової мови як мови монетного двору, а Карл Сендберг – як мови, яка заочує рукава, плює на долоні і приступає до роботи, або як поезія простої людини тощо. Зрозуміло, що в науковому сенсі цінність таких визначень невелика, хоча з них все ж видно, що сленг вважається мовою простого люду й основою для творення національного словника

Спостерігаючи за мовним середовищем здобувачів вищої освіти Національної академії внутрішніх справ, можна помітити, що основним у мовній діяльності курсантів є спроба користуватися словом як засобом ствердження своєї інтелектуальної сили, що стає ознакою авторитету в колективі, та намагання шукати адекватні способи передачі своїх думок.

Дослідники вважають, що курсантський сленг виконує три основні функції: інформативну, спонукальну та експресивну. На нашу думку, він має ще одну надзвичайно важливу функцію – консолідує, адже він сприяє зближенню військових (курсантів), які раніше належали до різних соціальних груп. Його «карнавальність», експресивність та гумористичність – це своєрідний виклик статусу, спроба розрядити напруженість службової атмосфери, суворої дисципліни, жорсткості внутрішньої ієрархії. Сленгові утворення – пропуск у корпорацію людей у погонах, саме тому курсанти часто обмежують використання стандартизованих мовних одиниць на користь жаргонізмів, щоб стати частиною хоч і соціально обмеженої, але великої спільноти.

Розгляд цієї теми передбачав проведення моніторингового дослідження мовлення курсантів 2-го курсу (108 респондентів 201–204 груп), у ході якого було виявлено, що 30 % опитаних у мовленні ніколи не використовують молодіжний сленг, інколи – 44 %, часто – 18 %, досить часто – 8 %. Аналіз даних спонукає зробити висновок, що на ступінь поширеності сленгу серед здобувачів вищої освіти Національної академії внутрішніх справ впливають такі чинники, як вік, місце проживання, рівень освіти, засоби масової інформації, можливість або неможливість використання словесних засобів спілкування та ін.

Більше 46 % зазначають, що спілкуватися за допомогою сленгу зручніше, зрозуміліше, легше, лаконічніше, швидше;

дехто доводить, що це економно і без них нудно. Сленгові слова та вирази, які вживають здобувачі вищої освіти, є досить різноманітними й відмінними в різних групах. Наприклад, лексему «розуміти» в одній компанії звикли замінювати словом «шарити», а в іншій – «розчехлятися».

Результат опитування показав, що 65 % курсантів 201 групи можуть уникати використання сленгу; 57 % 202-ї групи погодилися з думкою, що сленгові лексеми можна не вживати; 48 % 203-ї вважають, що сленгове спілкування інколи потрібне задля економії часу; 45 % здобувачів вищої освіти 204-ї групи доводять, що без сленгу їм важко спілкуватися, адже саме так вони вирізняються з-поміж інших. 72 % зізнавалися в бажанні вивчати мову, але деякі прогалини гальмують це прагнення. Частина респондентів визначає, що без сленгу не може повноцінно розвиватися мова. Певні групи людей змушені використовувати сленгові утворення для виділення якихось характерних особливостей, уподобань, інтересів.

Сленг майбутніх юристів в українській мові дуже багатий, і словник це підтверджує. У ньому можна побачити як позитивні сторони життя курсантів, так і їхні проблеми. Сленгові утворення – це своєрідна зона росту будь-якої мови. Він змінюється так швидко, що ніхто навіть не помічає цього, проходить через життя молодих людей, торкаючись їхніх «язиків», та навряд чи хто на те надто зважає. Сленг посідає помітне місце як засіб виділення індивіда із маси і спосіб вербального спілкування. Дослідження показало, що більшість здобувачів вищої освіти погоджуються вивчати мову, а сленгові лексеми намагатимуться вживати в певних ситуаціях. Сленгові утворення просочуються в літературу, а часом і в літературну мову. Але то лише його фотографічні знімки – живий і справжній він тільки в усному мовленні. Дана тема допоможе вивчати цей мовний феномен, що дозволяє прослідкувати за динамікою розвитку української мови.

Мовний матеріал, зібраний у ході дослідження, може бути використаний на заняттях з соціолінгвістики, стилістики сучасної української мови, а також послуговувати для укладання словника соціалектів національної мови.

Місіюк Павло Віталійович,

курсант навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: доцент кафедри
юридичного документознавства навчально-
наукового інституту № 1 Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
філологічних наук, доцент **Клименченко С. Д.**

ШЛЯХИ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Питання популяризації української мови вже кілька століть лишається актуальним, що зумовлено минулим України й українців. Так історично склалося, що й сьогодні це питання не втрачає своєї актуальності, незважаючи на 20-річну незалежність та закріплення за українською мовою статусу державної в Конституції України.

Про мовне питання в Україні говориться багато, державна мова часто стає предметом спекуляцій політиків, але конкретних дій та результатів популяризації української мови, на превеликий жаль, можна побачити не так багато, як хотілося б.

Найголовнішими проблемами, які потребують вирішення, є такі:

- відсутність у частини українського суспільства самоідентифікації з Україною;

- відсутність цілісного українського мовно-культурного простору, що пов'язано, зокрема, з неналежним інституційним, фінансовим та кадровим забезпеченням реалізації державної мовної політики;

- домінування іноземного (передусім російськомовного) культурного продукту в Україні;

- збереження у свідомості значної частки населення України негативних стереотипів щодо статусу і місця української мови в суспільному і культурному житті;

- штучна за політизованість української мови в Україні, внаслідок чого мова використовується як інструмент політичної боротьби та є предметом маніпуляцій;

- відсутність необхідної кількості якісних підручників, посібників, енциклопедій, словників, довідникової та іншої навчальної і наукової літератури українською мовою;

- втрата мовної ідентичності населення під час переїзду у великі міста і асиміляція їх у російськомовному середовищі;

– низький рівень володіння державною мовою серед представників національних меншин, що не дозволяє їм належно реалізовувати свої права та інтегруватися в українське суспільство;

– недостатній рівень задоволення національно-культурних та мовних потреб українців, які проживають за кордоном.

Патріотично налаштована, пасіонарна частина українського суспільства будь-якими креативними методами намагається укорінити в суспільстві думку про необхідність забезпечити панування державної мови у всіх сферах діяльності українців. Зокрема, боротьба зі штучним обмеженням видань (згідно з даними аналітичного огляду «Становище української мови в Україні в 2011 році», накладі газет, що виходять державною, становлять 30%, журналів – лише 10%), яке призвело до того, що розкладки преси вщерть заповнені російськомовною продукцією.

Активісти групи «И так поймут!» на Facebook перекладають українською меню кав'ярень чи маркування товарів у супермаркетах. Натрапляючи на принципово російськомовні сайти, однодумці починають писати листи в головні офіси компаній, зустрічаються з їхніми представниками, проводять переговори з менеджментом, подають заяви до служби захисту прав споживача та судових інстанцій.

Часто це закінчується перемогою – появою української версії вебресурсу.

Творці сайту «Пиши українською» (Balachka.com) мають на меті популяризацію нашої мови в інтернет-спілкуванні серед співвітчизників. І пропонують долучитися до акції, розмістивши на своїй сторінці один із банерів: «Пишу українською», «Тільки українською», «Тут спілкуються українською»... Їх охоче встановлюють у себе як вітчизняні блогери, так і сайти міських рад, музичних гуртів, форуми, торент-трекери, веб-видання, ба навіть туристичні агенції чи служби кур'єрської доставки.

Торент-голока «Гуртом!» ідентифікує себе як «сайт підтримки всього українського». Тут можна знайти не тільки вітчизняну музику та кіно, а й україномовне програмне забезпечення та ігри, оцифровану друковану літературу та аудіокнижки, озвучені чи субтитровані українською іноземні фільми. Цікаво, що все це користувачам сайту – на сьогодні їх уже майже 300 тис. – не підносять на тарілочці із блакитною смужечкою. Вони самі беруть активну участь у творенні контенту. Ентузіасти оцифровують українські книжки, перекладають рідною мовою іноземні романи, комікси, ігри (зараз серед активних проєктів, зокрема, WarCraft та Fallout).

А головне – озвучують фільми українською. Саме завдяки гуртомівцям нею вже заговорили персонажі багатьох культових стрічок, серед яких – «Політ над гніздом зозулі», «Механічний апельсин», «Громадянин Кейн».

Наприкінці жовтня на сайті розпочали збір грошей на переклад наступних 11 фільмів – як старих («Самурая» 1967 року та «Приборкання норовистого» 1980-го), так і «свіжих»: наприклад стрічки «Викрадена-2», яку цьогоріч демонстрували в наших кінотеатрах російською. На професійну озвучку кожної кінокартини потрібно близько 2 – 3 тис. грн. Гроші на можливість подивитись кіно рідною мовою українці здають охоче.

Популяризують мову й за допомогою відповідної символіки на одязі чи наплічниках.

Ставлять «патріотичний одяг» і на конвеєр. Український магазин «Наш формат» пропонує майки «Спілкуюсь рідною», «Є мова – є нація», «Порву за мову», «Вчи українську» тощо. Чимало маленьких інтернет-крамничок продають футболки з буквою «І» та провокативними написами на зразок «Обережно! Українська мова»... Отож пропозицію породжує саме попит. Те, що від 2010 року кількість україномовних громадян невинно зростає (часто як вияв протесту проти русифікаторської політики нинішньої влади), як і їхні вимоги до врахування мовних потреб, уже є доконаним фактом, ігнорувати який неможливо. Тож, поки державні мужі за інерцією маніпулюють «мовним» питанням, а бізнесмени виправдовують вживання російської комерційною доцільністю, молоді українці вчать ся відстоювати рідну мову своїми силами. І їм це вдається.

Ніколенко Євгенія Миколаївна,

курсант навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: доцент кафедри
юридичного документознавства навчально-
наукового інституту № 1 Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент *Красницька А. В.*

УЖИВАННЯ ЗАПОЗИЧЕНИХ ТЕРМІНІВ У ПСИХОЛОГІЇ

У різні епохи розвитку українська мова активно засвоювала слова з інших мов, адже жодна культура світу не розвивається в ізоляції. Контакти народів зумовлюють мовні контакти. І тому контакти української мови з іншими мовами

надзвичайно багаті. Запозичена лексика потрапляє до словникового складу української мови внаслідок політичних, наукових, культурних, військових, торговельних контактів народу-носія з іншими народами.

Запозичення за своєю суттю є звичайним явищем. Українська мова сприйняла не одну хвилю таких слів. Проте, засвоюючи нові поняття, збагачуючи лексику оновленою термінологією, українська мова не втрачає своєї самобутності. Запозичені слова збагачують і вдосконалюють лексику будь-якої мови [1, с. 250]. Збагачуючи українську мову, збільшуючи її виражальні можливості та придатність як засобу спілкування в суспільстві, запозичені слова поступово втрачають свій іншомовний характер, підпорядковуються законам фонетики та граматики української мови [2, с. 188]. Особливо багато запозичених слів можна спостерігати у психології. Слід зауважити, що в Україні термін “психологія” вперше зустрічається в латинських рукописах у філософському курсі під назвою «Філософське змагання відкрите для російських змагальників на арені Київської Могиллянської православної гімназії» (“*Agonium philosophicum in arena gymnadis Mohilaeanae Kiiviensis Orthodoxae Rossiacis agonothetis apertum*”), куди і ввійшов курс психології “Психологія, або трактат про душу” (“*Psychologia seu tractatus de anima*”)» [3, с. 4].

В українській психологічній термінології чимало слів спільнослов'янського та давньоруського походження. Це терміни, що позначають процеси мислення людини (*умь, розумь, мысль, мыслити*), внутрішні почуття людини (*радость, гн'квь, соромь*), риси характеру, вдачі людини (*добрь, зль, гьрдость*), назви відчуттів, здатності відчувати (*чувство, почутьк, слухь*). Зі старослов'янської мови запозичено декілька термінів, зокрема, *дух, істота, істина*.

У розвитку психологічної термінології велике значення відіграли запозичення з грецької та латинської мов.

Так, з грецької мови запозичені терміни: *абулія* (від гр. *abulia* – нерішучість) – патологічне порушення психічної регуляції дій; *гінноз* (від гр. *hupnos* – сон) – процес і тимчасовий сноподібний стан психіки, що характеризується різким звуженням і зняттям поля свідомості й самосвідомості та різким фокусуванням на змісті навіювання, що пов'язане зі зміною функції індивідуального контролю і самосвідомості; *деспот* (від гр. *despotes* – володар) – самовладна людина, що примушує інших підкорятися її волі,

самодур; *ентузіазм* (від гр. *enthusiasmos*) – сильна наснага, душевний підйом, захоплення; *мегаломанія* (від гр. *megas* – великий) – манія величності; *меланхолік* (від гр. *melaina chole* – чорна жовч) – суб'єкт, який характеризується низьким рівнем психічної активності, сповільненістю рухів, стриманістю моторики та мовлення, швидкою стомлюваністю; *флегматик* (від гр. *phlegmatikos*) – людина, що відрізняється (за своїм темпераментом) млявістю, спокоєм, рівним настроєм, слабким проявом почуттів.

Значна частина психологічної термінології має латинське походження: *альтруїзм* (лат. *alter* – інший) – мотив, спрямований на надання допомоги кому-небудь; безкорислива турбота про благо людей, готовність поступатися і жертвувати особистими інтересами задля іншої людини; *депресія* (від лат. *depressio* – пригнічення) – у психології афективний стан, що характеризується негативним емоційним фоном, змінами мотиваційної сфери, когнітивних уявлень і загальною пасивністю поведінки; *емоція* (від лат. *emovere* – збуджувати, хвилювати) – психічне відображення у формі безпосереднього упередженого переживання змісту життєвих явищ і ситуацій, обумовленого відношенням їхніх об'єктивних властивостей до потреб суб'єкта; *песимізм* (від лат. *pessimus* – найгірший) – світовідчуття, перейняте глибоким смутком, безнадійністю, зневірою у кращому майбутньому; схильність в усьому бачити тільки погане (протилежне – оптимізм); *темперамент* (від лат. *temperamentum* – належне співвідношення частин, домірність) – сукупність індивідуальних особливостей особистості, яка має своєю фізіологічною основою тип вищої нервової діяльності й характеризує динаміку психічної діяльності особистості.

Значну кількість термінів українська психологічна терміносистема запозичила з французької: *ажитація* (від фр. *agitation* – сильне хвилювання, збуджений стан) – афективна реакція, що виникає у відповідь на загрозу для життя, аварійну ситуацію та інші психогенні фактори; *ідеал* (франц. *ideal*) – узагальнене уявлення про максимально можливий рівень розвитку особистості, реалізації її потенціалу; *аларміст* (від фр. *alarmiste*, від *alarme* – тривога, занепокоєння) – особа, що має схильність до паніки, поширює неперевірені, необгрунтовані чутки, які викликають тривожні настрої; *епатаж* (від фр. *epatage* – уражати, приголомшувати) – скандальна витівка; поведінка, що порушує загальноприйняті норми і правила; *маніяк* (фр. *maniaque*) – 1) людина, одержима манією;

2) страждаючий ненормальним, однобічним потягом до чого-небудь; *резонер* (від фр. *raisonneur* – міркувати) – у психології – особистість, схильна до занадто довгих розмов повчального характеру; *сантимент* (від фр. *sentiment* – почуття) – зайва чутливість, що проявляється в словах, вчинках; *шок* (фр. *choc* – букв, удар, поштовх) – своєрідна реакція організму на вплив надзвичайних подразників (при травмі, опіку, інфаркті міокарда, психічній травмі тощо), що проявляється у вигляді важких розладів кровообігу, дихання, обміну речовин, обумовлених різким порушенням нервової регуляції життєвих процесів.

Значну кількість термінів українська терміносистема запозичила з англійської: *біхевіоризм* (англ. *behaviour* – поведінка) – напрям в психології, для якого предметом психології є не свідомість поведінки людей, а їхня механічна реакція у відповідь на подразники; *імідж* (англ. *image* – образ) – характер стереотипу, що сформувався у масовій свідомості й має емоційно забарвлений образ кого-небудь або чого-небудь; *стрес* (від англ. *stress* – напруження) – стан напруженості – сукупність захисних фізіологічних реакцій, що настають в організмі тварин і людини у відповідь на вплив різних несприятливих факторів(стресорів) – холоду, голодування, психічних і фізичних травм, опромінення, крововтрати, інфекції тощо; *тест* (англ. *test* – випробування) – тест психологічний – система спеціальних завдань, що дозволяють виміряти рівень розвитку або стан певної психологічної якості чи властивості окремого індивіда – об'єкта спостереження; *тренінг* (від англ. *training*) – спеціальний тренувальний режим, тренування.

Зафіксовано невелику кількість запозичень з німецької мови, зокрема: *вундеркінд* (нім. *Wunderkind*), *траур* (нім. *Trauer*); *гештальт* – (від нім. *Gestalt* – форма, структура) – основне поняття гештальтпсихології, що виступає як одиниця аналізу свідомості і психіки, яка позначає цілісні, такі, що не зводяться до суми своїх частин, утворення свідомості

Таким чином, важливу роль у становленні та розвитку психологічної термінології відігравали класичні мови, адже переважна кількість психологічної термінології походить від грецької і латинської мов; досить поширеними є французькі, англійські та німецькі запозичення.

Список використаних джерел

1. Красницька А. В. Використання запозиченої лексики в юридичних текстах. *Науковий вісник НАВС*, 1999. № 1. С. 250–255.
2. Красницька А. В. Юридичні документи: техніка складання, оформлення та редагування : посібник. Вид. 2-ге, допов. і переробл. Київ : Парламентське вид-во, 2006. 528 с.
3. Веклинець Л. М. Структура і походження сучасної української психологічної термінології : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук. Київ, 1997. 21 с.
4. Пономарів О. Д. Лексика грецького походження в українській мові. Київ : Просвіта, 2005. 128 с.

Ознамець Анастасія Анатоліївна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: старший викладач
кафедри юридичного документознавства
навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ
Проценко Г. П.

ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОВИ ДОКУМЕНТІВ

Дуже важливо при укладанні документів для правильного тлумачення та застосування їх правових приписів дотримуватися вимог, що ставляться до граматичного їх оформлення – поєднання слів у словосполучення та речення.

Синтаксис мови документів вимагає дотримання нейтральності току вкладу, чіткої і стрункої композиції тексту, тому для нього властива низка ознак. Як правило, використовується прямий порядок слів (підмет передує присудку, означення перед означуваним словом, вставні слова – на початку речення).

Дієприкметникові звороти також вживаються на початку речення: *враховуючи..; беручи до уваги..; розглянувши.. ; вважаючи....*

Прості речення сприяють однозначному розумінню правових приписів (напр.: *Викуплена пам'ятка історії та культури переходить у власність держави. Грошове зобов'язання має бути виконане у гривнях*).

Прості речення часто переважуються однорідними членами. Для полегшення сприйняття їх можна формулювати за допомогою цифр – 1), 2), 3), 4) або літер а), б), в), г). Викладати однорідні слова при вживанні речень, поширених однорідними членами, необхідно уніфіковано, наприклад: *...сторона зобов'язана здійснити на користь другої певні дії: передати майно, виконати роботу, надати послуги, сплатити гроші тощо.*

В юридичному тексті зі складних речень переважають складнопідрядні речення зі значенням причини, мети, означальні, об'єктні зі сполучниками підрядності (*на підставі чого, що, щоб, якщо, який*). На початок речення часто виносяться слово/група слів, що несе/ несуть основне змістове навантаження (напр.: *Про арешт або затримання людини має бути негайно повідомлено*). Характерною ознакою мови документів є нанизування форм родового й орудного відмінків з великою кількістю віддієслівних іменників (*забезпечення кого? чим?*). Переважають пасивні конструкції (вони акцентують увагу не на провині конкретної особи, а на дії, яка впливає з попередньої ситуації: *не виконує, задовольняє, схвалює, а виконується, задовольняється, схвалюється*), інфінітивів (*зобов'язати, узгодити, використовувати*).

Важливо при формулюванні нормативних положень дотримуватися також **морфологічних норм**. Правопис відмінкових закінчень в українській мові є досить важливими, адже, на протигагу російській, можуть мати паралельні варіанти і виконувати функцію розрізнення значень одного і того ж слова.

Багато помилок припадає на вживання **родового відмінку чоловічого роду**, де одні закінчуються на -а, -я (*документа, предмета, суб'єкта*), а інші на -у, -ю (*протоколу, принципу, факту*). У випадках сумніву, слід скористатися словником.

Деякі іменники, залежно від свого значення, мають паралельні закінчення: *акта (документ) – акту (процес), апарата (пристрій) – апарату (установа, сукупність органів), терміна (слово) – терміну (строк)* тощо.

Трапляються помилки у вживанні **давального відмінку іменників**. Так, іменники чоловічого роду можуть мати паралельні закінчення -у, -ю; -ові, -еві, -єві. Коли в тексті трапляється поряд декілька іменників чоловічого роду у формі давального відмінку однини, то для уникнення одноманітних відмінкових закінчень необхідно спочатку вживати довге, потім коротке.

Іноді помилки при визначенні роду виникають під впливом російської мови. Рід співвідносних іменників в українській та

російській мовах здебільшого збігається, що пояснюється спорідненістю цих мов. Однак існують винятки. Йдеться про такі, наприклад, іменники: *президія – президиум; теза – тезис; криза – кризис; підпис – подпись; літопис – летопись; рукопис – рукопись тощо*. У нормативному мовленні для утворення ступеня порівняння якісних прикметників частіше вживані аналітичні форми: *повний, більш повний, найбільш повний; вичерпний, більш вичерпний, найбільш вичерпний*.

В українській мові **прикметники** мають повну (відмінювану) та коротку (невідмінювану) форми. Вважається недоречним вживання прикметників, які називаються **короткими**, тобто не мають закінчень: *певен – певний, потрібен – потрібний тощо*.

Використання дієслівних форм (інфінітив; безособова форма; дійсний, умовний і наказовий стан; дієприкметник; дієприслівник) у мові актів має певну специфіку. Найбільш поширеною є форма теперішнього часу в першій чи третій особі множини, яка має значення позачасовості. Недоконаний вид передається складеними формами («розщепленим» присудком): *не вирішуватимуться, а будуть вирішуватися*. «Розщеплені» присудки (*зробити реконструкцію, провести розслідування тощо*) вживаються і інфінітиви на відміну від рівнозначних їм дієслівних форм (*реконструювати, розслідувати*).

За необхідності підкреслити факт виконання дії вживаються пасивні дієслова (оплата гарантується, пропозиція схвалена, документація повернута тощо). Дійсний стан вживається, коли необхідно вказати конкретну особу або організацію як суб'єкт юридичної відповідальності (завод зриває постачання сировини, керівник установи не забезпечив дотримання норм безпеки тощо).

Для утворення **дієприкметників**, які називають ознаку предмета за дією і відповідають на запитання який? яка? яке? які?, на сучасному етапі розвитку термінології вчені-мовознавці пропонують вживання суфікса -увальн(ий): *емігрувальний, копійувальний, вирішальний*. Архаїчні форми активних дієприкметників із суфіксом **-ш- (-вш-)**, як-от: *перемігший, побігший, побудувавший*, у сучасній українській мові, особливо в діловому мовленні, не вживаються.

При утворенні дієприкметників досить часто трапляються такі помилки: *оточуюче середовище (навколишнє, довкілля), знаючий працівник (обізнаний)*. Помилкою є використання калькованих форм: *діючий закон (чинний), гальмуючий пристрій (для гальмування), знеболюючий засіб (для знеболення,*

знеболювальний), пануюча ідея (панівна), підслуховуючий пристрій (для підслуховування), знешкоджуючий (що знешкоджує), мешкаючий (що мешкає), бажаючий (який бажає).

Використання **прислівників** у нормативних актах обмежене з огляду на значне суб'єктно-оціночне забарвлення. Послугуються цією частиною мови для логічного викладу (*по-перше, по суті, принаймні, насамкінець, передусім, наприкінці* тощо).

Отже, щоб документ був зрозумілим для адресата та правильно ним застосовувався необхідно дотримуватися вимог, що ставляться до граматичного їх оформлення.

Остапюк Олег Петрович,

курсант навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: доцент кафедри
юридичного документознавства навчально-
наукового інституту № 1 Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент ***Красницька А. В.***

МОВА ПРАВА ЯК СПОСІБ ЗОВНІШНЬОГО ВИРАЖЕННЯ ПРАВОВИХ ПРИПИСІВ

У системі української літературної мови значне місце займає мова права. Зауважимо, що мова і право взаємопов'язані. Так, мова є засобом правотворчої діяльності, об'єктом тлумачення законів та інших нормативних правових актів, засобом правозастосовної діяльності, засобом юридичної науки й освіти.

Мова права є функціональним різновидом літературної мови з характерними лінгвостилістичними та структурно-жанровими ознаками, обумовленими специфікою правової сфери та комунікативно-професійними потребами в ній. Основними галузями функціонування сучасної правничої мови є законодавство (національне і міжнародне), судочинство, нотаріат і діловодство, юридична наука й освіта, правова інформація [1].

А. В. Красницька звертає увагу на те, що мова права як особлива логіко-лексична будова мовлення та спосіб зовнішнього вираження правових приписів є важливим елементом юридичної техніки. Мова є єдиним засобом формулювання правової норми. Мова як матеріальна сторона правових відносин у суспільстві є засобом вираження нормативно-регулятивного змісту правового акта. В основі законодавчої діяльності лежить правотворче мислення, а єдиним способом висловлення думки є мова.

Діяльність законодавця пов'язана зі словом і, зрозуміло, що від рівня розвитку мови залежить і розвиток права [1].

Сьогодні феномен мови права є об'єктом вивчення низки наук: юридичних (загальна теорія держави і права, філософія права, історія держави і права, логіка права, юридична герменевтика, юридична техніка), філологічних (теорія мовної комунікації, стилістика, термінознавство, лексикографія, семасіологія, історія мови, прикладна лінгвістика, культура мови, судова риторика), а також формальної логіки, інформатики, філософії, соціології, історії, дипломатики, текстології тощо. Кожна з цих наукових галузей досліджує мову права доволі специфічно, розглядаючи феномен вербального втілення правової думки з різних позицій, у різних аспектах і площинах, за допомогою притаманних кожній науковій галузі наукових підходів і методів [2, с. 424].

Мова права характеризується набором вимог до юридичного тексту: чіткість викладу, ясність, точність, однозначність, повнота змісту, логічна послідовність, аргументованість, інформативний характер правових приписів, офіційність, кодифікованість, нормативність, стилістична однорідність, нейтральність викладу, стабільність засобів вираження, відсутність індивідуальних рис автора, стандартизація термінів, стійких зворотів, юридичних кліше, синтаксичних конструкцій.

А. С. Токарська зазначає, що мова в діяльності юриста виступає як носій інформації і як спосіб впливу. Вплив завдяки мови може бути різних типів: вплив людини на людину, людини на групу осіб, людини на аудиторію і ін. Мовну діяльність юриста можна класифікувати як мова усну та письмову, внутрішню і зовнішню, діалогічну і монологічну, буденну і професійну, підготовлену і непідготовлену [3, с. 17].

Мова права як поліфункціональна підсистема літературної мови виконує такі функції: номінативна, гносеологічна, аксіологічна, комунікативна, культурноносна, естетична. Окрім цього, мова права виконує такі функції, як: вираження норми права, вираження волі у нормах права, регулювання стосунків між суб'єктами права, тлумачення норми права.

Багаторівневість мови права простежується в застосуванні мовних одиниць і засобів різних рівнів: лексеми (слова), терміни права, термінологічні словосполучення, фразеологізми, юридичні дефініції, лексико-граматичні моделі, синтаксичні конструкції, стилістичні засоби і прийоми тощо. Відкритість

мови права як системи виявляється у наявності в юридичних текстах поряд із юридичною лексикою загальноживаних слів, спеціальної лексики суміжних із правом сфер, у процесах термінологізації та детермінологізації, тенденції до розширення юридичного словника за рахунок новоутворень, взаємодії власних мовних ресурсів і запозичень тощо. Стилістична диференційованість мови права обумовлена широкою і розгалуженою сферою її застосування: законодавство, судочинство, нотаріат, діловодство, юридична наука й освіта, правова інформація, правова публіцистика [4, с. 301].

Існує багато критеріїв розгляду питання внутрішньої структури мови права. Зокрема, С. Спасов зазначав, що юридична мова як комплексне поняття охоплює декілька видів мови права: а) мову закону; б) наукову юридичну мову; в) судову мову; г) мову публіциста-правознавця; д) мову адвоката [5, 83]. Отто Вальтер запропонував структурувати юридичну мову за наступними функціональними структурами права: 1) мова законів (законодавчі, абстрактні правові норми, призначені законодавцем як для фахівців, так і неюристів); 2) мова юридичної науки та експертиз (коментарі та обговорення спеціальних питань фахівцями для фахівців); 3) мова відомчого писемного спілкування (формуляри, пам'ятки, повістки та ін.); 4) адміністративний жаргон (неофіційне обговорення спеціальних питань фахівцями) [6].

Доречно зазначено, що усі ці види мови права, хоча й мають загальну основу і належать до однієї категорії, все ж таки суттєво відрізняються один від одного. Мова публіциста-правознавця та мова адвоката відрізняються більшою емоційністю, квітчастістю, виразністю, використанням епітетів, градації, метафор, гіпербол, літот, порівняльних зворотів, різноманітних прикладів. Інший характер має мова судді, мова юриста-теоретика чи законодавця. Останній засобами мови доводить державну волю до всіх членів суспільства, які, щоб уникнути правових наслідків, будують свою поведінку відповідно до закону. Мова права точна, офіційна, своєрідна, суха, одноманітна. Слова закону не виражають відчаю, гніву, безнадії, жалю, радості, а наказують, констатують, описують, тобто переважно вживаються в атрибутивно-нормативному значенні. Мова законів лежить в основі всіх адміністративних актів, актів суду, прокуратури, поліції, управління. Вона проникає в художню літературу, побутові розмови, в підручники і посібники,

публіцистичні статті тощо. Із нормативними актами пов'язані всі громадяни в своєму житті та в практичній діяльності, а не тільки вузьке коло спеціалістів [7, с. 143].

Мова права має дві форми вираження правової інформації: усну (усні розпорядження, вказівки, накази, публічні виступи тощо) і писемну (реалізується у вигляді документування, письмових повідомлень преси, телебачення та ін.) правова інформація може передаватися невербальними засобами: жестами, сигналами та діями особи, що виражають її волевиявлення на встановлення правовідносин [2].

На думку Л. І. Чулінди, мова права характеризується стильовою розгалуженістю. У її межах функціонують офіційно-діловий, науковий, публіцистичний, розмовний стилі. Кожен із них має свої функціональні ознаки, підстили, жанри, систему мовних засобів [8, с. 112]. Офіційно-діловий стиль обслуговує сферу правових відносин – законодавство, судочинство, справочинство. Отже, йому властива значна жанрова різноманітність, тому що тексти офіційно-ділового стилю задовольняють потреби певного суспільства в державному, політичному, економічному, громадському житті. Офіційно-ділове мовлення повинно бути близьким до наукового стилю за точністю і чіткістю, до публіцистичного – за гнучкістю, до художнього – за доступністю і простотою [7, с. 137].

Законодавчий підстиль регулює офіційно-ділові стосунки між державою і громадянами, між громадянами, між установами, організаціями, підприємствами. Особливості цього підстилю відображаються в стилістиці й лексиці різних актів застосування права, які мають офіційне значення; він є взірцем для відомчого листування й управлінської документації. Законодавчий підстиль реалізується в таких жанрах, як конституція, закони, укази, постанови, статuti. Мова законодавства включає в себе лексику і фразеологію конституційного, цивільного, кримінального, господарського, адміністративного права тощо. Тексти такого типу складають основу Кримінального кодексу України, Лісового кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Митного кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України, Сімейного кодексу України, Цивільного кодексу України тощо. Дипломатичний підстиль регулює офіційно-ділові стосунки держав між собою, міжнародних організацій між собою, між громадянами різних держав. Він утілюється в міжнародних угодах

і зверненнях (деклараціях, комюніке, заявах, конвенціях, нотах, ультиматумах тощо). Юридичний підстиль використовується в юриспруденції: судочинстві, судовому розгляді, досудовому слідстві, дізнанні, при складанні різноманітних господарських і цивільно-правових договорів тощо. Він регулює правові відносини між державою та організаціями, підприємствами, установами, фірмами, приватними особами; між організаціями, установами, підприємствами, фірмами та приватними особами; відносини організацій, установ, фірм, підприємств між собою. Адміністративно-канцелярський підстиль регулює офіційні стосунки між установами, організаціями, підприємствами, службовими особами. Підстиль реалізується в наказах, розпорядженнях, службових листах, інструкціях, актах, протоколах, заявах, рапортах тощо.

Таким чином, мова є засобом правотворчої діяльності, об'єктом тлумачення законів та інших нормативних правових актів, засобом правозастосовної діяльності, засобом юридичної науки й освіти.

Список використаних джерел

1. Красницька А. В. Юридичне документознавство: мультимедійний посібник. Київ: НАВС. URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/legal_documentation/info/lec2.html.
2. Юридична термінологія. Велика українська юридична енциклопедія : у 20. Загальна теорія права. О. В. Петришин (відп. ред.) та ін. Київ, 2017. 952 с. Т. 3. 893 с.
3. Токарська А. С. Українська мова фахового спрямування для юристів. Львів, 2008. 413 с.
4. Мова права. Велика українська юридична енциклопедія : у 20. Загальна теорія права. О. В. Петришин (відп. ред.) та ін. Київ, 2017. 952 с. Т. 3. 893 с.
5. Спасов С. Закон и его толкование. Москва, 1986. 288 с.
6. Otto W. Die Paradoxie einer Fachsprache // Der öffentliche Sprachgebrauch. Band II. Stuttgart, 1981. S. 44–57.
7. Красницька А. В. Юридичні документи : техніка складання, оформлення та редагування : посібник. Вид. 2-ге, допов. і переробл. Київ : Парламентське вид-во, 2006. 528 с.
8. Чулінда Л. І. Українська правнича термінологія: навч. посіб. / Л. І. Чулінда. Київ, 2005. с. 112.

Панченко Вероніка Вікторівна,
курсант навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: завідувач кафедри
юридичного документознавства навчально-
наукового інституту № 1 Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
філологічних наук, доцент **Стратулат Н. В.**

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ НОРМАТИВНОГО МОВЛЕННЯ

Загальновідомо, що мова – це тонкий інструмент, який порівнюється зі скрипкою. Можна заслухатися грою скрипаля, якщо інструмент знаходиться в руках справжнього майстра. Так само і мова. Тільки справжній тонкий знавець, який володіє нею бездоганно, викликає захоплення, бажання слухати його мовлення, ловлячи кожен звук, кожне слово. Бо мова – це теж інструмент, тонкий та багатогранний, який теж у змозі передати будь-які нюанси почуттів [1].

Так як же ми говоримо? Що ми чуємо навколо себе: у транспорті, на вулиці, у магазинах, у сім'ї, на роботі? Всюди, де є люди, є і мова. Чи така вже вона чиста, еталонна? Чи маємо ми наслідувати те, що чуємо на кожному кроці? Які взагалі основні проблеми сучасного українського мовлення?

Безперечно, потрібно дбати про те, щоб наше мовлення відповідало нормам української літературної мови. Бо мова має дуже важливу культуроносну функцію, яка «постійно і виразно проявляється у суспільстві носіїв цієї мови: через мову відбувається засвоєння кожною людиною культури свого народу і естафета духовних цінностей від покоління до покоління».

Одна з проблем – орфоепічна, у тому числі правильний наголос у словах. Нехтування цими нормами спричиняє не тільки до спотворення мови, а й породжує нескінченну безліч логічних помилок.

Прикладом може слугувати неправильне наголошування таких слів: український, фЕйсбук, гуртОжиток, пОдруга, лАте.

Інша проблема – наявність в мові діалектних слів. Самі по собі діалектні слова навіть збагачують і прикрашають мову, але тільки там, де вони й повинні вживатися. Літературна ж мова, яка є професійною, має свої правила, за якими вона побудована [1].

Наприклад: бздурa (нісенітниця), зобува (взуття), време́не (погода).

Ще одна проблема – це лексичні помилки, коли слова вживаються у неправильному значенні, бо людина просто не розуміє значення слова. Найпоширеніший серед усіх помилок є: усмішка – посмішка, музичний – музикальний, удача – вдача, запитання – питання [2].

Але найголовніша біда української мови та навіть її ворог – це суржик. Саме це слово означає мішанину різних видів зерна та борошно з цього зерна, а також взагалі борошно низького гатунку [1].

Тому суржик не повинен бути нормою спілкування. З першої хвилини, як тільки наш співрозмовник починає говорити, ми з великою точністю можемо зробити висновок, хто перед нами. Освічена інтелігентна людина та суржик – поняття несумісні [1].

Так варто вживати: тістечко (а не пирожене), виделка (а не вилка), цукерки (а не канфети), освітчитися (а не признатися в коханні), на сьогодні, сьогодні (а не на даний момент) у такому випадку (а не у даному випадку), у цій статті (а не у даній статті), сьогодні (а не на теперішній час), згідно з оригіналом (а не вірна копія), залежно від обставин (а не в залежності від обставин).

Таким чином, бачимо, що мовленнєвих проблем є багато. І найбільша – це порушення лексичних норм, передусім пов'язане із калькуванням слів із російської. Потрібно постійно дбати про чистоту мови і мовлення, прислуховуючись до свого внутрішнього цензуру, який контролює нашу мову – і вона буде ставати раз від разу все кращою і багатшою [3].

Список використаних джерел

1. Сімейний портал. Проблеми сучасного українського мовлення. Електронний ресурс: <https://familytimes.com.ua/kultura-movlennya/problemy-suchasnoho>.
2. Мова – ДНК нації. Лепетун. Електронний ресурс: <https://ukr-mova.in.ua>.
3. Божена Зінкевич-Томанек. Ягеллонський університет Краків, Пщаоль Стан сучасної української мови в незалежній державі. Електронний ресурс: http://www.interklasa.pl/portal/dokumenty/r_mowa/strony_ukr03/mowa01.htm.

Пеньковська Марія Сергіївна,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: старший викладач
кафедри юридичного документознавства
навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ
Проценко Г. П.

МОВЛЕННЕВА КРАДІЖКА

Однією з найпоширеніших мовних правопорушень є мовленнєва крадіжка. Мовленнєва крадіжка (або плагіат) – привласнення авторства на чужий твір або на чуже відкриття, винахід чи раціоналізаторську пропозицію, а також використання у своїх працях чужого твору без посилання на автора.

Проблеми щодо авторського права нерідко постають у нашому сучасному світі, тому важливо розібратися, чому виникає плагіат, до чого він призводить і чи існують шляхи його усунення.

Виникнення плагіату пов'язано з інтенсивною інформатизацією всіх аспектів людського життя. Використання електронних пристроїв і всесвітньої мережі значно збільшує наші освітні й дослідницькі можливості, але і водночас створює проблеми у використанні будь-якого контенту з мережі. В освітньо-науковій сфері плагіат найчастіше виражається в публікації під власним іменем чужого тексту або у запозиченні фрагментів чужого тексту без зазначення джерела запозичення, і звичайно, такі дії мають певні наслідки.

Незважаючи на те, що ця проблема стосується морально-етичних аспектів, її потрібно розглядати і з юридичного погляду. Юридичне визначення терміна «плагіат» вперше з'явилося в українських нормативних документах лише в липні 2001 року в новій редакції Закону України «Про авторське право і суміжні права».

Цей Закон регулює усі питання щодо авторського права, і тому ми звертаємося до нього, щоб зрозуміти, чи дійсно плагіат є правопорушенням.

Відповідно до ст. 50 Закону «Про авторське право і суміжні права», плагіат означає оприлюднення (опублікування) повністю або частково чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору. Такі дії можуть тягнути за собою як вимоги усунути порушення, так і позови про стягнення

моральної та матеріальної компенсації (що може сягати до кількох тисяч гривень).

Відповідно до ст. 15 Закону України «Про авторське право і суміжні права», автору або іншій особі, яка володіє авторським правом, належить виключне право на дозвіл чи заборону використання твору іншими особами. Це означає, що для передруку, перекладу, будь-якого оприлюднення текстів повністю або частково необхідно звертатися за дозволом до його автора (правовласника). Звісно, з цього правила є винятки. Наприклад, багато онлайн-видань дозволяють передруковувати свої матеріали за умови наявності гіперпосилань, але про це обов'язково має бути зазначено на сайті.

Отже, публікація тексту або його уривків без дозволу є безумовним порушенням авторського права й підставою до притягнення винуватих до відповідальності через суд.

Для того щоб боротися з мовленнєвою крадіжкою, ІТ-працівниками було створено безліч технічних програм з пошуку плагіату. Програми «антиплагіат» дієві, але спрацьовують не завжди. Вияв незаконних запозичень залежить, зокрема, від типу плагіату. Плагіат можна поділити на три основні типи:

- копіювання чужої наукової роботи, чи декількох робіт та оприлюднення результату під своїм іменем;

- створення суміші власного та запозиченого тексту без належного цитування джерел;

- рерайт (перефразування чужої праці без згадування оригінального автора). Цей тип плагіату, якщо він зроблений більш-менш досконало, на сьогодні важко виявити технічними засобами пошуку плагіату.

Отже, за мету у своїй праці я взяла не тільки виявлення плагіату, його наслідків та шляхів боротьби. Адже, розглянувши проблему мовленнєвої крадіжки, її наслідки, будь-який фахівець буде намагатися дотримуватися академічної доброчесності, використовувати матеріали з мережі лише законно, уникати «піратства» у своїх працях та спонукати до цього інших..

Питання захисту авторських прав дуже важливе, тому кожна особа повинна знати, як захистити свої права та не порушувати чужі.

Пилип'юк Влада Віталіївна,

курсант навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: доцент кафедри
юридичного документознавства навчально-
наукового інституту № 1 Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
філологічних наук, доцент **Клименченко С. Д.**

АКТУАЛЬНІ ЗМІНИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В СУЧАСНИХ ЗАКОНОПРОЕКТАХ

Українська мова має тривалий період формування. Вона символізує українську незалежність та є одним із символів держави. Мова витримала заборони, які супроводжували її на всьому шляху розвитку, починаючи з сімнадцятого і аж до двадцятого століття. Її можна назвати мовою-героїнею, тому що саме за неї проливалась кров найкращих синів українського народу. Що відбувається з мовою сьогодні? Які заходи держави впливають на її становлення?

На жаль, і сьогодні мовна ситуація не є стабільною. Підтвердженням того є значна кількість носіїв російської мови в деяких регіонах України. Ця проблема була поглиблена законом 2012 року. Чому можна стверджувати, що Закон України «Про засади державної мовної політики» став однією з причин того, що в певних регіонах України і сьогодні триває запекла боротьба між носіями української і російської мов?

Закон підтверджував, що державною мовою є українська мова, але істотно розширив використання регіональних мов, якщо кількість носіїв цих мов не менше десяти відсотків від населення певного регіону. Закон містив неоднозначне визначення терміну «рідна мова», пояснюючи його так: «рідна мова – перша мова, якою особа оволоділа в ранньому дитинстві». Визначення терміну «рідна мова» в законі є неточним і неконкретним, оскільки із нього, як вказано у висновку, випливає, що рідною мовою може бути чужа мова, якщо за певних обставин людина опанувала її першою. Тобто з ухваленням цього закону, українська мова значно втрачала свої позиції на сході України [1].

Внаслідок чого зменшився відсоток її вживання? Закон значно витіснив українську мову з теле- та радіомовлення, де ці функції виконувала російська мова. Кінопрокат та освіта залишились єдиними сферами, де українська мова все ще тримала

позиції. Таке враження, що метою закону було значне обмеження вживання української мови в тих регіонах, які традиційно вважалися більшою мірою російськомовними, оскільки територіально мали спільний кордон з Російською Федерацією.

Патріотично налаштована громадськість та політична еліта України висловлювали справедливе обурення законом 2012 року. За що тоді страждали і боролися наші пращури, проливаючи кров за єдину українську мову на теренах незалежної держави... Як відомо, ця думка була доведена до українського суспільства і 28 лютого 2018 року Конституційний Суд України визнав закон неконституційним і таким, що втратив чинність. Значною мірою тому посприяли і події Революції Гідності, які дали поштовх для створення нових протестних акцій.

Слід зазначити, що після скасування цього закону в Україні доволі тривалий час не приймався новий, що також згубно вплинуло на українську мову. Оскільки, не були встановлені певні критерії використання української мови як державної.

Сьогодні населення керується Законом України «Про забезпечення української мови як державної». Він був прийнятий у 2019 році з метою розвитку української мови та підтримання її національної цінності. Цей законопроект є плодом багаторічної праці й спільних дій багатьох людей – від правознавців, філологів, громадських активістів, які писали цей закон, до депутатів, які за нього голосували. [2]

При цьому новий закон відчутно міцність української мови та позитивно змінює стан справ у державі. Відтепер українська мова вважається одним із символів державності, а відтак за знущання над мовою доведеться відповідати перед законом та сплачувати штрафи. Що ж до посадовців та представників освіти, медицини чи сфери послуг – то їх перевірятимуть на виконання вимог мовного закону. Для людей, які розуміють, що мова – не тільки можливість спілкуватися, а фундамент їх національної ідентичності, ця подія стала знаковою. Для тих, кому українська мова не є вигідною – навпаки, привід для суперечок та виступів проти закону і влади.

Ця реформа намагається усунути наслідки попередньої таким чином, щоб задовольнити інтереси всіх. Адже мета закону – не заборонити російську мову, а сприяти розвитку української. Даний законопроект потрібний для протидії впливу Росії на Україну в умовах гібридної війни та посилення українізації, як невід’ємного елементу націєтворчого процесу.

Можна підбити підсумки, що наша держава знаходиться на етапі розв'язання глобальної проблеми пов'язаної з мовою. Допомогти в цьому може тільки народ, який своїми діями зробить українську мову такою, яка буде конкурувати з іншими. В Україні велика кількість висококваліфікованих працівників, освіченої молоді, які поширюють нашу мову за кордоном та роблять її популярною. Слід не піддаватися під вплив соціальних мереж, політичних організацій, які провокують мовні конфлікти заради своїх інтересів. Щоб не наражати на небезпеку цілісність країни, її національну ідентичність, символи, загалом незалежність, потрібно знати історію своєї держави та вчитися на помилках минулого.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про засади державної мовної політики». (Документ 5029-VI, поточна редакція – Визнання неконституційним від 28.02.2018, підстава – v002p710-18). На сайті: <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/5029-17>.

2. Стаття «Закон про мову: що він регулює і як це працюватиме. Повний перелік новацій». На сайті: http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/93769/Zakon_pro_movu_shho_vin_reguluje_i.

Рябко Тетяна Олександрівна,
здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра Академії адвокатури України
Науковий керівник: професор кафедри
кримінального та адміністративного
права Академії адвокатури України,
доктор юридичних наук ***Вереша Р. В.***

АСПЕКТИ ДИНАМІКИ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЖИТТЯ

Злочинність як явище соціальне є дзеркальним відображенням тих негативних суперечностей, що побутують у суспільстві [4, с. 61]. Завдяки дослідженню аспектів динаміки злочинності можна виділити особливо важливу позицію, а саме попередження протиправних діянь злочинів та боротьбу з ними.

Значна увага приділялася аспектам щодо злочинності в українській криминології. Незважаючи на різноманітність дослідження цих питань науковцями в галузі криміналістики та кримінального права, ця тема все ж залишається недостатньо вивченою. Протягом багатьох років дослідженню динаміки

злочинності присвятили увагу такі вчені, як В. Голіна, О. Кулик, В. Туляков, О. Фролова, В. Батиргарєєва, А. Долгова, С. Іншаков.

Злочини проти життя людини є наразі дуже актуальною темою. Вона привертає увагу як учених, так і людство в цілому. Масштаби і темпи зростання злочинності перетворили її в одну з найсерйозніших загроз безпеки окремої особистості та стабільності в країні.

Динаміка злочинів проти життя є правовим показником, який відображає зміну її рівня та структури за певний період часу і на певній території. Цей показник відображає рух злочинності в часі. Досягається це шляхом встановлення відношення рівня й структури злочинності теперішнього часу до її рівнів і структури за попередні періоди [6]. Аналіз динамічних рядів злочинності варто проводити за тривалі проміжки часу. За такого підходу усувається вплив на стан злочинності випадкових обставин. На динаміку злочинності впливають, зокрема, деякі соціальні обставини, а саме: зміна соціально-економічних умов життя суспільства; стан і характер тих соціальних явищ і процесів, які детермінують злочинність; демографічна ситуація, що склалася в країні; зміни кримінального законодавства; стан і заходи правоохоронної та правозастосовної діяльності [1, с. 23].

Динаміка злочинності як соціальне-правове явище відображає вплив певних факторів, їх потрібно розрізняти за змістом та характером. За змістом ці фактори поділяються на соціально-економічні, політичні, психологічні, соціально-психологічні, ідеологічні, виховні, правові, управлінські, організаційно-управлінські та ін. Що стосується «механізму» впливу на злочинність організаційно-управлінських і негативно-правових факторів (мається на увазі саме порушення принципів кримінальної юстиції в широкому розумінні слова), то вони, впливаючи на злочинність, не породжують її, а тільки сприяють її побутуванню та відтворенню в суспільстві [1, с. 32].

Також потрібно зазначити про криміногенні обставини, які виявляють загальні причини та умови окремих видів злочину. Причини злочинності – це негативні явища, які породжують її. А умови злочинності – це явища, які слугують певними обставинами, що сприяють її виникненню та побутуванню, тобто вони в певний спосіб впливають на розвиток причинного зв'язку, сприяючи злочинності чи не перешкоджаючи її породженню.

Злочинність варто розглядати та оцінювати за допомогою кількісних та якісних критеріїв. Вивчення кількісного аспекту

мають обов'язково доповнювати і якісні властивості. Якщо змінюється кількість, то обов'язково має змінюватися якість.

Варто розглянути два види дискретних рядів динаміки: моментні та інтервальні. Моментні ряди динаміки – це ряди статистичних величин, які характеризують розміри досліджуваного явища на певний момент часу (на початок місяця, кварталу, року тощо). Особливістю моментного ряду динаміки є те, що в його наступні рівні можуть потрапляти ті ж самі одиниці досліджуваної сукупності, які вже були обраховані в попередніх рівнях [5].

Інтервальні – містять дані за певний проміжок часу. Рівні інтервального ряду характеризують результат досліджуваного процесу за період часу: виробництво чи реалізація продукції (за рік, квартал, місяць та інші періоди), кількість зарахованих на роботу, число народжених тощо. Рівні інтервального ряду можна підсумовувати. При цьому одержуємо такий же показник за триваліші інтервали часу.

У правовій статистиці найчастіше зустрічається ситуація, коли статистичне відображення розвитку досліджуваного явища в часі представлено рядами динаміки з наростаючими підсумками. Їх застосування зумовлене потребами відображення результатів розвитку досліджуваних показників не тільки за даний звітний період, але й з урахуванням попередніх періодів. При складанні таких рядів проводиться послідовне підсумовування суміжних рівнів. Цим досягається сумарне узагальнення результату розвитку досліджуваного показника з початку звітного періоду. Крім того, за критерієм повноти часу, який відображено в рядах динаміки, їх можна поділити на повні, неповні та за наростаючим підсумком. У повних рядах динаміки моменти або проміжки часу йдуть один за одним із рівними інтервалами часу. У неповних рядах динаміки такої послідовності між проміжками часу немає. Ряди динаміки з наростаючим підсумком відображають сумарні результати розвитку явища за певний час.

До основних прийомів аналізу рядів динаміки належать приведення рівнів рядів динаміки до зіставності для подальшої порівняльної характеристики рядів динаміки; виявлення загальної тенденції розвитку явища, що вивчається [2]. Кожному з перелічених прийомів властиві свої методи й способи статистичного вивчення. До способів порівняльності рівнів ряду динаміки належить приведення системи взаємозв'язаних рядів динаміки до однієї основи. Це досягається заміною абсолютних даних відносними величинами, тобто для кожного ряду динаміки усередині системи розраховують базисні темпи зростання, потім

визначають середньорічні темпи зростання, які порівнюються між собою за допомогою коефіцієнта випередження; зімкнення рядів динаміки – цей прийом полягає в об'єднанні в один ряд двох або декількох рядів, рівні яких підраховані за різною методологією або в різних межах [3, с. 83]. Важливим завданням динаміки є вивчення особливостей розвитку досліджуваних явищ за певні періоди. Для аналізу динамічних рядів використовують відносні показники: абсолютного приросту, темп зростання, темп приросту, абсолютне значення одного відсотка приросту і середні показники ряду динаміки. Взагалі методика статистичного аналізу рядів динаміки базується на передбаченні неперервності досліджуваних процесів. Але перешкодою тут є обчислювальні труднощі.

Підсумовуючи, відзначимо: правовий показник відображає рух злочинності за певний період. Аналіз динамічних рядів злочинності варто проводити за тривалі проміжки часу з метою усунення впливу випадкових обставин на стан злочинності. Основними прийомами аналізу рядів динаміки є такі: а) приведення рівнів рядів динаміки до зіставності та виявлення загальної тенденції розвитку явища, що вивчається; б) для виявлення напряму та інтенсивності змін досліджуваних суспільних явищ за певні періоди часу визначають систему абсолютних і відносних показників динаміки. Завдяки аналізу динаміки злочинності можна зробити висновки, які дозволять забезпечувати соціальний контроль за злочинністю.

Список використаних джерел

1. Голіна В.В. Кримінологія : підручник. Харків : Право, 2009. 275 с.
2. Голіна В.В . Статистичне вивчення динаміки суспільно правових явищ // Інтернет ресурс : <http://uristinfo.net/uchebnyematerialy/282-pravova-statistika-vv-golina/8869-rozdil-h-statistichne-vivchennja-dinamiki-suspilno-pravovih-javisch.html>.
3. Горошанська О.О. Статистика : практикум. Харків : Харк. держ. університет харчування та торгівлі, 2017. 133 с.
4. Іванов Ю.Ф, Джужа О.М Кримінологія : навчальний посібник. Київ : Вид. ПАВЛИВОДА А.В., 2008. 292 с.
5. Кримінологія. Загальні чинники злочинності в Україні // Інтернет ресурс : https://pidruchniki.com/81551/pravo/zagalni_chinniki_zlochinnosti_ukrayini.
6. Теорія статистики: Показники ряду динаміки // Інтернет ресурс : https://pidruchniki.com/1484111053047/statistika/pokazniki_ryadu_dinamiki.

Сарібежан Юлія Артурівна,

курсант навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: завідувач кафедри
юридичного документознавства навчально-
наукового інституту № 1 Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
філологічних наук, доцент *Стратулат Н. В.*

ОСОБЛИВОСТІ МОВИ ПРАВА ЯК ФУНКЦІОНАЛЬНОГО СТИЛЮ

Мова права – функціональний різновид літературної мови з характерними лінгвостилістичними та структурно-жанровими ознаками, обумовленими специфікою правової сфери та комунікативно-професійними потребами в ній. Основними галузями функціонування сучасної правничої мови є законодавство (національне і міжнародне), судочинство, нотаріат і діловодство, юридичні науки, освіта, правова інформація [1]. Сьогодні феномен мови права є об'єктом вивчення низки наук. Проте наприкінці минулого століття з'являється нова самостійна наукова галузь, яка втілює міждисциплінарний підхід до вивчення складного феномену мови права, розробляє власний науково-теоретичний і методичний апарат, спрямований на фундаментальне системне дослідження мовних явищ і процесів у юридичній сфері, засоби й інструменти ефективної правової комунікації – юридична лінгвістика [2].

Питання про те, чи є мова права особливою і чи є ця спеціальна мова внутрішньо єдиною, становлять одну з традиційних областей досліджень правової лінгвістики. Сьогодні однією з найважливіших правопознавчих питань є вивчення юридичної термінології як складової мови права, її правильне використання професійними юристами, а також проблема її раціонального застосування. Оскільки мова права є невіддільною частиною правової системи, то особливості цієї мови природним чином впливають з особливостей самого права, серед яких, у першу чергу, можна назвати такі:

1. Високий ступінь абстракції юридичних понять. На відміну від спеціальних галузей, як наприклад, техніки або природознавства, де терміни позначають конкретні предмети і можуть бути зображені принаймні графічно, що дозволяє досить легко визначити зміст поняття і співвіднести поняття з його

мовним позначенням, мова права переважно виражає абстрактні поняття і зв'язки між ними.

2. Тісний зв'язок мови і права. Правові поняття і норми можуть бути виражені лише за допомогою мови. Вона є єдиним «робочим інструментом» юриста, інструментом, який повинен бути добре пристосований для роботи з «робочим матеріалом», тобто з системою правових відносин, щоб забезпечити її функціонування. Таким чином, мова права повинна бути, із одного боку, єдиною, щоб забезпечити єдність всередині правової системи. З іншого боку, вона повинна бути застосована для різних цілей, тобто в різних сферах юридичної діяльності [4, с. 163].

Крім того, мова права має особливе значення для юристів, адвокатів, суддів, прокурорів, поліцейських – всіх тих, хто використовує її кожен день у своїй професійній діяльності. Оскільки ми є носіями цієї мови, тому саме від нас залежить її розвиток: перед нами постає відповідальне завдання, яке полягає у вивченні особливостей мови права, її правильному використанні та раціональному застосуванні, у тому числі й термінології.

Існують різні думки про те, наскільки мову права можна вважати єдиною. На користь цього припущення свідчить той факт, що юристи, тобто основні носії цієї мови, отримують однакову освіту на основі єдиної мови. Також у всіх областях права мова юридичної практики спирається на єдину мову закону. Проте аргументами проти цього твердження є різні критерії, за якими мову права можна структурувати. Це і відмінності між правовими інститутами, у яких засобом комунікації є мова права, і різні рівні знань і компетентності учасників цієї комунікації, і безліч способів комунікації (наприклад, усна або письмова) та інші аспекти. Багато науковців останнім часом у своїх працях підтримувалися класифікації «шарів» юридичної мови, тобто її внутрішньої структури, запропоновану В. Отто [5]:

1) мова законів: загальні, абстрактні правові норми, призначені законодавцем як для фахівців, так і для не спеціалістів галузі права;

2) мова судових рішень;

3) мова юридичної науки і експертиз: коментарі та обговорення спеціальних питань фахівцями для фахівців;

4) мова відомчого письмового спілкування: формуляри, пам'ятки, порядку тощо;

5) адміністративний жаргон: неофіційне обговорення спеціальних і пів спеціальних питань фахівцями.

Ці «мовні шари» відрізняються один від одного мірою необхідності точного, докладного й короткого вираження понять у мові.

Таким чином, мова права дійсно є особливою. Вона має свою єдину структуру та водночас вона є елементом правової системи. Тісний зв'язок між мовою та правом є вагомою причиною для детального вивчення та аналізу всіх зазначених вище проблемних питань.

Список використаних джерел

1. Артикуца Н. В. Мова права та її вивчення студентами юридичних спеціальностей у вищих навчальних закладах України. *Культура народів Причорномор'я*. 2004. № 49. Т. 2. С. 155–157.

2. Артикуца Н. В. Мова права у її функціональних різновидах. *Сьогодення українського мовного середовища / упоряд. Мороз Л. З. К. : Кіровоград. вид-во, 2008. С. 23–32. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/319/Artykutsa_Mova_prava.pdf;jsessionid=383E0BE190C459D19A184D9E194609.*

3. Про засади державної мовної політики : Закон України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5029-17>.

4. Демченко В.Н. Органічна і неорганічна українська мова. Херсон, 2003. 260 с.

5. Мущина М. М. Про правову лінгвістику. URL: <http://www.lexis-asu.narod.ru/other>.

Сокол Олександра Іванівна,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: старший викладач кафедри юридичного документознавства навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ

Проценко Г. П.

ЗАСТОСУВАННЯ ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИХ ЗНАТЬ У ДОСУДОВИХ РОЗСЛІДУВАННЯХ

Для ефективного попередження та розкриття злочинів необхідним є своєчасне втручання правоохоронних органів, контроль умов, в яких зазначені правопорушення можуть мати прояв. Деякі матеріали, що мають ознаки тих, які є причиною або тягнуть за собою правопорушення в досудовому розслідуванні

й судовому розгляді, неочевидні та потребують допомоги експертів, що володіють спеціальними науковими знаннями.

Сьогодні відомими вітчизняними та зарубіжними науковцями, зокрема, Т. В. Будко, О. І. Галяшиною, О. С. Голіковим, А. В. Комісаровим, О. В. Кукушкіною, Т. Н. Секераж, обґрунтовується необхідність методологічного виокремлення спеціальних знань, пов'язаних з дослідженням мовлення, в окремий вид судової експертизи. Поряд з теоретичними фундаментальними дослідженнями мовлення існують розроблення практичного аспекту судової експертизи, наприклад, прикладна психолінгвістика. Вона займається проблемами, пов'язаними з функціонуванням мовлення в практичній діяльності людей, вивчає мовленнєве повідомлення в особистісній сфері людини та її професійній діяльності. І зараз у світовій криміналістиці на межі психології та лінгвістики активно формується та застосовується на практиці нова інтегративна галузь наукового знання – криміналістична психолінгвістика. Цей напрям наукових досліджень спирається на положення про те, що писемне та усне мовлення людини становить собою значне джерело інформації щодо різноманітних ознак, що дозволяють характеризувати особу. Відомості про ці ознаки встановлюють на основі аналізу словникового запасу, синтаксису, акценту та багатьох інших особливостей усного й писемного мовлення. Об'єктами такого аналізу є письмові, а також усні, зафіксовані на фонограмі повідомлення невідомих авторів.

Вони вивчаються за допомогою аналітичних психолінгвістичних методів з метою встановлення даних, що можуть вказувати на походження, середовище, психологічні та інші риси джерел мовленнєвої активності. Отримані результати дають змогу створити пошуковий портрет невідомого автора письмового тексту або звукової інформації, котрий може містити відомості щодо вікової, статевої належності, освітнього рівня, географічного та етнічного середовища, роду занять та деяких інших ознак встановлюваної особи. Поряд з цим, шляхом порівняння виявлених особливостей аналогічних об'єктів визначають, чи належить мовленнєва продукція з різних джерел одній або різним особам.

Зазвичай під час кримінального провадження дослідження мовленнєвого текстуального джерела інформації здійснюється лінгвістами, психологами, криміналістами та іншими спеціалістами. Воно зачіпає як основну, так і додаткову інформацію у тексті, стосується не лише змісту, а й форми його

надання. Метою такого наукового дослідження тексту є вилучення, розкодування інформації, яка є необхідною, важливою, корисною споживачу – слідчому, прокурору, суду. Водночас у мовленнєвому повідомленні досліджується з використанням спеціальних знань й методів основна та додаткова інформація про творця й умови створення тексту, носіями якого є ознаки мовленнєвих навичок автора повідомлення.

Мовленнєвий текст своїм змістом відбиває образ конкретного фрагменту дійсності, який зафіксований в уяві його творця, ізоформізм цього фрагмента або інформаційний сигнал про нього. Зміст тексту взаємозумовлений його формально-мовним оформленням, або інформаційним словесним кодом. Таке утворення становить собою ієрархічне структурування шляхом висловлювань, об'єднаних цілісністю змісту, загальним задумом, функціональними й формально-логічними зв'язками.

Змістом тексту є опосередковане відображення фрагмента об'єктивного світу крізь призму свідомості людини, тобто маємо справу з подвійним відображенням.

Практика відповідних експертних досліджень та експертиз показує необхідність виявлення не лише смислової спрямованості текстів, а й використаних прийомів пропаганди, впровадження певних ідей й настанов, що є компетенцією соціальної психології та психолінгвістики. Саме текст і невербальні компоненти є головним предметом такого дослідження і основним джерелом доказів у відповідному кримінальному провадженні.

Психолінгвістична експертиза призначається також у тому випадку, якщо необхідно встановити смисл наданої на дослідження інформації, її вплив на свідомість.

Предметом експертизи є отримання фактичних даних про особливості тексту, що мають значення для кримінального провадження. Такими особливостями тексту є його спрямованість, комунікативна мета автора, мета повідомлення, значення окремих компонентів тексту тощо. По суті, предметом такого виду експертних досліджень є встановлення наявності або відсутності таких характеристик тексту та його автора, що знайшли відображення у тексті, котрі мають значення для прийняття рішення за кримінальним провадженням, тобто юридично значущих. Лінгвіст зорієнтований на предметно-змістовний аналіз, виявлення значення окремих слів та висловлювань, всього тексту, мовні способи виразу смислу, формальні особливості комунікації. Психолог – на виявлення

психологічних особливостей діяльності автора, смислу повідомлення, психологічних феноменів ворожнечі тощо, здійснює мотиваційно-цільовий аналіз тексту людей.

Трапляються випадки, коли повною мірою смисл повідомлення в межах тексту не висловлений, проте він доповнений за допомогою інших елементів: зображень, графічних символів.

Отже, значне місце в досудових розслідуваннях займає психолінгвістична експертиза, яка здатна оцінити достовірність і об'єктивність фактичного змісту досліджуваних матеріалів та ін. Правильна і виважена оцінка висновку експерта дає можливість слідчому не лише доказати факт вчиненого кримінального правопорушення, а й встановити особу правопорушника.

Список використаних джерел

1. Ходанович В. О. Роль судово-авторознавчої та психолінгвістичної експертизи в доказуванні у кримінальних провадженнях про злочини екстремістської спрямованості // Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні. Одеса, 2013. С. 363–369.

Степанова Дар'я Русланівна,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: доцент кафедри юридичного документознавства навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук **Ялова О. В.**

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ СУРЖИКУ В СУЧАСНОМУ МОВЛЕННІ УКРАЇНЦІВ

На сьогоднішній день проблема мовної культури сучасної молоді є актуальною, і це незаперечний факт, оскільки вона є показником рівня загальної культури особистості. На реальному сьогоденному етапі, коли відбуваються зміни на різних рівнях житті України. Поява у мовленні сучасної молоді великої кількості сленгів, жаргонів, робить справжні проблеми чистоти мови, що є ключовою з погляду національної та соціальної культури, у тому числі і мовної. Тому що, українська мова – скарбниця духовних надбань народу, досвіду, праці, творчості

і співжиття багатьох поколінь, оберіг народу, його звичаїв, традицій, запорука інтелектуального зростання, розвитку.

Українська літературна мова впродовж багатьох століть була поставлена в такі умови, що можна тільки дивуватися, як вона вижила і збереглася взагалі. Зрозуміло, що кількасот річне приниження української мови і водночас насаджування іншої, тобто російської, не могло не позначитися на усному та писемному мовленні її носіїв. Українська мова навіть там, де вона активно функціонувала, зазнала такого негативного впливу російської, що перетворилася на суржик, «язичіє», на мішанину українських та російських слів, кальок.

На тлі згаданих вище реалій можна зробити підсумки, що суржик, який як явище поширюється в українському суспільстві, а відтак і в українському мовленні, він все більше набуває ознак загрози становленню повноцінного демократичного суспільства, в якому найголовнішою цінністю є права та свободи громадян [3].

Найбільш важливим для мовленнєвого портрета особистості ми вважаємо чистоту мовлення. «Чисте мовлення – це таке, – за висловом Н.Д. Бабич, – в якому немає нелітературних елементів» [1, с. 58].

Чистота, на її погляд, виявляється у трьох аспектах: в орфоепії (правильна літературно-нормативна вимова), в інтонаційному (відповідність інтонації змістові та експресії висловлювання), у слововживанні (відсутність у мовленні позалітературних елементів).

Звичайним середовищем побутування гібридної мови є малі соціальні спільноти, як стійкі (двомовні сім'ї, професійно-виробничі колективи), так і стихійні, як-от у транспорті, в магазині, у черзі до лікаря. Найсприятливіші умови для побутування суржику створює звичайно ж сімейна комунікація. Саме сімейні мови концентрують цей гібрид, що може використовуватися й несвідомо як основний і навіть єдиний засіб спілкування, й свідомо як засіб мовної гри [2; 5].

До цієї суржику-гри охоче звертається освічена молодь, коли хоче ввійти в інший мовний образ, розширити свої мовні варіації. Соціологічні дослідження показують, що вона вдається до суржику частіше, ніж люди середнього та похилого віку, які навіть зараз вважають суржик мовою «нижчого класу».

Найбільше занепокоєння викликає те, що у представників різних поколінь у мовленні спостерігається перенасичення позалітературних лексичних одиниць. Особливо це стосується сучасної студентської молоді [3].

Нерідко в мові студентів можна почути згрубілу лексику, яка створює іронічне забарвлення у спілкуванні. Наприклад: *брешеш, не гавкай, не скигли, насобачитись*.

До молодіжної жаргонної лексики, наприклад, належать такі слова, як *центровий* (авторитетний), *бабки* (гроші), *прикид* (одяг, манера одягатися), *приколотися* (отримати або створити враження), *зліняти* (щезнути) і т. д. Багато жаргонізмів виникає в молодіжних колективах, зокрема в студентських. Наприклад: *пара* – «двійка», *шпори* – «шпаргалки», *хвіст* – «академічна заборгованість», *студак* – «студентський квиток», *домашка* – «домашнє завдання», *скатать вишку* – «списати завдання з вищої математики», *не паритись* – «не надавати значення, не переживати», *общага* – «гуртожиток» тощо. Більшість жаргонізмів становлять слова загальнонародної мови, вживані в специфічному значенні [4].

Вивченням цієї проблеми займалися провідні мовознавці: О. Сербенська, Л. Масенко, Р. Мацюк та інші, виділяючи різновиди суржику, визначаючи сфери його функціонування та аналізуючи його загальнокультурні та лінгвістичні ролі [3].

Найбільше турує те, що частина носіїв української мови часто вживає російські слова з підкресленою бравадою, хизуючись при цьому своїми «глибокими» знаннями російської мови. Та існує інша категорія україномовців – це люди, що не володіють українською літературною мовою і вживають російські слова, вважаючи при цьому, що це її літературні форми. Проте на перевагу цим категоріям є ті, що добре володіє літературною мовою, але часто лінується, не хоче напружити пам'ять і віднайти правильний український відповідник до російського слова. Тому в підсумку – українсько-російський покруч. Звичайно взаємопроникнення слів із однієї мови в іншу – закономірний процес. Однак, коли слова з іншої мови вживаються бездумно, коли перекручується їх зміст і спотворюється звукове оформлення, – це засмічує мову.

Мізерний рівень мовної культури – це необізнаність із мовними нормами, байдуже ставлення до свого мовлення, лінивість думки, мовна неохайність, невміння й небажання контролювати себе. Віками активно діяв механізм розхитування норм, вірус зневаги до української мови. Виховувати в собі повагу до мови, якою спілкуємося – це, передовсім, шанувати себе, виявляти повагу до народу, його історії, культури [2].

Сьогодні маємо розвинену літературну мову, здатну обслуговувати всі сфери суспільного життя, але у великих

міських центрах, включаючи столицю, відсутнє повноцінне формування мовно-лексичних норм .

Зробивши висновки даній ситуацію з поширенням суржику в українській мові. Демократизація норм та лібералізація мовних законів неминуче провокує занепад літературної мови. Сучасна молодь яка начебто повинна не забувати національну ідею стає пропагандистами вищої культури, стаючи смітниками неякісної «низької» мови. Проникнення суржику до фахової мови розхитує норми української мови, засмічує і принижує її. Суржик сприяє дестабілізації та розмиванню стилів, що своєю чергою провокує руйнування самої структури мови.

Список використаних джерел

1. Культура фахового мовлення : навч. посіб. / за ред. Н. Д. Бабич. Чернівці : Книги ХХІ, 2006. 496 с.
2. Степаненко М. І. Мова – скарбниця знань, доступ до якої вільний для кожного. *Рідне українське слово*. Полтава : АСМІ, 2005. 392 с.
3. Сербенська О. Суржик: «низька мова», безлад чи мовна патологія? К. : Київ. ун-т, 2002.
4. Линник Н. Вживання зниженої лексики у мові ЗМІ та її вплив на норми літератури. URL: www.nbuv.gov.ua.
5. Мацюк Р. Суржик для інтелігенції: довідник з історії найновішого поступу 1998–2001. Л., 2002.

Удод Максим Миколайович,

курсант навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: доцент кафедри юридичного документознавства навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, кандидат філологічних наук, доцент ***Юлдашева С. А.***

КУЛЬТУРА МОВИ ЮРИСТА

Формування духовно багатой особистості неможливе без оволодіння мовою як засобом спілкування, мислення, пізнання, самоутвердження у громадському житті [2, с. 122].

Практична діяльність правознавця, яка пов'язана з інтенсивним усним і писемним спілкуванням, з підготовкою й оформленням юридичних документів, вимагає належного знання норм і правил усного і писемного мовлення, його особливостей

в офіційно-діловій сфері. Від того, чи дотримуються юристи у професійній діяльності, у побуті прийнятих норм мовлення, наскільки адекватно відображають зміст інформації використані терміни і слова, чи правильно формулюють окремі фрази, речення, створюються тексти документів – залежить формування суспільної думки про рівень загальної і професійної культури юриста, залежить його власний авторитет і авторитет органу держави чи установи, які він представляє.

Вільне володіння та правильне користування українською мовою є не лише обов'язком будь-якого державного службовця та ознакою його професійної відповідності, але й умовою прийняття ефективних управлінських рішень, порозуміння між керівництвом та трудовим колективом, формування ділової атмосфери у службових стосунках, укріплення авторитету установи в її відносинах з користувачами адміністративних послуг.

Відомий німецький теоретик права Бернд Рютерс слушно зазначає:

«Поza мовою право не існує. Право можна виразити, передати, пояснити і вдосконалити лише завдяки мові».

Звісно, мова правників – специфічна. Вона вирізняється вживанням словосполучень дієслівного типу, дієприслівникових і дієприкметникових зворотів, прямої мови; повторами професійної лексики. В юридичних текстах переважають складні поширені речення. Іноді мовці у виступах користуються книжними словами, маловідомою термінологією. Така мова не сприймається слухачами, втомлює, створює дискомфорт і свідчить про низький рівень доповідача.

Письмова діяльність юриста вимагає не абияких знань державної мови. Неправильно, або з помилками написаний текст, записка, протокол, рішення будуть причиною непорозумінь та неповаги з боку колег, звичайних цивільних людей. Звичайно, що як і представники будь-яких інших професій, у своїх текстах юристи використовують спеціальні терміни. Написання деяких понять дуже важко запам'ятати, тому їх виносять у спеціальні юридичні довідники. І письмова діяльність і публічне мовлення юриста підлягають певній традиції. Це завжди ділова або публічна мова. Вона є стислою і завжди по суті. Кожне слово зважене і має своє місце.

Отже, юрист – це соціально значима професія, тому що вона пов'язана з державою і правом, важливими соціальними явищами, при цьому часто юристи мають значні владні повноваження. Це високоінтелектуальна професія, тому що юристу потрібно охоплювати всі сторони життя суспільства, враховуючи при цьому

складні, заплутані юридичні проблеми. Це творча професія, оскільки вона пов'язана з вирішенням нестандартних юридичних ситуацій, при цьому творчість завжди обмежена рамками права, що вимагає від юриста ще більше мистецтва для розв'язання юридичних проблем. Престиж правової професії вимагає глибокої правничої підготовки; бездоганного знання професійної мови і традицій національної мови. Блискучий ритор, видатний теоретик ораторського мистецтва Марк Тулій Цицерон пише: «Вміння правильно говорити... ще не заслуга, а не вміння – вже ганьба, тому що правильне мовлення, не стільки перевага вправного оратора, скільки властивість кожного громадянина».

Список використаних джерел

1. Електронний ресурс https://otherreferats.allbest.ru/languages/00059127_0.html.
2. Юридична психологія. Підручник / а редакцією Я. Кондратьєва. – Київ. 2000 р. – 351 с.
3. Електронний ресурс <https://pidruchniki.com/10310208/dokumentoznavstvo/dopovid>.

Хмель Юлія Олександрівна,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра Академії адвокатури України
Науковий керівник: завідувач кафедри української філології та суспільних наук Академії адвокатури України, кандидат філологічних наук, доцент **Конончук Т. І.**

НЕВЕРБАЛЬНА ПОВЕДІНКА ЯК ТЕСТ НА ІСТИННІСТЬ

Чесність – це етична категорія, яку потрібно розпізнавати в будь-якій сфері життя й діяльності. У юридичній практиці вона має особливу вагу, бо надзвичайно важливо знати, чи правдиві факти викладено, наприклад, свідками або підозрюваними. Адже це впливає на вирішення судової справи.

Правник, як відомо, це не просто висококваліфікований, компетентний та всебічно розвинутий фахівець у галузі права, але ще й артистичний оратор і, звичайно, психолог. Тому що будь-яка юридична професія передбачає постійну взаємодію з клієнтами – абсолютно різними за характерами, темпераментами. Відомо, що нерідко клієнти бувають досить специфічні, можуть прибрехати або не до кінця розповісти всі деталі своєї проблеми. У таких випадках юристу дуже складно надати кваліфіковану правову

допомогу та вирішити конкретну задачу. Або ж якщо ми говоримо, наприклад, про досудове розслідування чи судовий розгляд матеріалів кримінального провадження, де завданням слідчих, прокурорів, суддів та адвокатів є пошук істинної інформації про причетність обвинуваченого до конкретного злочину. Щоб покращити результативність своєї праці, правнику варто знати методи аналізу невербальної поведінки людини, за допомогою якого можна розпізнати бреше людина чи говорить правду. Але варто наголосити, що опанування цих методів буде корисним не лише тим, хто є дотичним до юридичної професії, але й кожному, хто контактує з людьми, а отже, всім.

Людство завжди мріяло навчитись читати думки інших та розпізнавати брехню. Саме тому був винайдений прилад, який має назву поліграф, або, як його називають в народі, детектор брехні. Поліграф – це машина, яка, як довгий час вважалося, здатна розпізнати, чи людина бреше, чи каже правду. Проте вже доведено, що такий прилад часто неефективний, та іноді його висновки не збігаються з дійсністю. Детектор брехні цілком можна обманути.

На думку видатного американського психолога професора Каліфорнійського університету та творця унікальної системи аналізу невербальної поведінки людини Пола Екмана [1], брехню можна розпізнати за невербальною поведінкою особи, а це – жести, міміка, рухи тіла.

Коли людина перебуває в стресовій ситуації, їй важко контролювати своє тіло, тому в таких випадках певні жести цілком можуть видати її справжнє ставлення до тих чи інших обставин. При цьому сама особа не усвідомлює того, що робить.

Пол Екман провів експеримент, в якому брали участь викладач і студенти – випускники університету. Суть експерименту полягала в тому, що викладач мав створити стресові ситуації для студентів, ставлячи їм різноманітні запитання, які безпосередньо стосувались їхньої майбутньої професії. Сам Пол спостерігав за всім, що відбувається, за скляною стінкою, а всі дії учасників дослідження записувались на відеокамеру. В результаті виявилось, що під час спілкування з викладачем одна зі студенток на підсвідомому рівні непомітно зробила певний жест, який вважається дуже некультурним в європейському суспільстві. При цьому ні вона, ні викладач цього інциденту не помітили та згодом все заперечували. Але оскільки експеримент фіксувався, все ж вдалося підтвердити даний факт. Дослідження показало, що в стресових ситуаціях, коли людині некомфортно, вона налякана та перебуває під певним тиском співрозмовника, її реальне ставлення

до ситуації цілком може видати її невербальна поведінка. Тобто почуття, які людина свідомо намагається приховати, самі пробиваються назовні завдяки жестам і рухам тіла.

Обличчя людини є дуже цінним джерелом інформації для верифікатора (спеціаліста з розпізнавання брехні), адже саме воно може видати, що людина бреше. Обличчя видає різноманітні ознаки брехні: мімічні жести, сльози, фальшиві емоції, розширення зіниці, рум'янець або навпаки бліде обличчя та інше. Звичайно, дані ознаки не є універсальними, вони можуть бути лише додатком для створення повноцінної картини, адже залежно від характеру та фізичного самопочуття людини та чи інша ознака може означати абсолютно різне.

Природно, що тема аналізу невербальної поведінки людини неабияк приваблює науковців та психологів. Крім Пола Екмана, це питання в різний час досліджували Ч. Дарвін, У. Фрізен, К. Ізард, Є. Ільїн та інші. І сьогодні воно актуальне і для дослідників, і для практиків, особливо, як бачимо, в юридичній сфері.

Список використаних джерел

1. Екман П. Психологія лжи. Обмани мене, если сможешь. – СПб.: Питер, 2010. – 304 с.

Черевко Владислав Вікторович,
здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра Академії адвокатури України;
Шкабара Назарій Олексійович,
здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра Академії адвокатури України
Науковий керівник: завідувач кафедри
української філології та суспільних наук
Академії адвокатури України, кандидат
філологічних наук, доцент **Конончук Т. І.**

ПОСТАТЬ ВОЛОДИМИРА СТАРОСОЛЬСЬКОГО В ІСТОРІЇ ПРАВА

Відоме у світі Ім'я Володимира Старосольського [2] повертається і в незалежну Україну, через його життя пізнається ще одна велична сторінка діяча в громадських справах та в галузі юриспруденції. Вивчення цієї сторінки української історії актуальне, бо через знакову історичну постать відкриваються досвід і здобутки українського буття, причини й наслідки багатьох національних катаклізмів.

2018 р. українська громадськість світу відзначала 140-річчя від дня народження Володимира–Степана Якимовича Старосольського. Він народився 8 січня 1878 року в м. Ярославі (нині знаходиться в республіці Польщі). За своє непросте життя зумів досягти великих вершин у юриспруденції як адвокат, доктор права, теоретик держави і права, соціолог, етнополітолог, державний, громадсько-політичний та науково-освітній діяч і заступник міністра закордонних справ Української Народної Республіки з 1919 до 1920 р.

Зростав у родині українця Якіма Старосольського (1822–1824 рр.), голови повітового суду в м. Ярославі та ополяченої Юлії Рапф (1845–1919 рр.), австрійки за походженням. Тернистий шлях у юриспруденцію розпочав з юридичного факультету в Краківському університеті (1896–1897р.), де і сформувалися основи його українського світогляду. Отримував юридичну освіту європейського рівня у Відні, Берліні, Граці та Гейдельбернському університетах. Працював професором права у Львові, Кам'янці-Подільському, Празі та Подебрадах. 1903 р. отримав ступінь доктора права в Львівському університеті, а 1909 р. склав адвокатський іспит та став адвокатом. 24 квітня 1906 року одружився з Дарією Шухевич. Брав активну участь у розвитку українського парамілітарного руху в Галичині; 18 березня 1913 року було створене перше українське напіввійськове товариство «Січові стрільці». Його першим кошовим отаманом був обраний В. Старосольський.

У роки Першої світової війни та доби визвольних змагань брав активну військову участь. Не погоджуючись із рішенням керівництва УНР щодо включення Східної Галичини до Польської Республіки та на знак протесту подав у відставку з поста заступника міністра закордонних справ 4 квітня 1920 року. Після поразки України у визвольних змаганнях у червні 1920 року В. Старосольський емігрував до Відня. У період еміграції видав найбільш значущі наукові праці. Так, 1922 р. у Відні вийшла друком одна з його фундаментальних праць «Теорія нації», а 1924 р. в Подебрадах побачила світ його двотомна монографія «Держава і політичне право».

Опираючись на власні знання та погляди європейських вчених, висунув концепцію української нації та держави: 1. Нація є незалежним центром «власних інтересів», як політична спільнота завжди прагне до незалежності.

2. Національне будівництво краще базувати на спільноті, ніж на спілці. 3. Для національного будівництва «класовим інтересам належить надати національну форму».

У працях В. Старосольського відчувається не тільки теоретичний характер а й практичні висновки: українське державотворення та організація суспільства. Також він вважав, що майбутня Українська держава має бути демократичною соціалістичною республікою з елементами лібералізму на зразок західноєвропейської соціал-демократії.

Наприкінці 1927 р. В. Старосольський повернувся до Львова, де відновив свою адвокатську діяльність та вів як цивільні, так і карні справи. Активно працював у Союзі українських адвокатів (СУА), з 1929 по 1933 рр. входив до складу його правління. Його фаховість як захисника цінували українці, поляки, євреї. Видатний український публіцист Іван Кедрин згадував про захисні промови Старосольського: «Його виступи в суді ніколи не мали навіть крихти пафосу. Він не підвищував голос, не махав руками. Він був «професором», який промовляв до прокурора (до судової колегії, до лави присяжних), як до студентів в університетській аудиторії. І це так яскраво відрізнялося від інших виступів – також красномовних – адвокатів, які виступали часто як актори на театральній сцені. Тому під час його судових промов було тихо в залі, всі присутні, навіть найбільш налаштовані антиукраїнськи з пошаною слухали слова цього правничого авторитету».

З 1929 р. захищав діячів Української Військової Організації, а згодом і Організації Українських Націоналістів та Комуністичної партії Західної України в гучних політичних процесах. Наприклад, 1930 р. – Зинова Паленського, виконавця терористичного акту на «Східних торгах» у Львові, а 1933 р. захищав члена ОУН – Миколу Лемика, виконавця замаху на секретаря радянського консульства у Львові Олексія Майлова, а також 1935 р. захищав комуністичного діяча – Данила Шумака.

Коли до Львова увійшла Червона армія у вересні 1939 р., він отримав пропозицію очолити кафедру права у Львівському університеті, а вже 25 грудня того ж року його заарештували НКВС за підозрою у контрреволюційній діяльності. Спочатку він перебував у львівській в'язниці в Замарстинові, а в лютому 1940 р. його перевезли до Лук'янівської в'язниці в Києві. Разом з ним перевезли до Києва і його сім'ю. 13 квітня 1940 р. було

заарештовано та вивезено до Казахстану його дружину та двох дітей. А самого В. Старосольського після майже річного слідства 25 жовтня 1940 р. на підставі статті 58 а, пар. 4 Кримінального Кодексу УРСР засуджено до 8 років заслання в сибірські табори «як ворога робітничого класу». Згодом його перевезли до табору поблизу Маріїнська (Західний Сибір), де 25 лютого 1942 року у віці 64 років виснажений і хворий він помер.

Володимир Старосольський був типовим представником українсько-польського прикордоння. Ці люди, часто походючи з мішаних родин, у певний період свого життя ставали перед дилемою, яку національність обрати. Одні, як Старосольський обирали українську, інші, як наприклад, Євген Барвінський чи Кость Сроковський, обирали польську національність.

У висновку наведемо слова Василя Стефаника: «Володимир Старосольський вивчав право у Кракові. Знав, що він українець, та українською не міг сказати й речення... Чи то кров прадідівська, чи теорія завели його в українську націю і вчинили з нього найкращого між нами чоловіка».

Спадщина В. Старосольського потребує уважного вивчення, як, наприклад, і одна з його праць – «Принцип більшості» [1; 3], написана 1916 р. німецькою мовою, а тепер перекладена і вперше надрукована в Україні 2018 р. завдяки ініціативі ученого-правника й адвоката Михайла Петріва.

Список використаних джерел

1. Дослідження Володимира Старосольського «Принцип більшості» // Інтернет ресурс: <http://sshdir.org.ua/doslidzhennya-volodymyra-starosolskogo-das-majoritatsprinzip-pryntsyp-bilshosti>.
2. Старосольський Володимир Якимович // Інтернет ресурс : <https://uk.wikipedia.org/wiki>.
3. Старосольський В. Принцип більшості / пер. з нім К. Поліщука, упоряд. М. Петрів. – Львів : Літопис, 2018. – 312 с.

Чернявська Олена Сергіївна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: старший викладач
кафедри юридичного документознавства
навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ
Проценко Г. П.

ПОНЯТТЯ ОБРАЗИ В ПЛОЩИНІ СЕМАНТИКО-ТЕКСТУАЛЬНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Останнім часом значної актуальності в Україні набуває такий вид судової експертизи як лінгвістичне дослідження. На сьогодні вкрай важливим його підрозділом є семантико-текстуальна експертиза, яка вирішує завдання зі встановлення змісту понять, лексичного значення слів або словосполучень, використаних у текстах, їх стилістичної забарвленості, смислового навантаження, характеру інформації. Коло питань, на які має дати відповідь експерт-лінгвіст у сфері семантико-текстуальної експертизи є досить різноманітним.

Особа, що має невирішені питання щодо встановлення змісту понять, лексичного значення слів або словосполучень, їх стилістичної забарвленості, смислового навантаження звертається до фахівців – експертів. За результатами цих досліджень особа, що звертається, отримує висновок, з яким може звернутися до суду або в іншому порядку використати на захист своїх інтересів.

Досить актуальним є вирішення питань, які встановлюють наявність/відсутність негативної інформації, що виражена образливою лексикою щодо певної особи (осіб), або мовними засобами, що негативно характеризують її (їх). Вживання таких слів і виразів у тексті розцінюється як образа, як посягання на честь та гідність особи.

З огляду на зазначене вбачається досить важливим питання щодо визначення змісту поняття образи у площині семантико-текстуальної експертизи.

Так, образа є однією з обставин, яка спричиняє виникнення у особи зміни в емоційному стані, індивідуально-психологічних проявах, які перешкоджають активному соціальному функціонуванню її як особистості.

На сьогодні в законодавстві України відсутнє визначення поняття "образа" або "образливі висловлювання".

У тлумачному словнику поняття «образа» визначається як зневажливе висловлювання, негарний вчинок і таке інше, що спрямовані проти кого-небудь і викликають у нього почуття грікоти, душевного болю.

Конституція України визначає, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (стаття 3), та встановлює обов'язок кожного неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей (стаття 68). Порушення цих прав є підставою для настання відповідальності, передбаченої законодавством.

Проте Кримінальний кодекс України 2001 року зі змінами станом на 1 серпня 2019 року не містить такого складу злочину як «образа». Названий склад злочину містився в Кримінальному кодексі України 1960 року: «образа», стаття 126 (умисне приниження честі і гідності особи, виражене в непристойній формі), але цей акт втратив чинність ще 1 вересня 2001 року. Будь-який громадянин, має право захистити свої права, порушені внаслідок поширення образливих висловлювань, шляхом звернення до суду з позовом про захист гідності та честі, а також про захист своєї ділової репутації.

Крім наведеного визначення з тексту вже не чинного наразі Кримінального кодексу України 1960 року, роз'яснення названого терміна також надається в постанові Пленуму Верховного Суду України № 7 від 28 вересня 1990 року «Про застосування судами законодавства, що регулює захист честі, гідності і ділової репутації громадян та організацій». Однак роз'яснення давалося саме до відповідної статті Кримінального кодексу України 1960 року.

Поняття «образа» Пленумом Верховного Суду тлумачиться як приниження честі й гідності потерпілого, шляхом висловлювання нецензурних чи брутальних слів, вчиненням непристойних або насильницьких дій (жесту та ін.), а також шляхом давання непристойної оцінки «особистим якостям чи поведінці потерпілого в формі, яка різко суперечить прийнятому спілкуванню між людьми» (абзац 3 пункту 11 постанови).

В Юридичній енциклопедії (том 4, с. 228) наводиться таке тлумачення терміна «образа»: «умисне приниження честі й гідності особи, виражене в непристойній формі. Це вживання

інвективної (різкої, лайливої) лексики, застосування непристойних жестів, міміки тощо).

Образа може відповідати або не відповідати дійсності. Про відповідність чи невідповідність дійсності образливих оціночних висловлювань питання ставити не можна, оскільки вони не можуть містити фактів. Образа завдається потерпілому у вигляді непристойної форми висловлювання або дії. Це характерна ознака образи, принаймні при використанні цього терміна в юридичному значенні.

Останнім часом, діяльність публічних осіб, до яких відносяться особи, які обіймають державні посади та/або користуються державними ресурсами, журналісти, представники ЗМІ та усі ті, хто відіграють певну роль у суспільному житті, досить часто є предметом обговорень у суспільстві, а тому і інформація, поширена щодо цих осіб, може бути доволі різноманітною. Оцінюючи особисті якості та дії один одного, вони висловлюються у досить жорсткій формі, не стримуючи себе. Дуже часто такі висловлювання стають підставою для судових позовів.

Отже, спираючись на практику участі фахівців у судових справах з приводу образливих висловлювань, приниження честі і гідності осіб, можна дійти висновку, що з кожним роком кількість відповідних позовів зростає. Саме тому, незважаючи на наявність певних нюансів під час розгляду такої категорії справ, образливі висловлювання не повинні залишатися поза увагою особи, якої вони стосуються. Необхідно реагувати на них відповідними правовими способами, що, своєю чергою, може стати певним стримуючим фактором для особи, до якої пред'явлено вимоги, надалі не поширювати інформацію образливого характеру. Права людини, які зазначені у статті 3 Конституції України, про які йшлося вище, найчастіше порушуються саме образливими висловлюваннями. Видається доцільним для захисту цих прав юридично закріпити поняття «образа» у законодавстві та передбачити відповідальність за поширення широкому загалу відповідної інформації. Це певною мірою обмежить вживання образливих негативних висловлювань та зменшить рівень мовленнєвої агресії у сучасному суспільстві.

Шевчук Руслан Миколайович,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: старший викладач
кафедри юридичного документознавства
навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ
Проценко Г. П.

ЛИХОСЛІВ'Я: ПОНЯТТЯ Й ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Лихослів'я – вживання лайливих, соромітних слів; грубі, недоброчливі слова та вирази, вживані щодо кого-небудь. Лихослів'я має два види: агресивне і не агресивне. Агресивне лихослів'я – це будь-яка форма мовної поведінки, спрямована на образу, або заподіяння шкоди іншій людині. Не агресивне лихослів'я – це будь-яка форма мовної поведінки, яку вживають без наміру когось образити, або розрядити власну агресію. Це дуже актуальна проблема, котра існує майже в кожній верстві населення, котру постійно помічає в своєму оточенні, згідно з опитуваннями, більшість людей. Лихослів'я – це прояв неосвіченості, неграмотності, низького культурного рівня. Використання лайки показує низький культурний рівень мовця, це забруднення мови і прояв неповаги до оточення.

За лихослів'я в Україні передбачено для будь-якої фізичної особи адміністративну і цивільно-правову відповідальність залежно від випадку його використання. Також передбачено окрему відповідальність за лайку для державних службовців, а саме дисциплінарну, або адміністративно-правову. Необхідно знати та розуміти закони та інші нормативні акти, котрі регулюють проблему такого явища як лихослів'я.

Проблематику правового регулювання лайки в громадських місцях в нас регулює стаття 173 Кодексу про адміністративні правопорушення України і відносить це діяння до виду дрібного хуліганства. Згідно з цією статтею подібний проступок тягне за собою накладання штрафу від 3 до 7 неоподаткованих мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від 40 до 60 годин, або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти відсотків заробітку, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.

Поширеною є і лайка у сім'ї, за що передбачено адміністративна відповідальність за статтею 173² Кодексу про адміністративні правопорушення України. Там зазначено, що образа є частиною насилля у сім'ї. Відповідно до норми це правопорушення тягне за собою накладання штрафу від 10 до 20 неоподаткованих мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від 30 до 40 годин, або адміністративний арешт на строк до семи діб.

Як зазначалось раніше, передбачено цивільно-правову відповідальність. Її використовують у випадках порушення права на повагу до гідності та честі образою, такою як агресивне лихослів'я в сторону фізичної особи. Захист такого права через суд прописано у статті 297 Цивільного кодексу України. Як відповідальність найчастіше використовують матеріальне відшкодування за моральну шкоду.

Головною проблемою правового регулювання лайки в громадських місцях є недостатня жорсткість покарання, майже жодна людина в нашому суспільстві, після виплати подібного штрафу, не помітить впливу на свій гаманець і не зробить потрібних висновків. Необхідно збільшити штраф, та не забувати про те, що людям котрі не здатні виплачувати штраф, необхідно призначати громадські, або виправні роботи, щоб сім'ї в котрих недостатньо коштів не страждали, а порушник робив необхідні висновки. Але не забувати, що є окремий відсоток населення, для котрого навіть високий штраф, буде непомітним й у таких випадках варто призначити громадські роботи, бо хоча б прибирання сміття у парку, достатньо зачепить особу.

Окремим питанням є поведінка державних службовців. Правила поведінки регулюються наказом Національного агентства з питань державної служби «Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування». Там чітко прописано, що державні службовці мають не допускати використання нецензурної лексики, підвищеної інтонації. За порушення подібних правил передбачена відповідальність – дисциплінарна або адміністративна.

Проте, особливої уваги заслуговує те, що значна кількість людей не вважає ненормативну лексику великою проблемою, навпаки емоційною прикрасою своєї мови. Ще важливішим є те, що лише зрідка можна зустріти караність цього правопорушення, адже не занадто часто правоохоронці слухають слова кожного в громадському місці, а ще рідше призначають покарання за подібне діяння.

Шутенко Владислава Сергіївна,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: доцент кафедри
юридичного документознавства навчально-
наукового інституту № 1 Національної
академії внутрішніх справ кандидат
філологічних наук, доцент ***Юлдашева С. А.***

МОВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

Сучасні вимоги до професійної підготовки фахівців ставлять перед вищими навчальними закладами нові завдання, одним із яких є формування мовної та мовленнєвої компетентності. Мовна підготовка особистості є важливою характеристикою її розвитку, бо саме через мову людина висловлює свої думки, враження, розкриває свій внутрішній світ та пізнає інших.

Досліджували зазначену проблему різні вчені: Ю. Бельчиков, Є. Боринштейн, Н. Буланкіна, С. Караванський, Т. Коць, Л. Луньова, Л. Масенко, Л. Мацько, А. Нікітіна, В. Пасинок, Т. Потоцька, М. Сердюк, Л. Ставицька та ін. Так, С. Караванський виділяв чотири типи компетенції: мовну, мовленнєву, соціокультурну й функціонально-комунікативну. Найвагомішою, за визначенням дослідника, є функціонально-комунікативна компетенція, тобто вміння послуговуватися мовними засобами для створення текстів різної стильової приналежності. Проаналізувавши дослідження з сучасної лінгводидактики, А. Нікітіна розробила модель мовної особистості, у якій розрізняється мовна, мовленнєва, предметна, прагматична й комунікативна компетенції [4, с. 3].

Мовна компетенція – це засвоєння, усвідомлення мовних норм, що склалися історично в фонетиці, лексиці, граматиці, орфоєпії, семантиці, стилістиці та адекватне їх застосування в будь-якій людській діяльності в процесі використання певної мови. Це інтегративне явище, що охоплює цілу низку спеціальних здібностей, знань, умінь, навичок, стратегій і тактик мовної поведінки, установок для успішного здійснення мовленнєвої діяльності в конкретних умовах спілкування. Цей вид компетенції властивий високоосвіченій, культурній людині, сформованій особистості.

Мовленнєва компетенція – це вміння адекватно і доречно практично користуватися мовою в конкретних ситуаціях (висловлювати свої думки, бажання, наміри, прохання тощо), використовувати для цього як мовні, так і позамовні (міміка, жести, рухи) та інтонаційні засоби виразності мовлення.

На думку Є. Боринштейна, мова людини впливає на її духовний розвиток, на розвиток її соціокультурних рис. Учений зазначає, що «в період соціокультурної трансформації мовна проблема набуває не тільки культурного, а й політичного сенсу та змісту, стає предметом інтенсивної суспільної боротьби. Бо від того, яка мова стає визначальною, панівною в країні, значною мірою залежить майбуття культури і народу як її носія. Мова може бути засобом консолідації нації і мобілізації її життєвих сил, якщо вона утверджується владною елітою, а може бути засобом політичної гри і паралізації народу, бо коли слова втрачають своє значення, тоді народ втрачає свою свободу» [1].

Важливими елементами професіограми працівників поліції є мовна і мовленнєва компетенції. Оскільки діяльність працівника поліції вимагає від нього не тільки професійної майстерності, а й широкої загальної освіти, вона пов'язана з інтенсивним усним і писемним спілкуванням, передбачає широку мовленнєву практику, потребує точного вираження понять і категорій у різних сферах суспільного життя. Працівник поліції під час виконання своїх безпосередніх обов'язків виступає в різних комунікативних ролях: складає процесуальні документи, веде ділове листування із іншими державними органами, спілкується з іншими посадовими особами та громадянами, проводить превентивну діяльність серед населення тощо. Недотримання та порушення працівником мовних та мовленнєвих норм може стати причиною непорозуміння, викликати негативну реакцію у співрозмовника і негативно позначитися на його подальшій службі.

Забезпечуючи охорону публічної безпеки та правопорядку, виконуючи оперативно-службові завдання поліцейський не має змоги вибирати спілкуватися чи не спілкуватися, залежно від того приємне чи неприємне йому це спілкування. Оскільки ділове спілкування регулює офіційні стосунки людей, працівникам поліції слід навчитися контролювати свої емоції та почуття.

Мовна і мовленнєва компетенція є одним з основних факторів формування професійного іміджу особистості, вона полягає у використанні необмеженої кількості одиниць мови, закономірностей їх функціонування і законів оперувати ними для

побудови різноманітних висловлювань — від найпростішого вираження почуття до передачі інтелектуальної інформації. Саме у сфері мовленнєвих реалізацій виявляється своєрідність національної мови. Оволодіння мовленнєвою компетенцією підводить особистість до адекватних мовленнєвих дій, готує її до мовленнєвої практики в умовах природного спілкування.

Мовленнєва компетенція особистості визначається через її мовленнєвий досвід, який включає в себе практику мовного спілкування, постійне використання мови з метою пізнання людиною середовища і самої себе. Але як часто людина замислюється над тим, який у неї рівень мовленнєвої компетенції?

Отже, мовленнєва компетенція відіграє важливу роль для успішної професійної діяльності особистості. У наш час затребуваність фахівця на ринку праці, його конкурентоспроможність у значній мірі залежать від вільного володіння мовою, вміння ефективно спілкуватися. Якісне володіння культурою усного та писемного мовлення створює передумови для успішної професійної діяльності особистості.

Список використаних джерел

1. Боринштейн Є. Соціокультурні особливості мовної особистості / Є. Боринштейн // Соціальна психологія. – 2004. – № 5 (7). – С. 63–82.
2. Введенский В. Моделирование профессиональной компетентности педагога / В. Введенский // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 51–55.
3. Формування мовної особистості на різних вікових етапах : монографія // [Богуш А.М., Трифонова О.С., Кисельова О.І. та ін.]. – Одеса : ПНЦ АПН України, 2008. – 272 с.
4. Боринштейн Є. Соціокультурні особливості мовної особистості / Є. Боринштейн // Соціальна психологія. – 2004. – № 5 (7). – С. 63–82.
5. Омельчук С. Формування мовленнєво-комунікативних умінь у процесі вивчення синтаксису: Лінгводидактичні аспекти / С. Омельчук // Дивослово. – 2006. – № 9. – С. 4–8.

Яворницька Антоніна Миколаївна,
здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра Прикарпатського факультету
(м. Івано-Франківськ) Національної
академії внутрішніх справ
Науковий керівник: завідувач кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Прикарпатського факультету (м. Івано-
Франківськ) Національної академії
внутрішніх справ, кандидат філологічних
наук, доцент **Бойчук В. М.**

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНІВ У ЮРИДИЧНИХ ТЕКСТАХ

На сучасному етапі розвитку України та виходу її на новий міжнародний рівень дедалі більшою стає проблема правильного і чіткого перекладу юридичних текстів, основну частину яких складають юридичні терміни. Метою тез є дослідити особливості перекладу юридичної термінології з англійської мови на українську та навпаки.

Переклад юридичних текстів вважається одним із найскладніших видів перекладу, що зумовлено не тільки вимогою щодо досконалого володіння термінологією, а й необхідністю розуміння мовних реалій носіїв мови. При перекладі юридичних термінів дотримуються трьох основних принципів: чіткість, ясність, достовірність. Залежно від типу юридичних документів, що перекладаються, юридичний переклад підрозділяється на: переклад законів і нормативно-правових актів та їх проектів; переклад договорів; переклад юридичних висновків і меморандумів; переклад апостилів і нотаріальних свідоцтв; переклад установчих документів юридичних осіб; переклад довіреностей [3].

Відсутність додаткової юридичної освіти перекладача, високої кваліфікації та досвіду роботи можуть призвести, наприклад, до спричинення матеріального збитку і пред'явлення судового позову, за що несе відповідальність перекладач. Слід враховувати, що Україна і Великобританія (як і США) належать до різних правових систем, тому і юридичні документи – контракти, договори, угоди, домовленості – значно різняться за своєю структурою і відрізняються вживаною лексикою, існуючими поняттями тощо. У Великобританії одна законодавча система і позначення юридичних понять, у США – інша. Більше того,

перекладаючи юридичні документи конкретного штату, потрібно враховувати тонкощі їхнього законодавства, адже у кожному вони різні. Австралія, Нова Зеландія, Канада, Ірландія та інші англомовні країни теж мають свої відмінності у юридичній термінології. При перекладі юридичних термінів дотримуються трьох основних принципів: чіткість, ясність, достовірність.

До особливостей юридичних текстів можна віднести вживання спеціальної юридичної лексики, основну частину якої складають юридичні терміни та реалії; загальноновживаної лексики зі спеціальним вузькогалузевим значенням; скорочень, більшість яких зустрічається тільки в юридичних текстах; синонімів (парних та потрійних), що використовуються для позначення одного поняття з метою уникнення двозначності; кліше та сталих виразів; запозичень з латинської та французької мов (які часто не перекладаються); слова давньоанглійського походження, які вийшли із загального вжитку; ідіоматичних виразів та фразеологічних сполучень, які не вживаються чи рідко вживаються в літературній мові [4].

Проведений аналіз засвідчив, що найбільш поширеним способом перекладу юридичних термінів є використання лексичного еквівалента, тобто відповідника, загальноприйнятого для конкретного терміна, який відображає реалію, зазначену в мові оригіналу (*forensic medical examination* – *судово-медична експертиза*, *common law* – *загальне право*). Якщо немає відповідника, тоді застосовують наступні прийоми, такі самі як і для всіх інших термінів: прийом опису (*official accusation* – *офіційне звинувачення (у здійсненні злочину)*), прийом калькування (*according to law* – *відповідно до закону*), прийом транскрибування (*ultra vires* – *поза компетенцією або за межами повноважень*), переклад шляхом створення неологізму (*stay-in* – *пікетування*; *has-been* – *політичний діяч, який утратив свій вплив*).

Найпоширеніші терміни та усталені словосполучення вживаються без перекладу і передаються за допомогою транслітерації, це слова-інтернаціоналізми: *де-факто*, *де-юре*, *персона нон грата*. У процесі перекладу нерідко поєднують різні способи трансформації. Через стислість англійських термінів часто застосовують додавання (*citizen's arrest* – *затримання правопорушника цивільною особою*), рідше – вилучення (*sea lawyer* – *акула (спеціаліст із морського права)*). Крім цього, використовують перестановку (*prosecutorial judgement* – *рішення обвинувальної влади*) та заміну (*Criminal Justice Act* – *Закон «про кримінальне правосуддя»*).

Відсутність юридичних еквівалентів в українській мові змусила юристів калькувати більшість назв юридичних професій. Так, в українській мові з'явилися терміни солісітер, барістер, аторней, які, у свою чергу, потребують тлумачення (*solicitor* – адвокат, що дає поради клієнту, готує справи, але не має права виступати в судах нижчої інстанції, повірений; *barrister* – адвокат, який має право виступати в судах лише вищої інстанції, для нього справи готує *solicitor*). Декілька значень має термін *attorney*, у тому числі й адвокат, однак у першу чергу він вживається для позначення прокурора.

Юридичні терміни в англійській мові можуть мати безліч еквівалентів. Найбільш складними для перекладу є терміни, які мають різні значення не тільки в різних галузях науки і техніки, а й навіть в одній галузі. Точне значення терміну в даному випадку можна виявити лише за допомогою контексту та інших понять, що пов'язані між собою в терміні-словосполученні.

Значні труднощі викликають терміни, до складу яких входять групи слів, так звані багатоконпонентні терміни. Найпоширенішим способом їх передачі є калькування (*belated opposition* – запізниле заперечення, запізнилый протест).

При перекладі юридичних термінів можна скористатися спеціальною довідковою літературою. Серед україномовних словників слід виокремити «Англо-український юридичний словник» та «Українсько-англійський юридичний словник» В. І. Карабана, «Сучасний українсько-англійський юридичний словник» І. І. Борисенко, В. І. Саєнко та ін.

Досліджуючи цю проблематику, ми дійшли висновку, що труднощі перекладу юридичних термінів зумовлені їх багатозначністю та часто відсутністю повних відповідників у мові перекладу. Найбільш поширеним способом перекладу юридичних термінів є використання лексичного еквівалента, а за його відсутності застосовують прийоми, що характерні і для всіх інших термінів. Крім цього, слід враховувати своєрідність юридичної мови, лінгвокультурні розбіжності мови оригіналу й мови перекладу, різницю в законодавчих системах та лінгвістичних традиціях країн, особливості оформлення документів різного типу. З метою адекватної передачі змісту оригіналу перекладач повинен орієнтуватися у юридичній термінології, постійно навчатися і слідкувати за змінами в юридичних термінах, законодавствах англійських країн, володіти знаннями щодо особливостей використання іноземної юридичної термінології в певному контексті, користуватися спеціальною довідковою літературою.

Список використаних джерел

1. Англо-український юридичний словник: Близько 75000 термінів / упоряд.: С. М. Андрианов та ін.; за ред. Л. І. Шевченко. Київ, 2007. 552 с.

2. Миронова М. С. Особливості перекладу юридичної термінології з англійської мови на українську. – Режим доступу: [dspace.onua.edu.ua > handle > Миронова](http://dspace.onua.edu.ua/handle/Миронова).

3. Чернікова Л.Ф. Переклад як вид мовленнєвої діяльності. Особливості юридичного перекладу. – Режим доступу: [dspace.nbuv.gov.ua>handle>-Chernikova](http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/Chernikova).

4. Шумило І.І., Карпушина М.Г. Труднощі перекладу юридичних термінів англійської мови. // Молодий вчений. 2017. № 12. – С. 275–278. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_12_65.

Фінагесв Євгеній Валерійович,

здобувач ступеня вищої освіти магістра за спеціальністю «Право» Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: провідний науковий співробітник відділу організації наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності, Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук ***Павленко С. О.***

ОКРЕМІ АСПЕКТИ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Глобалізаційні процеси впливають на всі сфери людського буття, приводять до трансформації суспільних цінностей, що зумовлює зростання значення як загальних, так і наднаціональних та національних принципів права в механізмі правового регулювання суспільних відносин. При цьому сім'я, беззаперечно, залишається важливим осередком суспільства, найкращим середовищем виховання зростаючого покоління та особистісного розвитку людини, що зумовлює важливість принципів, спрямованих на охорону сім'ї та шлюбу [1].

У сім'ї формується соціальний статус дитини, прихильність до рідних, підґрунтя для становлення її переконань і світогляду, ціннісних орієнтацій, морально-етичних ідеалів, соціальної поведінки. Сучасна українська родина – важлива ланка суспільно-історичного й педагогічного поступу людської цивілізації. Її внутрішній розвиток, з одного боку, відбувається за типовими для цього соціального інституту законами, з іншого – ці закони своєрідно взаємодіють із національними особливостями, зумовлюючи їх трансформацію і взаємне збагачення, певною мірою впливаючи на зміст, методи й засоби сімейного виховання.

За своєю сутністю сімейне виховання передбачає не лише цілеспрямований вплив батьків на дитину, а й усю систему внутрішньосімейних взаємин, за якої в дитини формуються певні моральні цінності, комплекс потреб, інтересів і звичок, моделі поведінки, забезпечуючи ефективну життєдіяльність як у середовищі сім'ї, так і в суспільстві загалом. Ця система охоплює внутрішньосімейне спілкування, характер емоційного взаємозв'язку між батьками й дітьми, батьківсько-дитячі стосунки, у яких виявляються батьківські настанови, характер батьківської любові, батьківська позиція, індивідуально-психологічні якості батьків, особливості їхньої ролі.

В Сполучених Штатах Америки більшість концепцій, пов'язаних із сімейним вихованням, ґрунтована на окресленні способів соціального становлення особистості, які мають забезпечувати батьки. До них належать такі концепції, як: прагматизм (поєднання у вихованні вроджених інстинктів із прищепленням дитині певних ідей для втілення нею своєї практичної вигоди); психоаналітична теорія (стандартизація і програмування дитини в поєднанні з терпимістю й толерантністю батьків); неофрейдизм (зумовленість сімейного виховання особливостями культури певного суспільства); біхевіоризм (навчання дитини певних способів поведінки за допомогою різних стимулів); гуманістичний психоаналіз (демократизація сімейних взаємин); гуманістична теорія (визнання цінності дитини, яка постійно прагне до самореалізації, «допомога» старшого молодшому в процесі спілкування); психогенна теорія (взаємодія покоління батьків і

покоління дітей); теорії конфлікту (тлумачення сімейного виховання як елемента ціннісно-нормативної культури суспільства); психогенетика (виховання дисципліни, надання дитині права на свободу вибору для подолання негативних моментів сімейного генетичного коду); трансакційний метод (навчання дитини того, у які ігри їй доведеться «грати») [2].

В Іспанії спостерігається тенденція до демократизації відносин між батьками та дітьми. Влада в іспанській сім'ї розподіляється між батьком і матір'ю, які у вихованні дітей користуються методами діалогу і схвалення, а також покарання й осуду. За даними соціологічних досліджень, прихильників вимог і покарань серед іспанських батьків виявилось значно менше, ніж тих, що широко застосовують схвалення й винагородження у своїй виховній діяльності. Для схвалення дітей батьки застосовують як матеріальні винагороди, так і моральні чи емоційні. Багато іспанських батьків висловлюють таку думку: їх менш суворе ставлення до дітей спричиняє певні труднощі у вихованні, яке здається більш складним, ніж у минулому. Це відбувається внаслідок того, що сучасні батьки вважають за необхідне пояснювати дітям свої рішення й доводити свої накази.

Законодавчі основи сімейного виховання в Іспанії визначаються Загальною декларацією прав людини, Конституцією Іспанії, Цивільним кодексом, Законами про освіту. Конституція Іспанії встановлює одним з основних принципів соціальної політики держави надання батьками допомоги своїм неповнолітнім дітям, гарантуючи дітям захист, передбачений міжнародними угодами (Декларацією прав людини, Конвенцією про права дитини). Крім того, Конституція Іспанії гарантує право на освіту і свободу освіти, тобто право на те, щоб діти одержували моральне й релігійне виховання згідно з власними переконаннями їх батьків. Такий виховний плюралізм свідчить про відповідність національної системи освіти політиці держави, яка нещодавно проголосила себе демократичною.

В основних Законах Іспанії про освіту відображено шляхи взаємодії батьків зі школою. Так, у Законі про право на освіту (LODE) та Законі про загальну організацію системи освіти (LOGSE) стверджується, що батьки учнів мають право

співробітничати зі школами у навчальній і позакласній діяльності. Законодавство Іспанії надає великого значення родинному вихованню у прагненні досягти всебічного розвитку дітей, сприянні гармонійному розвитку особистості: фізичному, інтелектуальному, соціальному.

Школа є основним інститутом виховання й навчання дітей поза межами родини. Хоча іспанські вчені-педагоги визнають пріоритет сімейного виховання у формуванні особистості дитини, вони наголошують на необхідності взаємодоповнення сімейного і шкільного виховання, в результаті якого відносини батьків зі школою повинні ґрунтуватися на засадах співпраці та взаємодії [3].

Список використаних джерел

1. Менджул М.В. Теоретичні проблеми дії принципів сімейного права: автореф. дис. ... доктора. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право». Х., 2020. 38 с.

2. Безлюдний О.І. Соціально-педагогічні основи сімейного виховання в Сполучених Штатах Америки та України: автореф. дис. ... доктора. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки». Черкаси., 2013. 42 с.

3. Янішевська З.В. Педагогічні засади та практика сімейного виховання в сучасній Іспанії: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки». К., 2008. 18 с.

Наукове видання

**УКРАЇНСЬКА МОВА В ЮРИСПРУДЕНЦІЇ:
СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали

XV Всеукраїнської науково-практичної конференції
з проблем розвитку та функціонування державної мови
(Київ, 28 листопада 2019 року)

Частина 2

Відповідальні упорядники: *В. В. Корольчук, К. С. Усачова*

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного
реєстру видавців, виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції
Дк № 4155 від 13.09.2011.

Підписано до друку 18.11.2019. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Обл.-вид. арк. 10,5. Ум. друк. арк. 9,76.

Тираж 100 прим.
